

מִיִּבְיָנוּ אֵשׁ דָּת לָמוֹ

קונטרס

ויבינו במקרא

והוא

מאמר יסודי ומקיף על
סדר לימוד וביאור המקרא
בדרך המסורה לנו מדור דור
ע"פ רבותינו ז"ל
ובענין פירוש החדש הנקרא
"פשוטו של מקרא"

נערך ונסדר בעזרת החונן לאדם דעת
על ידי
שלו' יצחק בלאכארסקי
בית שמש, כסלו ה'תשפ"ג

איתא בגמרא (מגילה ג' ע"א, נדרים ל"ז ע"ב), אמר רב איקא בר אבין
אמר רב חננאל אמר רב, מאי דכתיב (נחמ' ח' ח') 'ויקראו בספר
תורת האלקים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא' וכו', 'ויבינו
במקרא' זה פיסוק טעמים, ואמרי לה אלו המסורות [והכי קי"ל
כהאמרי לה עיין בר"ן שם ע"א ד"ה ורבי יוחנן אמר], ופירש הר"ן מה
שנמסר במסורה.

ולמדנו מזה דרך על ידי מה שנמסר לנו במסורה אפשר להבין
המקרא באמת. ולכך מפרשים הפסוק 'ויבינו במקרא' דהכוונה
למסורות. ומטעם זה נקרא קונטרס זה 'ויבינו במקרא', שבא לבאר
שרק על ידי המסורות מדור דור עד משה מסיני אפשר להבין
המקרא באמת.

להערות והארות ושאר עניני הספר

נא לשלוח

לת.ד. 9261 בית שמש

או להתקשר

למספר טלפון 077-528-3965

ובחו"ל 1-973-910-2764

בס"ד

מכתב ברכה

אתא לידן הקונטרס הנפלא "ויבינו במקרא" אודות דרכי הלימוד בתורה"ק שבכתב, ולאמיתו של דרך הפשט ברוממות התורה, ציוותיה ומוסריה, כולו מיוסד על אדני פז דברי רז"ל הקדושים ורבותינו הראשונים והאחרונים, אשר מפיהם אנו חיים ומימיהם אנו שותים.

ולאור התעוררות רבנן ותלמידיהון אודות החיבור הנפוץ "פשוטו של מקרא", אשר הוא תקלה גדולה במגמתו כאילו הפשט הוא הרדוד חלילה, ויש בו דברי סילוף והבאי בדברים העומדים ברומו של עולם, וכדרך ההשכלה הארורה רח"ל, אף לזאת נדרש הקונטרס להצביע על המכשולות השונים הקיימים בחיבור הנ"ל.

ואך למותר לחזור ולהתריע, את אשר התריעו גדולי התורה והרבנים שליט"א, להסיר החיבור הנ"ל מבתי היראים ובתי המדרשיות, ולאסור הלימוד בו ללומדים והמלמדים שיחיי, ושהחיבור הנ"ל הוא פסול ואינו בר תיקון כלל.

וביודעי ומכירי הגהמ"ח שליט"א, אשר אתמחי גברא רבא בבירורי סוגיות חמורות הדק היטב עד לשרשי הדברים, והיה ב"ה לתועלת גדולה, ועתה שב להניף אומר מן הישנות בדברים המסורים לנו מדור דור, באמיתה של תורה.

לא נצרכה אלא לברכה ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת, ומובטח הוא ליטול שכרו מאת נותן התורה.

באתי עה"ח

בברכת כהן

כ"ח ניסן תשפ"ב נתן הכהן קופשיץ

הדפוס
בית שמש
תשפ"ב

והגאון רבי מלכיאל קוטלר שליט"א

הקונטרס היה למראה עיני הכהן הגאון הגדול רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א (באמצע חורף תשפ"ב לפני שנפל למשכב) השי"ת ישלח לו רפו"ש בתושח"י, ואמר על הקונטרס שהוא מקיף ומבאר כל הנושא, ויהי רצון שיתפרסם ויתקבל בכל תפוצות ישראל.

באתי בזאת בבקשה ובתחינה על הפרצה הנוראה במה שאיזה אנשים פשטו ידיהם במקרא, והוציא חיבור פסול ובשם פשוטו של מקרא יקרא, וכאשר הודיעו וזעקו על זה גדולי ומאורי התורה שליט"א וכתבו ופרסמו כי חיבור זה פסול מעיקרו.

וכמובן שגם לא שייך ליתן לו שום סוג הכשר והסכמה, גם לא על ידי שום תיקון או כל כיוצא בזה, כי החיבור פסול ומופרך לא רק מפני הפסולין שבו, אלא עצם המגמה והשיטה לסלול דרך חדשה המרחיקה המסור לנו מחז"ל, ומהדרך הכבושה לנו מרבותינו נ"ע, ולהעמיד תבנית של מהלך שלם כאילו ה"פשוטו" הוא הרדוד, ומשום כך לא יתכן כלל ועיקר לטהר הטמא וליתן לו איזה שהוא תיקון. ומי אשר יוכל להיכנס במקום מסוכן שכזה ויצא בלא פגע רח"ל.

והי"ת יגדור פרצות עמו.

ציון למנה רבים צמח חם למחזר דברי חכמה
במחזר המהלכ למחזר אקדמה המבנה וקדומה
מחזר המהלכ למחזר מחזר המהלכ למחזר
במחזר המהלכ למחזר

הרב מנחם מנדל לובין

רח' ברסלב 15

בני ברק

בס"ד, יום ג' אלול תשס"ו

הנה יקום לפני כל ילודי דת וצ"ח
התלמוד דאלו ע"מון התלמוד כדמיון
התנאים ואמוראים וסבורים דין סדר
התלמוד אין כהרין עקריות ולישן וכל כדונת
וסדרת ע"ז דדוריות בקדושים
המשכך מן אלו חרות מאד ועל אלו
דעות וכל הקדמות רחוק מאד מאד
ע"ד צורת התלמוד המסורה ע"ז מיום שנתקבלה כושי כל
היא היין הדקדוקי ע"מון השלש על מקור
ואל ע"ז מקומות עמוקות וע"ז מפורשים חלק
ע"ד כושי הוא ע"ז התלמוד ובמקומות דפוסקים ע"ז ע"ז מקור
ע"ד תוספות ע"ז ואל ע"ז ע"ז ע"ז ע"ז
דחורין ינסה ע"ז כדמיון אלו על המקור ובאין
הוא הכיוון ע"ז וד"ר הודין היא התלמוד המסורה
ע"ד כושי אין ע"ז ע"ז התלמוד ע"ז ע"ז
וחלקו לתלמוד דחורין

מנחם מנדל לובין

הרב מנחם מנדל לובין

רח' ברסלב 15

בני ברק

בס"ד, יום ז' אלול תשנ"ח

הנה ידוע לכל יודעי דת ודין שלימוד המקרא חלוק מלימוד התלמוד, באשר לימוד התלמוד פתחו לנו רבותינו התנאים ואמוראים ראשונים ואחרונים דרך סברת התלמוד איך להבין להקשות ולישר וכ"א כהבנת וסברת לבו בדבריהם הקדושים.

ומשא"כ מקרא אשר חתום מאוד ולימוד מעשה אבות דרשות וכל המקראות רחוק מאתנו מאוד.

ע"כ צורת הלימוד המסורה לנו מיום שנתגלה פרש"י ז"ל היא הדרך העיקרית ללמוד פשוטו של מקרא, ואף שיש מקומות שהרמב"ן ושאר מפרשים חלקו, מ"מ פרש"י הוא עיקר הלימוד וכמבואר בפוסקים לענין שנים מקרא.

ע"כ תסמנה שערות ראש להעלות על הדעת שמישהו בדורינו ינסה לפרש פירוש אחר על המקרא וכאילו הוא הפירוש הפשוט ועצם הרעיון היא היתמרות מבהילה. ע"כ בודאי אין לשנות בסדרי הלמוד לגדולים וקטנים וחלילה להשתמש בחדשות.

מנחם מנדל לובין

מנחם מנדל לובין

הרב מנחם מנדל לובין

רח' ברסלב 15

בני ברק

בס"ד, יום א' תמוז תשפ"ב

ראיתי את היקללים הידועים בזקנא.
לברכהו יי' רחמי חסדו הוא דיו נאור יאמר
דאמי חסדו רחמי חסדו יסוד חסדו יסוד
וע' סלול יי' יסודו וחסדו יסודו יי'
חסי יסודו יי' חסדו יסודו יסודו יסודו
חסדו יי' חסדו יסודו יסודו יסודו

מנחם מנדל לובין

הרב מנחם מנדל לובין

רח' ברסלב 15

בני ברק

בס"ד, יום א' מנחם מנחם

ראיתי את הקונטרס "ויבינו במקרא" שנתחבר ע"י ת"ח חשוב
והוא דבר נחוץ מאוד, באשר חומש רש"י הם יסודות חינוך
ישראל וכל סילוף מי ישורנו. ובאשר כבר הסכימו ע"י חכמי
ישראל אף ידי תכון עמו וחלילה להכניס חדשות ויש להוציאם.

מנחם מנדל לובין

מנחם מנחם

מאיר קסלר

בלאאמו"ר הגר"ש זצ"ל
רב ואב"ד מודיעין עילית
קרית ספר, רחוב שדי חמד 12

בס"ד

יום חמישי ט' מר חשון תשפ"ג

הרה"ג ר' שלוי יצחק בלאאארסקי שליט"א מקנא קנאת ה' אלוקיו על השיבוש בהוצאת החומש פשוטו של מקרא, ואסף וקיבץ מחז"ל ומדברי הראשונים והאחרונים בנושא זה. כמו"כ מביא דוגמאות מהספר המוכיחות את העקמימות שבחיבור זה, לא הי' סיפק בידי לעבור על הקונטרס, אולם כדי לחזק את ידיו מסרתי לו דברים שקיבלתי ממו"ר ראש ישיבת בריסק שליט"א.

ויה"ר שתרבה הדעת ויתחכמו החכמים חכמה יתירה כשיראתן קודמת, ונזכה במהרה, שתמלא הארץ דעה את ה'.

בעה"ח

מאיר קסלר

מאיר קסלר

הגאון רבי מאיר קסלר שליט"א

בדבר החומש "פשוטו של מקרא" שבו קיבצו אוסף של פירושים כפי ראות עיניהם, במטרה שירוך הקורא פסוק אחר פסוק באופן רציף, מבלי צורך להתעכב ולהתעמק בהבנת הענין, מתוך מטרה להקל על הלומד ולחסוך ממנו טירחה בחיפוש והבנת עומק הענין, ומלמדים רבים אימצו חומש זה משום שמיקל עליהם את ההכנה.

עצם הנחת היסוד שלימוד תורה צריך להיות באופן הקל יותר, הוא טעות שהתאזרחה בדור האחרון, כפי שענינו רואות מריבוי של הוצאות שונות של הש"ס ומשניות המבוארים ועוד.

אולם בנוסף לכך בחיבור זה ישנו סכנה ממש לפגיעה בעיקרים, שהרי המחבר שם עצמו אדון איזה פירוש להגיש, ואיזה פירוש להשמיט, מבלי להבחין שעיי"כ הוא מחסר עיקרים יסודיים באמונה בה' ובחכמינו ז"ל, שהרי פירושו של רש"י הק' מלמדנו, שעל אף שרש"י בא לפרש 'פשוטו של מקרא' הוא לא חסך מלהביא מדרשי אגדה שבאים לחזק את היסודות באמונה בשכר ועונש, ובביאת המשיח ובתחיית המתים ועוד, ולא בחנם גדולי הדורות הורו שיש ללמוד חומש עם פירש"י דוקא, וע"ז נתפס ר' משה מדסוי (מנדלסון) בפירושו על החומש, שהגם שהביא הכל ממקורות נאמנים, אולם היו מגדולי הדור חדי העין שהבחינו שלעולם הוא ישמיט את הפירוש העוסק בחיזוק העיקרים והיסודות, ולבסוף נתגלה פרצופו האמיתי כידוע. וכבר כתב בספר חסידים אות (ד"ש) "כשלומד מקרא צריך להבין לו, כשהגיע לדברי יראת שמים כגון לכבד את התורה ולומר לו שהקדוש ברוך הוא בשמים והוא הנותן והוא המפרנס" וכו'.

ישנם שחושבים שלימוד חומש הוא מקצוע בפני עצמו, אך אין הדבר כן, שנחלקו הפוסקים האם האב חייב ללמד בנו את כל התנ"ך, ומנהגן של ישראל לא היה ללמד כל התנ"ך, וכתב הש"ך סי' רמ"ה ס"ק ה' וז"ל, ואני אומר מנהגן של ישראל תורה היא, שהרי כתבו התוס' סוף פרק קמא דקידושין וכו', שאנן סמכינן אהא דאמרי' בסנהדרין ש"ס בבלי שבלול במקרא ומשנה וש"ס, אימא דמשום הכי אינו חייב לשלש את שנותיו במקרא ואינו חייב ללמד עם בנו מקרא כיון שלמדו ש"ס וכו', יעוי"ש. למדנו מדברי

הגאון רבי מאיר קסלר שליט"א

הש"ך שמנהג ישראל תורה, לסמוך על לימוד תלמוד בבלי שבו בלולים פסוקים ג"כ, וע"כ שאין לימוד מקרא מקצוע בפני עצמו, ומכאן ראיה מוכחת לדברי מרן הגר"ח מבריסק זצלה"ה במכתבו משנת תרע"ה לספר דרך החינוך וז"ל, ויסוד הלימוד הוא שיבין וידע מתוך התורה את האמור בה בפשט הברור המתאים עם ההלכה, ואשר ישאלו לו בע"פ ידע שהוא זה האמור בתורה, וכמובן שכל לימוד בלא ידיעה והבנה אינו לימוד, [ובסוף מכתבו כתב, וז"ל] בקצרה אומר כי בלימוד המקרא צריך לבאר לפני התלמיד הרבה מתורה שבע"פ, שהם יסודי המקראות, אשר מבלעדן חסר להתלמיד כל הענין, עכ"ל.

וכך התנהל כלל ישראל במשך הדורות, על פי יסודות אלו קם בא"י ת"ת "עץ חיים" שהמשיך את מסורת תלמידי הגר"א בא"י, [על אף שהגר"א עצמו נהג עם בניו אחרת, מ"מ ידועה המסורת בבית בריסק שאנו אין לנו בעניינים אלו וכדו' להם אלא מה שנתקבל מהגר"א דרך תלמידו הנאמן מרן הגר"ח מואלאזין זצלה"ה, והוא היה מורה דרכם של אותם תלמידי הגר"א שייסדו את הישוב הישן בירושלים, והוא היה ג"כ רבו של הגאון רבי יוסף זונדל מסלנט זצלה"ה חותנו של הגאון רבי שמואל סלנט זצלה"ה שהקים את ת"ת "עץ חיים", וכשהגיע מרן הגאב"ד מבריסק (הגרי"ז) זצלה"ה מאה שנה אח"כ לירושלים העיד שכך היתה צורת הת"ת בואלאזין].

ועלינו לשנן תמיד את דברי החובת הלבבות (שער יחוד המעשה, פ"ה) "ע"כ היזהר שלא תטה אשורך מדרך אבות, ונתיב הראשונים – אל הבריות, ותסמוך על שכלך, ותייחד בעצתך, ותתבודד בסברתך ואל תחשוד אבותיך במה שמסרו לך מאופני טובתיך, ואל תסתור עצתם במה שהורו אותך, כי אין עצה שתעלה בדעתך שלא קדמוך לדעתה ועמדו על כל מה שמביאה אליו מטוב ורע, ואפשר שקדם לדעתך אופן יושר המחשבה ההיא בתחילתה, ונעלם ממך אופן ההפסד אשר יהיה ממנה באחריתה, ואתה במיעוט יישובך תראה יושרה ולא תראה טעותה ואופני הפסדה", עכ"ל. למדנו מדבריו הנכוחים, שלעולם הדרך הנכונה היא דרך האבות, שהיא הדרך הישרה שנסללה לאחר שנבדקה על ידם היטב, ואין מחשבה שלא עלתה בדעתם, אלא שבעומק שכלם וגודל

הגאון רבי מאיר קסלר שליט"א

יראתם עמדו על כך שעלולים לבוא לידי הפסד אם לא ינהגו כך, והדברים בדוקים ומנוסים שכל רעיון חדש שקם שבא לשנות ממסורת האבות בסופו של דבר הביא לידי מכשול וקלקול.

ולסיכום:

- לימוד מקרא אינו מקצוע בפני עצמו.
- כשמלמדים תשב"ר חומש יש להביא בפניהם גם כן את חלק הדינים הנלמדים מפסוקים אלו.
- אין לזוז מפירוש רש"י הקדוש שברוח קדשו הנחילנו בפירוש הפסוקים את היסודות הנצרכים לא רק בהבנת הפשט אלא גם באמונה בנותן התורה והיראה ממנו, והאמונה בביאת המשיח ובתחיית המתים ועוד.
- החומש "פשוטו של מקרא" סטה לגמרי מדרך אבות וטעה במיעוט ישוב דעתו, והתוצאות מסוכנות לעיקרים היסודיים.

מכתב הגאון רבי חיים יצחק הכהן קפלן שליט"א

ר"מ בשיבת פחד יצחק

משגיח ישיבת חברון

י"ב מרחשון תשפ"ג לפ"ק

בס"ד

מע"כ הרה"ג ר' שלו' יצחק בלאכארסקי שליט"א

יקבל נא הבעת הוקרה עבור תועלת העצומה שזוכה כת"ר להביא לרבים בהבהרה בשפה ברורה ע"ד גודל השיבוש והמכשול שבפירוש השטחי לחומש דמתקרי פשוטו של מקרא'.

בכח תורתו ואמונתו מראה בעליל עד היכן מגיע ללומד מלמד ומתלמד הפסד והתרחקות מתורת אמת וקנין יסודותיה שבעומק הפשט כפי המקובל בכלל ישראל מפירוש רש"י.

ואשמח להיווכח שמצא בד"ת שנאמרו לפני בני עלייה בישיבת חברון, מה דחזי לאצטרופי לעבודתו החשובה והנחוצה, ואף העתיק נאמנה את הדברים בטוב טעם ודעת.

אשרי חלקו שהנו בזה שלוחא דרחמנא ושלוחא דידן, בגילוי 'אין גדולה כתורה' אשר 'חד היא' עם 'אין דורשיה כישראל'.

ביקרא דאורייתא וברכה והערכה רבה

חיים יצחק הכהן קפלן

חיים יצחק הכהן קפלן

הסכמת

הגאון רבי אשר אליהו קאלמאנאוויץ שליט"א

ראש ישיבת מיר בארה"ב

בס"ד, כ"ה חשוון תשפ"ג

החיד"א בספרו שם הגדולים, וז"ל, "ושמעתי מפה קדוש רב מופלג שקבל מרבו, דרש"י התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירוש התורה, והיה אומר רבינו תם נכדו מה שפירש אדוני זקני הש"ס אף אני אעשה זאת, אבל פירוש המקרא לית בחילי כי לא אוכל עשוהו, ועתה ראיתי בספר מאמר העתים להרמ"ע שנדפס בדיהרנפארט שנת תג"ן, אשר בסוף הספר ממש הביא מעשה ממקובל גדול פלא והפלא, ומכלל הדברים נראה שרש"י כתב פירושו ע"פ הסוד ויש בדבריו רזין עילאין, ולכן התענה תרי"ג תעניות, ומשה רבינו ע"ה אמר לו אשריך וכו'", עכ"ל.

והיוצא מזה אשר אין לנו מושג מכח קדושתו של רש"י, ובמיוחד מכח קדושת פירושו על התורה וכו"ל. וכבר מפורסם מגדולי הדורות הרבים אשר כתבו חיבורים גדולים לבאר כוונתו, קדמוני מחברים ואחריהם דורות נאמנים.

וכבר העיד רש"י כמה וכמה פעמים שפירושו הוא פשוטו של מקרא, וכך קיבלנו מרבותינו דור אחר דור ללמוד החומש לתשב"ר רק עם פירושו של רש"י, משום שהוא "פירוש הנכון על פי פשוטו של מקרא ועל פי האמת", וכמבואר בתקנת קראקא מהב"ח והגאונים הקודמים לו, וכנפסק בשו"ע או"ח סימן רפ"ה, ללמוד שנים מקרא עם פירוש רש"י, משום שהוא עיקר הפשט בפסוק, כמבואר בפוסקים שם.

ואיך יבוא אנשי דור הזה, לקבוע מהו פשוטו של מקרא על פי דעתם הפשוטה ביותר, ובדעתם ושיבושים עברו כל גבול של אמיתת התורה וקדושתו הנאמנה, וביותר בהגשמתם שעשו מכל התורה כולה.

והנה הרמב"ן בפרשת נח (י', ה'), כשהתורה מפרש תולדות נח ותולדות תולדותיו באורך, כתב שם בשם הרמב"ם במורה נבוכים (ג', נ'), שענינו לפרש בני יפת ולהגיד 'מאלה נפרדו איי הגוים בארצתם איש ללשונו וגו'', הוא מפני, "כי זה יאמת לשומעים חידוש העולם", כי בלי זה היו טועים לחשוב איך יתכן פיזור הלשונות

הגאון רבי אשר אליהו קאלמאנאוויץ שליט"א

והמקומות בזמן קצר של שני אלפים וחמש מאות שנה, ולזה בא התורה לפרש בציור איך היו הדברים.

וז"ל הרמב"ן בהמשך, "וגם זה אמת כי אברהם אבינו יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ויעיד להם על נח ובניו שראו המבול והיו בתיבה, והנה הוא עד מפי עד בענין כל המבול, ועד רביעי על יצירה, כי נח ראה אביו שראה אדם הראשון, ויצחק ויעקב ראו שם העד המבול כו", עיי"ש.

הרי לפנינו איך תורה הקדושה דואג לנו לאמונתנו המקובלת מדור דור לפי מה שקבלו ונשאר לנו כח המסורה מאז ונשאר לנו עדיין כהיום הזה אותו המסורת, וכדסיים הרמב"ן הנ"ל בלשונו הזהב, "והאנשים בכל דור יודעים מאבותם ארבעה וחמשה דורות, מגידים מעשיהם ותולדותם", עכ"ל. והוא כנ"ל שכך נשאר לנו אמונת מסורות האבות באמונתנו, ואם כן איך מלאו לבם לאנשים בדור שלנו ללכת בדרך חדש ולבטל המסורת שניתן לנו בכל דור ודור.

ולכן שאר בשרי חתן אחי שליט"א הגאון רבי שלום יצחק בלאכארסקי שליט"א אשר ידוע ומפורסם רבות בשנים בעמל התורה לאסוקי שמעתתא, השקיע זמן רב לסדר קונטרס חשוב זה בשם "ויבינו במקרא" להבהיר הענינים בטוב טעם ודעת כדרך תלמידי חכמים המופלגים, ואשרי שזכינו לאנשים דואגים בענינים אלו להעמיד הדת על תלה.

ביתאם אנכוד ותלצה ואחיוסף הישראלי
אלה אלמא (אחאמאן)

החותם לכבוד התורה ואמונתנו הטהורה

אשר אליהו קאלמאנאוויץ

מנשה פילאפ

אבד"ק טיב לבב
ברוקלין ניו יארק

ב"ה, יום חמישי ט"ז מרחשון תשפ"ג לפ"ק

הן הגיעני קונטרס "ויבינו במקרא" מת"ח יר"א בארץ הקודש שליט"א, בבקשה לכתוב הסכמה על הספר שמבאר דרך הלימוד האמיתי בלימוד תורה שבכתב, לפי פשוטו של מקרא לפי דרך רש"י ז"ל המיוסד על יסוד התלמוד (וכמו שכתב בשו"ע או"ח סימן רפ"ה במ"א ושו"ע הרב ומ"ב), להוציא מליבן של צדוקים שבזמנינו שמחזירים עטרת פירושי המשכילים ליושנה, לבקש דוקא פירושי כל הפשטנים על החומש שהמה מפרשים פסוקי התורה לפי פשוטו דוקא אף נגד דעת חז"ל, ותלמיד חכם הנ"ל בירר מפי ספרים וסופרים את "החכמה העצומה" [ערמת הנחש] שיש בלימוד החומשים עם פירושי "פשוטו של מקרא" וכן "רש"י כפשוטו", ומביא דוגמאות רבות מהחומשים שיש בהם דברי דופי רבים רח"ל.

והנה אף שאנכי בעניי לא באתי לידי מידה זו לעמוד במקום גדולים לכתוב הסכמות על ספרים, אולם לא יכולתי למנוע מלהתריע בשעה זו בהיות שאנכי בעניי התחלתי בשנה שעברה עלינו לטובה במצוה זו לפרסם ברבים בקול זעקה את סכנת הארס המונח בפירושים בחומשים הללו, אחרי שראיתי בעני עמי, איך שנתפשטו החומשים הללו בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות בכל קצווי תבל אף בין היראים, ורבבות צעירי הצאן ילדים ובחורים ואברכים לומדים מידי שבוע בשבוע פירושי התורה בחומשים הללו, אשר אחרי החקירה והדרישה של הרבה תלמידי חכמים בעלי דעה - נמצאו בו הרבה דברי דופי ומינות נגד האמונה האמיתית בד' ובתורתו, מגשמים את מהות הבורא, ומשתדלים להקטין את ניסיו ונפלאותיו שלמעלה מדרך הטבע, וכפירה נוראה באמונתנו בדברי חז"ל בתורה שבעל פה בפירושי המקרא שבכל מקום, והם מבקשים פירוש אחר במקרא שיתאים יותר לדעת חכמי הטבע, ולהקטין את נפלאות הניסים שבתורה הקדושה, וכשמו כן הוא "פשוטו" של מקרא - שמטרתו להפשיט התורה הקדושה מרוחניותה וקדושתה.

ואף במקומות שאף פשוטו של המקרא מראה לנו בפירוש מוסר השכל בדרכי היראה וכפירוש רש"י שם במקומו, המה יעלימו פירושים כאלה בפירושיהם, וכן כל המקומות שבתורה בכתב שמלמד לנו הכתוב שיש עוד תורה שבעל פה, וכפירוש רש"י (תולדות כ"ו ה') ב'תורת' להביא תורה שבעל פה, וכן בפרשת בחקותי (כ"ו מ"ו) 'והתורות' שפירש רש"י אחת בכתב ואחת בעל פה, וכן בפרשת ראה (י"ב כ"א) 'וזבח וכו' כאשר צויתך' שפירש רש"י למדנו שיש ציווי בזביחה האין ישחוט והן הלכות שחיטה שנאמר למשה מסיני, שהוא מש"ס חולין (דף כ"ח), וכן בעוד מקומות בתורה, ושום מקום אין הם מביאים פירושים כאלו בפשוטו של מקרא ומקרא מלא שלהם, לפי שאינם רוצים לחזק את האמונה בתורה שבעל פה, אף שמפורש בתורה.

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

ובתחילת דיבורו של אדם ניכר מהותו, כאשר מיד בתחילת פירושם "פשוטו של מקרא" בפסוק בראשית גילו לנו שכופרים בדברי חז"ל (חגיגה י"ב ובמדרש רבה) המובא בפירוש רש"י, שהשמים מאש וממים נבראו שעירבם זה בזה ועשה מהם שמים, שמזה הכריח רש"י שאי אפשר לפרש שבראשית הכל נברא השמים, שהרי השמים נבראו מאש ומים שקדמו להשמים, אבל הכותבים המאמינים יותר בחכמי הטבע המה מכחישים דבר זה, שכתבו שהשמים היו חלל ריק וחסר מכל, עד שנבראו העננים ביום השני, ועל כן הם מפרשים נגד פירוש רש"י, שבראשית הכל ברא ד' את השמים והארץ בלבד כשהם עדיין ריקים ומחוסרים מכל, אחר שלפי שיטת הכפירה של חכמי הטבע לא נבראו השמים מאש ומים שקדמו להם, וממילא לא קשה לדידהו קושית רש"י, על כן פירשו "בראשית הכל", להוציא מדברי רש"י שכתב שאי אפשר לפרש כן שאין המקרא אומר אלא דרשני, כמו שדרשו חז"ל בשביל התורה שנקרא ראשית וכו'. שרש"י משריש לנו בזה מיד בתחילת התורה יסוד האמונה בדרשת חז"ל, והם באו מיד לעקור האמונה בדרשת חז"ל, על כן העיזו לפרש היפך דברי רש"י ז"ל מיד בתחילת התורה. וכן ישנם שם בפרשת בראשית הרבה דברים נגד דעת חז"ל.

ומה מאוד מתאימים על זה דברי מרן החתם סופר ז"ל (המובא בספר תולדות קול אריה דף קכ"ט), דהקול אריה ז"ל היה רגיל לומר בשם רבו החתם סופר ז"ל, על המתרגם 'בראשית' - "אם אנפאנג", הם מראים תיכף ומיד בהתחלה שמפרשים את התורה באפיקורסות, דהרי רש"י פירש שאין המקרא אומר אלא דרשוני וכו'. נמצא דהמתרגמים "אם אנפאנג" הוא אפיקורסות ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה, וע"כ להתורה צריך ללמוד רק על דרך דרשת חז"ל, ו"אין המקרא אומר אלא דרשוני" וכו', יעויין שם בהגה בשם ספר בית נפתלי על התורה ומהמלבי"ם מזה יעויין ש'הדברים'.

ואנו רואים שהחתם סופר ז"ל כיוון בשיח קדשו על הפירוש הזה "פשוטו של מקרא", שאף שגם הרמב"ן ז"ל פירש שבראשית הכל נברא כח ההיולי שממנו נעשה השמים והארץ, ויש עוד פירושים בראשונים, שח"ו אינם אפיקורסות. אבל דבריו הקדושים צודקים על פירוש של ה"פשוטו של מקרא" שנטו בזדון לבם מפירוש רש"י ז"ל בעבור אמונתם בדברי חכמי הטבע שכופרים בדברי חז"ל שהשמים מאש ומים נבראו, שזה הכריח את רש"י לפרש בראשית ע"פ דרשת חז"ל שאין המקרא אומר אלא דרשוני, ועליהם יוצדק מה שאמר החתם סופר שהמפרש 'בראשית' - "אם אנפאנג" מראה אפיקורסות ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה.

ומיד בפרשיות הראשונים, בפרשת בראשית ונח, גילו ביותר את צורתם בהרבה מקומות אין מספר. וביותר מבהיל הדבר מה שפירשו בפסוק 'וישמע את קול ד' אלוקים מתהלך בגן לרוח היום', שפירשו ב"מקרא מלא" וב"פשוטו של מקרא" שכביכול ד' מתהלך ומטייל בין עצי הגן

* להרחבת העניין עיין בקונטרס עמוד ט"ז הערה ל"ה.

² כמו שמבואר בקונטרס עמוד ט"ז הערה ל"ה

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

לרוח הנוחה הנושבת לפנות ערב [עפ"ל], תסמר שערות אנוש למראה פירושים מגושים כאלו.¹ ונלאתי מלהעתיק עוד על הגליון עוד הרבה דברי דופי כיוצא בו שיש בפירושיהם.

וראוי לדעת שאף שטוענים שכל דבריהם לקוחים ממקורות הראשונים בעלי הפשט, אין זה אמת בכלל, שעל הרבה מפירושיהם הזרים אין מביאים שום מקור, ואף במקומות שמציינים מראה מקום לספרים שונים, אמנם המעיין בפנים במקור מקומם יראה שהרבה פעמים סילפו דברי המפרשים לפי רצונם, כי לא העתיקו לשון המחברים כצורתם, רק כתבו הפירושים בלשון עצמם, וכן הוא גם בפירושים על רש"י "רש"י כפשוטו" שסילפו הרבה פעמים דברי מפרשי רש"י, ופנים אחרות באו לכאן לפי מהותם.²

¹ להרחבת הענין עייין בקונטרס פרק י"א אות א'.

² הנה כאן המקום להביא דוגמא מ"רש"י כפשוטו", האיך שהם מבארים רש"י להיפך הגמור מכוונתו, ומביאים כאילו שדבריהם לקוחים מגדולי מפרשי רש"י, אך באמת אין כן פני הדברים, רק פנים אחרים באו לכאן וכפי מהותם. הנה בבראשית (א' י"ד ט"ו), בפסוק 'יהי מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה, והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים. והיו למאורות ברקיע השמים'. כתב רש"י, והיו למאורות ברקיע השמים, "עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם", עכ"ל. והנה כוונת רש"י הוא פשוט, דלא רק שהמאורות יהיו ברקיע השמים להבדיל בין היום והלילה ולאותות וכו', אלא גם יהא להאיר על הארץ, וכ"כ מפרשי רש"י כמו שזינבא להלן. אך ביותר כתוב בחפץ חיים על התורה, ולצורך נחיצות הענין נעתיק לשון קדשו, "יהיה מאורות ברקיע השמים – והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים" וברש"י "לאותות, כשהמאורות לוקין סימן רע הוא לעולם", ועל הכתוב השני, 'והיו למאורות ברקיע השמים מפרש רש"י' "עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם". ומכאן נראה, מה רב המרחק בין דעתנו לדעת התורה, לו היינו שואלים אף את החכם היותר גדול בעולם, בשביל איזו מטרה נברא השמש, ודאי היה משיב לתועלת הברואים להאיר להם ולחממם לעזור בצמיחת פרי האדמה ופרי העץ ועוד ענינים אין מספר ואין ערוך, ואם ישנן עוד איזה השתמשויות, הלא הן טפלין לדברים העיקריים, והתורה גלתה לנו להיפך, כי עיקר כוונת בריאת השמש היה בשביל לדעת ולסמן את המצב של העמים ומצב עם ישראל, אם החמה לוקה סימן רע לאומות העולם, ואם חלילה הלבנה לוקה הוא להיפך, ומכיון שנבראו המאורות למטרה זאת, נתנה להם היכולת גם להאיר לעולם ולדריים, ברם זהו רק דרך אגב – "עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם", עכ"ל. [ועיין שם בהערה בשם החפץ החיים, שכדי שיהיה לאדם דעת תורה שמועילה לכל דבר, צריך להיות צלולה בלי פניה או נטיה כל שהיא, אבל אם הדעת תורה מעורב אפילו מעט עם דעות אחרות מן השוק או מן העתונות, הרי דעת התורה עכורה היא, מעורבת עם פסולת, ואין ביכולתה לדרת לסוף הענין, עכ"ל].

הנה דברי החפץ חיים ברורים מללו, שכונת רש"י הוא, שעיקר תפקיד המאורות אינו להאיר על הארץ, וכפי שמוכח להדיא מלשון רש"י. והוסיף יותר שעיקר התפקיד הוא שיהא לסימנים בשמים על המצב של כלל ישראל והאומות. והדגיש שמוה רואים האיך דעת תורה הוא להיפך מדעתנו שאינו דעת תורה.

אכן בפירוש "רש"י כפשוטו" כתבו וז"ל 'והיו למאורות, כלומר, מלבד המטרות שנמנו למעלה: 'לאותות ולמועדים ולימים ושנים', עוד זאת (כמו-) יעמשו המאורות לעיקר מטרתם, להיות 'למאורות ברקיע השמים', כדי שיאירו לעולם", עכ"ל, וציינו שמקורם מרא"ם וגו' א. ודבריהם הם ממש להיפך מרש"י, שלדבריהם הכוונה הוא, שעיקר המאורות הוא להאיר על הארץ, ולא לאותות ולמועדים וימים ושנים, וכל זאת הם קוראים בשם "רש"י כפשוטו", כאילו שזה הוא הפשוט של רש"י. ומלבד שהוא ממש להיפך ממשמעות רש"י שכתב עוד זאת, שהכוונה לא רק מה שנוכר קודם, שתפקיד המאורות הוא לאותות וכו', אלא שגם הוא להאיר על הארץ. הרי כפי שראינו מדברי החפץ חיים, שמדברי רש"י יש ללמוד יסוד גדול, האיך שהבנתנו הוא אחרת מהבנת התורה, דהבנת התורה הוא שעיקר התפקיד של המאורות הוא לאותות וכו' ולא לדבר גשמי סתם של להאיר על הארץ, והם כדרכם מפקיעים כל היסוד הגדול שיש ללמוד מרש"י אלו, ואדרבא עיקר תפקיד המאורות הוא לדבר גשמי של להאיר על הארץ, ולא לדבר רוחני, להיות סימן בשמים על ישראל ואומות העולם, וזה על דרך של ספרם, שמושגים התורה, ומפקיעים הרוחניות וקדושתה שיש בה.

והנה מה שצינו, שמקורם הוא כאילו מהרא"ם והגור אריה, המעיין שם יראה שלא נמצא שם כלום. וביותר בגור אריה איתא להיפך, וז"ל הגו"א, "עוד זאת ישמשו, פ"י הא דכתיב והיו למאורות וכו', ומשמע לפי פשוטו כי אין להם שמוש אחר רק שיהיו למאורות ברקיע השמים להאיר על הארץ, ואין הדבר כן שהרי כבר אמר לפני זה, והיו לאותות ולמועדים, אלא פירושו עוד זאת ישמשו וכו', וחסר ועוד זאת, והוצרך לומר עוד זאת ישמשו לעולם שיאירו, מפני שהכתוב משמע שבא לומר שיהיו מאורות, וזה לא יתכן דכבר אמר יהי מאורות ברקיע השמים, אלא הא דכתיב והיו למאורות, לא בא לומר שיהיו מאורות, רק הכתוב מספר שמושם למה נבראו המאורות ברקיע השמים, ואמר שהם נבראו לאותות ולמועדים ולהאיר על הארץ", עכ"ל. הרי דהגור אריה כותב להדיא, דבראיתם הוא לאותות וכו' ולהאיר על הארץ, ולא כתב שעיקר מטרתם הוא להאיר על הארץ. ועיוין ברא"ם שג"כ לא כתב כמו שהם כתבו בפירוש רש"י.

והדבר הוא לפלא, שבמקום שמוציא החפץ חיים יסוד להראות האיך דעת תורה הוא להיפך מדעתנו, באים הם וכותבים ממש הדעת שכותב החפץ חיים שהוא להיפך מדעת תורה, בין והתבונן בזה. ושעם הדבר הוא כמו שנתבאר למעלה, שהכותבים מעתיק הדברים כפי מהותם, וממילא פנים

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

וכידוע ממה שכתבו בספרים הקדושים שכל סופר מעתיק הדברים כפי מהותו של הכותב, ועל כן הקורא ענין מכתבו של סופר שאינו ראוי - יושפע מפנימיות נפש הכותב והילוך מחשבתו, בבחינת אנא נפשאי כתבית יהבית (שבת ק"ה), עיין מזה בספר הקדוש דברי חנה השלם (דף קצ"ב), וכל זה מתאים גם על החומשים עם פירושים הללו, ומי יכול לשער כמה הזיקו החומשים האלו לנפשות בני דורינו להחליש אמונתם הפשוטה, על ידי לימוד התורה שנכתב בפירושים זרים של המתחכמים.

פוק חזי עד כמה רדפו אחרי הפשטים הזרים לרוח הקדושה ב"פשוטו של מקרא" פרשת בשלח (ט"ו כ"א) על הפסוק 'ותען להם מרים', שכתבו בזה הלשון "וכה הם דברי האבן עזרא כאשר אמרו ישראל זאת השירה, כן נגנו אותו כולו כל הנשים המנגנות", וציינו אח"כ "חזקוני רא"ם גר"א" להטעות הבריות כאילו הם ח"ו העתיקו דברים הזרים הללו שהביאו מאב"ע. שבעת שאמרו ישראל השירה נגנו כל הנשים המנגנות את השירה וגם הריעו בכלי זמר, לפי פירושם על 'ובמחולות', שהוא כלי זמר לא ריקודים, שזה נגד אזהרת חז"ל (סוטה דף מ"ח) זמרי נשי ועני גברא כאש בנעורת. ואדרבא בספר הקדוש ישמח משה פרשת בשלח הביא מש"כ המפרשים שלקחת התופים היה כדי שלא יהיה נשמע לאנשים שירתם דקול באשה ערוה, עיי"ש. אולם רודפי הפשט הביאו דוקא פשט זה להיפך להפיץ דרכי הפריצות רח"ל.

והאמת שבאבן עזרא שלפנינו אין ח"ו רמז מדברים האלה, ומקור מקורם טמא הוא מספר "אבן עזרא הקצר" שנדפס לראשונה בשנת ת"ר על ידי אחד מראשי המשכילים תלמיד הרמ"ד באיטליא, שכותב בהקדמתו שהוא מצא כת"י הפירוש הזה על סדר שמות שמיחסו להאב"ע, ומשבח את האב"ע שהיה לו חופש המחשבה, עפ"ל, אבל לא נתפשט אז בקרב ישראל כלל. ומשכיל ציוני אחד חזר והדפיסו בוויין בשנת תרפ"ו, וכותב בהקדמתו שעד כעת לא היה העולם מוכשר לקבל הדיעות הזרות של ספר זה עד כעת שנתחזק רעיון הגאולה בזרוע בשר וכו' כעת יקבלו העולם גם דברי הספר הזה [עפ"ל].

ובאמת ח"ו להאמין שספר זה יצא מידי אותו צדיק האבן עזרא, מאחר שיש בספר הנ"ל דברי דופי וביטויים קשים על מדרשי חז"ל. ועל הראשונים אנו מצטערים ספר האב"ע שלפנינו, שכתב בספר אבי עזר (פרשת בראשית) שידי זרים שלטו בו, שתלמידים שאינם הגונים הכניסו בו דברים זרים. והחיד"א בשם הגדולים (ערך רבינו אברהם בן עזרא) שזרים שלטו יד בפירוש האב"ע והוסיפו דברים המנגדים לחז"ל, אשר לא עלה על דעת האב"ע, והסימן לידע אם הדברים יצאו מהאב"ע או

אחרות באו לכאן כפי מהותם, להיפך הגמור מהרא"ם והגו"א.

ה' שהרי לאיזה סיבה הביאו דברי האב"ע הקצר כאן, שזה שהנשים אמרו כל השירה ולא רק הפסוק אשירה לד' וכו', מבואר ברש"י כאן כמו שפירש הרא"ם ועוד. וכן זה שהנשים ניגנו את השירה, הרי ג"כ מבואר להדיא בפסוק, 'בתופים ובמחולות', וכל מה שיוצא מהבאת הדברים האלו שהביאו מהאב"ע הקצר, הוא רק הפצת דרכי פריצות רח"ל.

י ויש דוגמאות לזה ואכ"מ.

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

לא הוא אם הרמב"ן משיג עליו, שעל מה שאינו משיג סימן מהאב"ע, עיי"ש.

ומכל שכן שספר ה"אבן עזרא הקצר" על שמות, שנתגלה ונדפס בשנת ת"ר ע"י המשכילים, שכבר הוחזקו כפרנים, שזייפו כמה ספרים בשם הראשונים לפרסם בשם דברי כפירה, וכמש"כ באגלי טל שח"ו לסמוך על ספרי הראשונים שנדפסו על ידי המשכילים. וכ"כ מרן החתם סופר בשו"ת (חו"מ סי' מ"א) שמיום שזלזלו בנטילת הסכמה רבו ספרי מירוס בישראל וקורא להם בשם "ראשונים" עכ"ל.

אולם ב"פשוטו של מקרא" בסדר שמות הביאו רבות פעמים פירושים זרים מאותו "אב"ע הקצר" שהדפיסו המשכילים, וכן שרי ליה מארי' למדפיסי המקראות גדולות עוז והדר המבואר שהדפיסו בסוף סדר שמות את כל ה"אב"ע הקצר" עם הדיעות הכוזבות, והכשילו את הרבים בספרים שנדפסו על ידי המשכילים רח"ל, ובעונותינו הרבים החומשים האלה נמצאים כהיום בהרבה בתי כנסיות ובתי מדרשות, וכמעט אין פוצה ומצפצף בדורינו דור עני'.

ובאמת שורש הקלקול הוא מה שגילו המחברים בשם שנתנו לפירושם "פשוטו של מקרא", שכשמו כן הוא, שזה היה גם תחילת הפירצה של כפירת רעיון ההשכלה של הרמ"ד, שהתחילה עם ביאור התרגום האשכנזי שלו לפרש את התורה בפשוטו של מקרא דוקא, לא ע"פ דעת חז"ל ופירוש רש"י, שזהו שורש פורה ראש ולענה של ההשכלה הארורה שהעבירה את רוב הכלל ישראל מדרך התורה, במאות השנים האחרונות.

כמש"כ מרן החתם סופר ז"ל בדרכתו לח' טבת (בתורת משה פרשת שמות), ובדרשות חתם סופר (דף ק"א ע"ב), כי מאז שנעתקה התורה יונת החלו עם בני ישראל לטעום טעם פשוטו של מקרא לבד, ולא אבו שוב שמוע לקול דברי חז"ל ולפירושיהם, עיי"ש^א. [ועיין בדברות קודש ממרן הגה"ק

^א וזה לשון האגלי טל (בסוף הקדמתו לספר אגלי טל): "להסיר מכשול מדרך עמי הגני להזהיר. היות כי ראיתי רשעים קבורים שהדפיסו ספרים בשם גדולים שהיו בדורות שלפנינו. וצפנו בתוכם סף רעל לצודד בהם נפשות נקיים ותמימים. כי הרואה יאמין לתומו כי הדברים האלו ממקור נאמן יצאו. לזאת ידע כל איש אשר ספרים הנדפסים בשם איש שהיה מהדורות שלפנינו. בלתי הסכמות גדולי ישראל שידעו שאמת הדבר שממקור נאמן יצאו הדברים, או לכה"פ שראו את כולו מעבר אל עבר שנקי הוא מחשש זיוף, פיגול הוא לא ירצה, ואינו נכון שיקנה אותם שום אדם ולא יביאם אל ביתו ולא יביט בהם כלל וכלל", עכ"ל.

^ב והנה הגם דיוודעים שבזמן הראשונים היו ב' נוסחאות מהאבן עזרא על סדר שמות, וגם היום יש לנו עוד כת"י של האבן עזרא הקצר מלפני הרבה דורות, [הגם שא"א לנו לדעת דבר כזה בבירור אחר כל כך שנים שעברו מזמן האב"ע מבטן מי יצאו הכת"י האלו], הרי עכ"פ לא עדיף מהאב"ע הנדפס כל השנים, שעל זה יש לנו קבלה שהרבה מהדברים הורים לא מפיו יצא, רק ידי זרים שלטו בו ואין לסמוך עליהם כלל, כמו שהבאנו למעלה בשם החיד"א ועוד, וא"כ כ"ש על ספר כזה שאין לנו שום מסורה עליו שאין לסמוך עליו כלל, עכ"פ בכל דברים הורים. וגדולה מזו מצינו על פירוש על התורה המיוחס לאחד מהראשונים, שבגלל דברים זרים שנמצאו שם הרחיקו את הפירוש, עיין בקונטרס בהערה פ"ז מה שציינו בענין זה. וק"ו על פירוש אבן עזרא הקצר, שנדפס בידי המשכילים דוקא בשביל צורך זה לפרסם חפשויות בדעות ולא התקבל בין הציבור כמו שכותבים החוקרים עצמם שהדבר צריך עיון גדול להפיצו עכשיו בין ההמון עם מחמת המכשולות שיכולים לצאת ממנו. ואם החיד"א לא רצה להאמין על פירושים זרים שיצאו מידי האב"ע אם הרמב"ן לא השיג עליהם, ולא כתב דלמא לא היה הק חלק לעיני הרמב"ן, אנו על אחת כמה וכמה שאין להחזיק בפירוש של האב"ע עם דברים זרים שלא היו לעיני הרמב"ן.

וכבר כתבו (עיין בקונטרס בהערה פ"ז מה שציינו בענין זה) שכות גדול לקדמונים שלא יצא ח"ו מכשול על ידיהם והוא הזכות הגדול שאפשר לתת להם.

^ב להרחבת הענין עיין בקונטרס פרק ז' אות ה'.

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

מסאטמאר זי"ע חידושי תורה למסיבות פרשת ויגש (דף רל"ט), שהביא דברי החתם סופר הללו]. וכ"כ בדרשתו בתורת משה בפרשת בשלה, ובדרשות חתם סופר (דף קי"ב), שעל כן הנהיגו אבותינו למהר ללמוד עם הילדים גמרא מילדותו, כדי להשריש האמונה בתורה שבעל פה טרם שיבואו לידי אפיקורסות מלימוד פשוטו של מקרא בלבד, עיי"ש'.

ובספר אבות על בנים (פרק ה' דאבות משנה כ"א) מהגאון הקדוש רבי שאול בראך ז"ל מקאשוי, דהאריך בזה שבדור שלפנינו קם רשע ערום מאזעס מענדעלזאהן שר"י, והוא רצה להפוך הקערה על פיה שילמדו רק תנ"ך בפשיטות בלי קבלת חז"ל, והגאון החתם סופר היה ראש וראשון שהרגיש בסם המות שבזה, ואסר לזרעו אחריו ליגע יד בביאורו וכו', והרעיש לבלי להחזיק בביתו טומאה זו, ורבים לא ירדו לסוף דעתו, ועלה בידו להשחית מדינות שלימות עד שלא נשאר שם שם וזכר ליהדות וכו' עיי"ש. וכוונתו שאף שגם גדולי ישראל אחרים הרעישו עליו ממה שתרגם הביאור בלשון אשכנזי, כמש"כ הצ"ח בהקדמה ובשאר ספרים, אבל החתם סופר ראה שורש הקלקול במה שדקדק לפרש התורה ע"פ פשוטו דוקא, ולא על דרך פירוש רש"י, שמיסד על התלמוד, וכמו שהרעיש נגד זה החתם סופר בדרשתו בכמה מקומות. וכנודע שלא מצאו בגלוי דברי מינות בפירוש הרמ"ד, כמש"כ מהר"ם שיק (ננדפס בליקוטי שו"ת חתם סופר סי' פ"ב), ואע"פ כן ראה החתם סופר שהמינות מונח בביאור החומשים של הרמ"ד ותלמידיו במה שביקשו לפרש כל התורה לפי שכלם בפשוטו של מקרא. וכן הרגישו בטומאת חומש הרמ"ד, הצדיקים מתלמידי הבעש"ט זי"ע, וצא טמא קראו למו.

ומהאי טעמא אף שהביאור של הרמ"ד ותלמידיו נדפס אחרי כן ברוב הפעמים בלשון הקודש בחומשים, אף שהביאו גם מפירוש רש"י ושאר ראשונים, אולם סיימו עם ביאור התרגום האשכנזי של הרמ"ד ע"פ פשוטו דוקא, וחומשים אלו נתפשטו אז בהרבה מדינות, וזה גרם להתפשטות הכפירה בקרב בני ישראל, כמש"כ מרן החתם סופר בשו"ת (חלק ליקוטי תשובות סימן ס"א) בזה"ל, "מי גרם לעם רב מעם ד' אשר בעוונותינו הרבים נטה ליבם מאחר תורת משה רבינו ע"ה ולנטות להיות אחרי רבים לרעות להלקט ברשת האפיקורסות, מי גרם כל אלה הלא עמך כולם צדיקים מאז מעולם, אך בתחילה התפשטות ספרי מירוס פירוש שונים על התורה וספרי נביאים ושאר מחברת דמשכי בליצנות", ולהיותם נדפסים בלה"ק בלשון צח דמשכי עסקו בה ההמונים ונלכדו בחרמם וירדו ממדריגה למדריגה עד שבעוונותינו הרבים פשתה הנגע ועתקו ועשו חיל וכו'", עכל"ק.

אשר מזה נוכל ללמוד מן העבר על דורינו בחורבן הגדול שיכול ח"ו להצמיח מפירושם כאלו על החומש ועל נ"ך על פי פשוטו של מקרא לפי הכרעת השכל של אברכים מזמנינו, שמוזה נצמח

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

כל חורבן דור ההשכלה, כמו"ש החתם סופר.

וכן הזהיר על זה מאוד מרן הבני יששכר מדינוב זי"ע בספריו הקדושים מעין גנים ובספר מגיד תעלומה על מסכת ברכות (דף כ"ח), ועיין בהוספת מהרצ"א לספה"ק סור מרע ועשה טוב (דף מ"א ע"ב) שכתב בזה"ל, "ובתנ"ך נראה לי בעתים הללו ימעט בלימוד פירושי הפשטנים, חוץ פירוש רש"י, שהוא כרכא דכולא ביה, כלול בנתיבות חז"ל חכמי האמת, ודבריו לפי הפשט מיוסדים על אדני האמת, ואינם נוטים מדרכי נתיבות אמיתיות דברי חז"ל. מה שאין כן שארי בעלי הפשט, הגם שלפי דורם, גם עליהם יתאמר מאמר חז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, אבל בדורותינו אלה, שבעוונותינו הרבים נתרבו כתות המופקרים ההולכים אחרי שרירות לבם ובהפקירא ניהא להם לא רציתי להרחיב הדיבור בהם, מחוייב כל אחד להגות בתנ"ך על פי יסודות חז"ל, ובשביל זה ציוו לנו חז"ל מנעו בניכם מן ההגיון, בין והתבונן", עכ"ל"ק".

ומה מאד נשתוממתי על המראה בראותי השתא, שבעלי ה"פשוטו של מקרא" הדפיסו כעת ספר "חק לישראל כפשוטו", ואף שלא הדפיסו בו פירושם "פשוטו של מקרא" על החומש, אחרי הרעש שהיה נגד זה בשנה שעעל"ט, אולם הדפיסו שם פירושם על פסוקי הנביא שבחק, וכתבו בהקדמתם שלא פירשו לפי פרש"י פסוקי הנביא לפי שפירש"י בנוי על מדרשי חז"ל, רק כתבו לפי פירושי שאר המפרשים ע"פ פשוטו², וכיוונו לעשות ממש להיפך ממה שהזהיר אותנו הבני יששכר לתנ"ך רק עם פרש"י לפי שפירושו מיוסד על דברי חז"ל.

¹ להרחבת הענין עיין בקונטרס פרק ד' אות ב'.

² גם ב"חק לישראל כפשוטו" הדפיסו את ה"מקרא מלא" שלהם, וכתבו בהקדמתם שהוא ע"פ רש"י. אמנם באמת בהרבה מקומות כתבו להיפוך מרש"י, וכמו בבראשית (א י"א), 'עץ פרי עושה פרי למינו', 'כתבו עץ פרי - עצי פירות, כל עץ עושה (מוציא) פרי למינו - למינוי השונים', עכ"ל. והוא להיפוך הגמור מרש"י, שכתב עץ פרי, 'שיהא טעם העץ כטעם הפרי', עכ"ל, דהיינו דהעץ עצמו היה פרי. והם בפירושם כדרכם עקרו פירוש רש"י מהפסוק, דלדבריהם ב"מקרא מלא" אין כוונת הקרא שהעץ עצמו היה פרי, רק הכוונה לעצי פירות. ויש עוד דוגמאות רבות כהנה ב"מקרא מלא" שלהם הנדפס ב"חק לישראל כפשוטו", שהם עוקרים פירוש רש"י מהפסוק, ע"י שמפרשים להיפוך מרש"י. ועל זה הם כותבים ש"המקרא מלא" "מבוסס על פירושי הפשט של רש"י בתוספת השלמות המבוססות על דברי שאר הראשונים". ובאמת הם גילו לנו בערמה כוונתם, שהם סוברים שרש"י אינו פשוטו של מקרא, ורק במקום שנראה להם שרש"י הוא פשוטו של מקרא, אז הם פירשו הפסוק על פי דבריו, שזו שמים על זאת. ובאמת יעויין במהר"ם וחזקוני ועוד, שפירשו 'עץ פרי' שהכוונה שהעץ עצמו הוא פרי, דהיינו דטעם עץ כטעם הפרי, וכמו שפירש רש"י. ולדוגמא נוספת יש ליתן בבראשית פרק א' פסוק י"ד 'והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים' כתבו ב"מקרא מלא" הנדפס ב"חק לישראל כפשוטו", 'והיו לאתת - ועל פיהם יקבעו סימנים לזמנים שונים', ובהם הם הפקיעו פירוש רש"י וכל המפרשים, שהרי רש"י מפרש והיו לאתת, שהמאורות יהיו סימנים לעולם, שכשהמאורות לוקין סימן רע לעולם, ועל דרך זה פירשו רוב הראשונים, עיין רשב"ם ועוד, שהמאורות הם סימנים למאורות בעולם. ואילו הם פירשו באופן אחר לגמרי, שהאתת הם סימנים לזמנים של השנה לא סימנים לעולם.

ובאמת דבריהם בנויים על מה שכתבו בפירושים "פשוטו של מקרא" שכתבו שם, ואעתיק לשונם "עוד זאת יהיה שמושם, שעל ידי תנועת מהלכם וכו' סביב העולם וכו' - הרי נתנו על פיהם אותות (סמנים) לזמנים שונים: הן לזמני היום ושעותיו, הן לימי החדש וכו', והן לתקופות השנה ועונתיה. 'לאותות' הוא הכלל ואחריו באים הפרטים, מועדי היום וכו', החדש וחלקותיו וכו', והשנה בחלקתה וכו', על פי נטית השמש לדרום או לצפון", עכ"ל.

הרי שביארו להדיא כוונתם, שלאותות הוא כלל ומועדים ימים ושנים הוא פרטים של הכלל, ופירוש זה אין לו שום מקור, והוא נגד כל המפרשים, (ומה שציינו במקום אחר שדבריהם לקוחים מרס"ג, המעיין שם יראה שלא היו דברים מעולם), ועכ"פ הוא להיפוך מדברי רש"י (וכל המפרשים) ועוקר דברי רש"י.

הרי דב' החסרונות שיש ב"מקרא מלא" שלהם נשארו, א' שמצמצם את הפסוק, וב' שיוקר פירוש רש"י.

ועל ה"מקרא מלא" שלהם הנדפס ב"חק לישראל כפשוטו" כותבים (בהקדמתם) שנועד "לצורך חזרה מסכמת לאחר לימוד רש"י כפשוטו", בו בזמן שבהרבה פעמים הם עוקרים דברי רש"י מהפסוק.

ולהרחבת הענין עיין בקונטרס בפרק ד', פרק ו', ופרק ז'.

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

וכע"ז מובא בספר **כתר ראש** (סי' נ"ח) שהגר"א ז"ל הזהיר ללמוד נ"ך עם פרש"י וכו', ושלא לדרוש אחרי פירושים שונים, שזה בכלל מאמר חז"ל מנעו בניכם מן ההגיון, ושלא יהיה הפסדו בשכרו עיי"ש". ואף שהגר"א הזכיר ללמוד בפרש"י המצודות ורד"ק, אולם על זה כתב שזה אינו מעכב, כי העיקר צריך להיות עם פרש"י המיוסד על דברי חז"ל. וכע"ז שמעתי מגאון אחד ששמע מהגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע בהיותו פעם בפראג והראו לו קבר בעל המצודות, ואמר אצלינו למדו נ"ך רק עם פרש"י.

וביותר מכאיב הלב מה שכתבו ששוללים פרש"י, לפי שבנוי על מדרשי חז"ל, כי בזה גילו דעתם הנפסדה, שפרש"י אינו פשוטו של מקרא כלל רק מדרשים, להיפך ממה שכתב רש"י "ואני לא באתי אלא לפרש פשוטו של מקרא". שעל כגון דא מובא בספר עליות אליהו שהגר"א ז"ל אורייתא דקא רתח ליה, כשבא אחד מאנשי רמ"ד לבקר אצלו, ובין הדברים אמר לו על כמה פרש"י בנ"ך שאינם לפי פשוטו של מקרא רק לפי דרשות חז"ל, וציוה הגר"א על הבי"ד בוויילנא לאסרו ולהלקותו בעבור מינות אלו, וציוה לבזותו בביהכ"נ שכל המתפללים יריקו על פניו, וגרשוהו בבזיונות מן העיר, עיי"ש.

ועיין בחידושי תורה למסיבות ממזן מסאטמאר, חלק ב' (דף של"ח), מה שאמר רבינו באסיפת מלמדים בזה"ל, אמנם שכמה צדיקים בדורות שלפנינו היו מקפידים שלא ללמוד נ"ך, וזה היה לפי שאפיקורסים לקחו להם דרך ללמוד נ"ך בדרך לא טוב, ועל כן אמרו אל תרגילום במקרא יותר מדאי, כמו שאמרו ז"ל (רש"י ברכות כ"ח), וישנם כמה ענינים בתורה שלא יובן על פי פשוטו, ויכולים להשתבש בפירושם, להוציאם לדברים הפכים, ועל דרך שאמרו (מגילה כ"ה), מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם וכו', הכא נמי בענין נ"ך, חששו הצדיקים שילמדו נ"ך, ולא יבינו אמיתיות הדברים שאין הדברים כפשוטם, לכן פחדו מזה, ואמרו דשב ואל תעשה עדיף בזה וכו', עיי"ש.

וכעין זה כתב בספר נהרי אש, מהגה"ק רבי שמעון זעליחובער זצ"ל, הטעם שצדיקים מנעו מלימוד נ"ך, היה מפני השכלת המשכילים שסילפו הפשט. וכ"כ בספר טוב ירושלים (פרק י"א), מהמגיד הירושלמי הגאון הצדיק רבי בן ציון יאדלר זצ"ל, שאביו היה מונע את בנו מללמוד נ"ך, מפני שהמשכילים שמו עיקר לימודם בנ"ך בשיבוש וכו', עיי"ש.

ומטעם זה הקפיד הבני יששכר שלא ללמוד נ"ך רק עם פירוש רש"י המיוסד על דברי חז"ל, היפך ממה שעשו בעלי "החק לישראל כפשוטו", ההולכים בדרכם של המשכילים.

ומכל זה אנו רואים שהפירושים שלהם אין להם תקנה, שאם אחרי כל הרעש שהרעישו

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

אשתקד רבים וכן שלמים נגד פירושים "פשוטו של מקרא" והבטיחו לתקן הקלקולים, אם אחרי כל זאת הדפיסו ה"חק כפשוטו" עם דברים מחרידים הנ"ל, שמקור מקומם טמא מהמשכילים הרמ"ד וחבריו, אשר רבותינו הקדושים זי"ע הזהירו לנו מאד להתרחק מספריהם שדינם כספרי מינות, ובדרך פקודך (מצוה לא תעשה י"א) הביא קבלה שאסור לומר דבר שבקדושה בחדר שיש שם ספרי מינות שדינם כצואה, וכידוע כמה מעשיות מצדיקי אמת זי"ע שלא יכלו אף לישן בחדר שהיה מונח שם החומש עם הביאור כי הרגישו בריח הרע היוצא ממנו, ובספר ילקוט מהרי"א מובא שמרן הק' מהרי"א מוידטשויב זי"ע, הרגיש ברוח קדשו אם יש בכל העיר החומש עם הביאור כבר לא היה יכול לישן שם, עיי"ש.

ובעונותינו הרבים בדורינו דור עקבתא דמשיחא כשהאמונה נתרופפה מאד וכוחות יצר הכפירה נתפשטו מאד, שזהו נסיון הדור הזה כמוש"כ בספה"ק, נתפשטו מאד לדאבונינו בשנים האחרונות בכל קצוי תבל החומשים הללו שמלאים עם דברי דופי המפסידים את האמונה של אחינו בני ישראל, ובפרט צעירי הצאן. ובזה נתקיים בנו מה שכתב בספר בית הלוי (פרשת בא) שעיקר התגברות יצר הכפירה בעקבתא דמשיחא יהיה לעקור האמונה בדברי חז"ל בתורה שבעל פה, לפי שהגאולה תלוי בתיקון נסיון האמונה בתורה שבעל פה, כמו שאמרו חז"ל אין הגלויות מתכנסות אלא בזכות תנאי, שנאמר גם יתנו בגוים כי עתה אקבצם.

על כן מה מאד עלינו לשבח למחבר הקונטרס "ויבינו במקרא", שבירר הדבר כשמלה מש"ס ופוסקים וספרים הקדושים, והביא דוגמאות רבות מהארס הטמון בביאור ה"פשוטו של מקרא" ו"רש"י כפשוטו", עם אזהרות מהרבה רבנים ומורי הוראות בדורינו נגד החומשים הללו, שפסקו שדינם כדין ספרי מינות שאין להם תקנה ואסור להחזיקם בבית, ומכל שכן שאסור להחזיקם בבתי מדרשות ואסור ללמוד בהם.

והשי"ת ירחם ויראה בעני עמו, ויהיה להם סייעתא דשמיא שיכנסו הדברים האמיתיים האלה בלבות בני ישראל, ויפקח עיני העיוורים שבמחנה העברים הלומדים בחומשים האלה, ולא ידעו ולא יבינו אשר בחשיכה יתהלכו, כי שאני מינות דמשכי רח"ל, והשי"ת יאיר עיני ישראל לראות האמת לאמיתו ולהתחזק באמונה האמיתית ובתורתו שבכתב ובעל פה, עדי נזכה בזכות האמונה לראות במהרה בישועת כל ישראל ושמחתן בביאת גואל צדק בב"א.

כעתיבת זעירא ולא מן חבריא

הק' מנשה פילאפף

כעתיבת זעירא ולא מן חבריא

הק' מנשה פילאפף

תוכן הענינים

הקדמה

פתח דבר.....א

המאמר הנוכחי בנוי ומלוקט מדברי רבותינו ז"ל והוא נוגע לכל אחד ואחד.....א

רבותינו ז"ל טרחו להעמיד דעות והשקפות נכונות.....א

האור שמח ז"ל - טעות בעניני דעות מסוכן מאוד.....ב

פרק א' - הדרך הנכונה שלומדים התורה הק' ובפרט מקרא.....ג

א. כל חלקי התורה הם באותה קדושה ובאותה עומק.....ג

הערה ח' - הרמב"ם בעיקר השמיני - החושב שהתורה הוא סיפור מעשה אין לך
כפירה גדולה מזו.....ג

ב. המבי"ט ז"ל - תורה שבע"פ הוא הפירוש האמיתי לתורה שבכתב.....ד

ג. הנצי"ב ז"ל - העוסק בביאור המקרא ואינו ת"ח יש לחוש שהוא אפיקורס.....ה

ד. מהר"ח מוולאזין ז"ל - אין ללמוד פירושים שונים לתנ"ך.....ה

ה. החתם סופר ז"ל - לימוד פשוטי המקרא עם קטנים שלא על דרך רש"י
וחז"ל יביא לידי כפירה.....ה

פרק ב' - לימוד התורה צריך להיות מתוך יראת שמים מרובה.....ז

א. לימוד התורה צריך להיות מתוך יראת שמים מרובה.....ז

ב. לימוד התורה שלא בדרך הנכון גורם שהלומד ישרף.....ז

ג. דברים נוראים מהרמח"ל ז"ל בענין איך ללמוד את התורה.....ח

הערה י"ד - הרידב"ז ז"ל - דברי הגר"ח ז"ל מוולאזין מי שיש בו מינות לא יזכה לכוון
לאמיתה של תורה אפילו ענין אחד.....ט

פרק ג' - ביאור המושג 'פשוטו של מקרא'.....י

פרק ד' - ביאור ענין והיחס לפירוש של רש"י וחז"ל על התורה.....יב

א. פירוש רש"י על חומש הוא הפשט של הפסוק, ואילו שאר מפרשים הם

פירוש נוסף להפסוק.....יב

תוכן הענינים

- תקנת קראקא למלמדים מרבינו הב"ח ולמעלה בקודש שילמד רק פירוש רש"י מטעם הנ"ל..... יד
- הערה כ"ה - הרמב"ן ז"ל - א"א לשום חכם לפרש פירוש שיכחיש הפשט שאמרו חז"ל..... יג
- הערה כ"ה - מעשה נורא מרבינו הגר"א ז"ל במשכיל אחד שאמר לו שרש"י אינו מפרש על פי פשוטו של מקרא..... יג
- הערה כ"ח - מעשה עם מרן הגרי"ז ז"ל בענין היחס לפירוש רש"י על התורה..... יד
- הערה ל"ג - המהרש"ל ז"ל - כל דברי רש"י הוא רז"ל..... טו
- ב. הבני יששכר ז"ל - לא ילמד עם בנו רק פירושם של חז"ל על הפסוקים..... טו**
- הבני יששכר ז"ל - בזה"ז ימעט מללמוד שאר מפרשי המקרא חוץ מפרש"י.... טז
- הערה ל"ה - דברי החת"ס והמלבי"ם ז"ל לגבי אנשים בזמנם שפירשו מילת בראשית שלא על דרך רש"י..... טז
- ג. תקנת גדולי הדור בשנת תרס"ב - ללמוד עם ילדים רק ע"פ פירושם של חז"ל... יז**
- רבי יוסף ידיד ז"ל - ללמד לילדים תורה שבכתב שלא ע"פ חז"ל..... יח
- מלמדם מינות..... יח

פרק ה' - הפירוש הנקרא "פשוטו של מקרא"..... יט

- א. החתם סופר ז"ל היה נזהר שלא ללחום עם שום אדם רק האמת עם השקר..... יט**
- ב. הצורך שיש להתיחס להספר "פשוטו של מקרא" יותר משאר ספרים שאינם כשורה..... יט**
- ג. מטרת הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" כפי שהם כותבים בספרם..... כ**
- ד. החילוק בין הפירוש הנקרא "רש"י כפשוטו" להפירוש הנקרא "פשוטו של מקרא"..... כא**
- הפירוש "פשוטו של מקרא" נעשה לדבריהם לבאר את המקרא ע"פ פשוטו ... כב

פרק ו' - הקושי המיוחד שיש בפירוש המקרא בכלל..... כג

- א. אין בדורינו מי שיכול לומר מה הוא פשוטו של מקרא כמו הקדמונים..... כג**
- ב. הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" דוחה מקומו של רש"י וחז"ל - והלומד בו מתרחק מאמונה בדבריהם..... כג**

פרק ז' - ביאור הקלוקל הגדול שיש בעצם פירושם הנקרא "מקרא מלא"..... כה

- א. הפירוש "מקרא מלא" עוקר פרש"י והמסורה מהפסוק..... כה**
- ב. דוגמא להנ"ל - פירושם להמילות "אש דת"..... כו**
- ג. פירושם של הראשונים והמפרשים למילת "אש דת" - להיפוך מדבריהם..... כז**

- ד. ה"מקרא מלא" דוחה ועוקר כמעט כל הראשונים והמפרשים בהפסוק כח
- ה. דברי החתם סופר ז"ל - החיסרון שיש כשמצמצם התורה והסכנה שיוצא מזה כט
- ה"מקרא מלא" דומה להחיסרון שהיה בתרגום יונית לעומת שאר התרגומים - וגורם לאפיקורסות כט
- הערה מ"ח - תשובת רב שרירא ורב האי גאון ז"ל בענין זה כט

פרק ח' - הפירוש אינו באמת 'פשוטו של מקרא' כפי שהוצג.....לב

- א. כל דבר בתורה בא ללמדנו איזה דבר ולא לספר רק סיפורי מעשיות ח"ו..... לב
- המביא פירוש חז"ל או הראשונים בלי הלימודים שנצרכו לפשט הפסוק - לא פירש הפסוק וסילף דבריהם לג
- ב. הפירוש השמיט הרבה פעמים הלימוד שהוציאו חז"ל והראשונים מהפסוק ... לד
- ג. דוגמא להנ"ל - פירושם במילת "אש דת"..... לד
- הלימודים שנתפרש בספרי על המילות "אש דת" - שהוא המקור לדבריהם לה
- ביאורו של האברבנאל להלימודים שהוזכרו בספרי הנ"ל לה
- עומק החורבן שיש בפירושם - שהוריקו הפסוק מקדושתה לו
- ד. הפירוש הוסיף כל מיני רעיונות שאינו נוגע לפשוטו של מקרא לז

פרק ט' - הדרך של כל המפרשים בפשוטו של מקרא לעומת הדרך של הספר.....לט

- א. יש כל מיני כללים האיך לפרש פשוטו של מקרא והספר אינו הולך על פיהם לט
- ב. דוגמא להנ"ל - פירושם להפסוק 'ויצא יצחק לשוח בשדה' לט
- פירושם הוא נגד רוב המפרשים מא

פרק י' - מה באמת נראה המהלך של הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" -

מב וקלקול הגדול בזה.....מב

- א. מהפירוש נראה שרוצה לעשות הפסוקים יותר חול ולרוקנן מדברי חז"ל מב
- אישי התורה אינם למחקר מב

דוגמא א' - בפסוק 'צהר תעשה לתבה'.....מג

- א. הפירוש מפרש דהחלון לא היה בכוחו לבד להאיר לכל התבה מג
- הפירוש מפרש מעצמו דהאבן טובה לא היה לו אור מעצמו מג

- ב. ברד"ק ושאר מפרשים מוכח דהאבן טובה היה לו אור מעצמו - ולהיפוך מדבריו.....מג
- הטעם שפירש דלא כרוב המפרשים וממציא פירוש חדש מעצמומה
- ג. רוב הראשונים לא פירשו כהרד"ק בצורת החלון שנעשה לאורה בהתבה.....מו
- ד. זה שבחר פירוש יחידאה נגד שאר מפרשים ומוסיף עליו עושה רושם שאינו מאמין במה שאינו משיג בשכלומז
- הערה ע"ז - דברי המהר"ל והלבוש ז"ל אמאי ציוה הקב"ה לקחת אבן טובה דוקא ולא נר להאיר להתבהמז

דוגמא ב' - פירושם להפסוקים 'ושני צמידים על ידיה' ו'איה שרה אשתך'.....מט

- א. מפרש דלא כרש"י והמסורה והפשוטו של הפסוק - "וכאלו" שדרכו לילך כרוב המפרשים.....מט
- ב. בפסוק 'איה שרה אשתך' מפרש נגד רש"י ורוב המפרשים בלי שום סיבה.....מט
- זה שבחר לפרש הפסוק נגד שאר המפרשים מעורר חשד על מהות ומטרת פירושונ

דוגמא ג' - והוא חמור מכולןנא

- א. אברבנאל - הפחד שצריכים כשמפרשים הפרשה של אדם וחווה קודם החטא ..נא
- ב. פירושם להפסוק 'ויהיו שניהם ערומים' וכו' - שלא היה להם בושה מחמת חיסרון שכל - רח"לנא
- מסלף ומבלבל ומחלל דברי האריז"ל והמפרשים בנושא זונא
- הערה פ"ב - דברים נוראים מהלשם ז"ל על מי שאינו מבטל דעתו להמסורת של כלל ישראלנב
- לסיכום מפרש להיפוך ממה שנשתרש אצל כל כלל ישראל - וקורא לזה "פשוטו של מקרא" רח"לנג
- ג. פירושם של רבותינו מפרשי המקרא על פסוק הנ"ל.....נג
- פירוש רש"י בפסוק הנ"ל ע"פ גדולי רבותינו מפרשי רש"י.....נד
- ד. האיך פירש החיבור "רש"י כפשוטו" רש"י הנ"ל והקלקול שיש בונד
- ה. התבוננות מדוע פירש הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" בהדרך שלונו
- ו. פירושם בהפירוש הנקרא "מקרא מלא" על פרשה הנ"ל - באופן מוזר וחירוף וגידוף רח"לנו

פרק יא - עוד כמה דוגמאות בקיצור.....נח

תוכן הענינים

ה

- א. **דוגמא א'** - מגשם הפסוק 'וישמעו את קול ד' אלקים מתהלך בגן לרוח היום' באופן גס ונורא רח"ל.....נח
- ב. **דוגמא ב'** - דוחה כל המפרשים בהפסוק 'ויאמר אלקים נעשה אדם'.....נט
- ג. **דוגמא ג'** - בהפסוק 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו' מגשם הקב"ה רח"ל.....ס
- הערה צ"ח - מי שדורש קבלה ברבים בתור פשוטו של מקרא מביא לידי כפירה רח"ל.....ס
- ד. **דוגמא ד'** - בהפסוק 'הנה אנכי שלח מלאך לפניך' מפרש שמלאך אינו מלאך כפשוטו.....סא
- פירושם הוא נגד המפרשים כולל המלבי"ם שמציינים ומוריד הפסוק מקדושתה רח"ל.....סב
- הערה ק' - ביאור דברי המלבי"ם בפסוק זה.....סב
- ה. **דוגמא ה'** - מפרש פרשת המגדף כאילו שהוא רק סיפור מעשה בלי תוכן רח"ל.....סג
- ו. **דוגמא ו'** - משמיט כל הלימודים של הפסוק 'אם בחקתי תלכו'.....סד
- ז. **דוגמא ז'** - מזלזלים במשה רבינו ע"ה בפירושם לפרשת מי מריבה.....סה
- הרשב"ם שהביאו אינו מפרש כדבריהם.....סו
- מתחצפים ומעיזים נגד משה רבינו ע"ה - רח"ל.....סו

פרק יב - עצם האסון בפירוש שמבאר המקרא שלא עפ"י המסורת.....סח

- א. "לחמי תודה" - פירוש שמתאפשר ללמוד חומש בלי רש"י גורם שכחת תורה שבע"פ.....סח
- ב. הפסק הלכה בהלכות דעות ופירוש הקרא וחז"ל נקבע לפי הקבלה והמסורת.....סח

פרק יג - הטעם שא"א לתקן הספר.....ע

- א. האנשים שעסקו בעריכות הפירוש אינם יכולים לעסוק בעריכות פירוש על מקרא בכלל.....ע
- ב. לגבי החיבור "רש"י כפשוטו".....ע
- ג. האופן שאפשר להדפיס ביאור על מקרא כדי לעזור הציבור.....עא

פרק יד - סיכום יסודי המאמר.....עג

סיום המאמר.....עה

הרמב"ן - מי שחושב שהתורה רק כפשטה לעולם לא תשיג סודותיה.....	עה
ליקוט דברי הרבנים הגאונים שליט"א אודות החיבור "פשוטו של מקרא"	עז
שיחת הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א ראב"ד העדה החרדית ירושלים	עט
הגאון רבי משה זאב זארגער שליט"א דומ"ץ סאטמאר והעדה החרדית.....	פג
דעת תורה מגדולי רבנים וראשי ישיבות בארצות הברית	פח
מכתב הגאון הצדיק רבי טובי' נוביק שליט"א משגיח ישיבת חדרת.....	פט
מאמרים מהגאון רבי חיים יצחק קפלן שליט"א ר"מ בישיבת פחד יצחק ומשגיח ישיבת חברון.....	צא
פתיחה	צא
הקדמה למאמר א' - 'רוח אלקים'	צג
מאמר א' - 'רוח אלקים'	צו
הערה ג' - דוגמא מהגאון רבי דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון אודות הקלקול שבפירושים	צו
הערה ו' - דברי הגאון רבי דוד כהן שליט"א שפשוטו של מקרא בא לאפוקי מעצם פירוש רש"י	צז
הערה ח' - פירושם ב'הי רקיע' שבדו מליבם	צח
הקדמה למאמר ב' - 'וישמע אלקים אל לאה'	צט
מאמר ב' - 'אמר רשע אין רם'	קב
הערה י"ח - דברי הגר"א שהקב"ה הראה לישראל דוקא צד הימין של הלוחות ולהאומות דוקא צד השמאל	קד
הקדמה למאמר ג' - 'וחטאתי לאבי כל הימים'	קז
הערה כ"א - דברי רבינו בחיי בפסוק 'וחטאתי לאבי כל הימים'	קז
מאמר ג' - 'וחטאתי לאבי כל הימים'	קט
הקדמה למאמר ד' - 'אור כשדים'	קי
דברי החסיד יעב"ץ בהא דלא נתפרש להדיא בתורה המעשה באור כשדים	קי
מאמר ד' - 'אור כשדים'	קיג

הקדמה

יתרבה הדעת ויתפשט האמונה, אשא דברי נשמת יוצרינו, אתפלל לאלקי השמים יוצרינו מושיענו, אשר הקדיש ישראל הנקראים בניו, שיתקבלו הדברים - דברי אלקים חיים - הנאמרים בקונטרס זה בבי מדרשא ובכל תפוצות ישראל, ויתקדש שם שמים על ידי זה.

מלפנים בישראל נהוג לכתוב הקדמה לספר, בו המחבר מודה לד' ולכל המסייעים אותו בעשיית הספר, וכותב דברים אודות הספר. לפעמים כותב הסיבות לכתיבת ספרו, ולפעמים בא לבאר מטרת הספר ותוכנו, ומתפלל לד' שיצא מספרו תועלת ולא להיפוך ח"ו, וגם תפילה על העתיד.

אבל ספר זה אינו כרוב הספרים שהמחבר בא לפרסם חידושיו, רק הוא חוזר ומשנן יסודי הדת בלימוד התורה והמקרא שבאמת היו פשוטים בדור הקודם לכל יהודי פשוט. ומכל מקום הדברים האלו צריכים שינון וחזרה תמיד, וכמש"כ הרמב"ם בהקדמתו לפרק חלק אחר שמנה הי"ג עיקרים, וז"ל, "לכן דע אותם והצלח בהם, וחזור עליהם פעמים רבות, והתבונן בהם התבוננות יפה, ואם השיאך לבך ותחשוב שהגיעו לך עניינינו מפעם אחת או מעשרה, הרי השם יתברך יודע שהשיאך על שקר", עכ"ל.

והיות שראיתי לעצמי תועלת מקונטרס זה, וגם כמה ת"ח שראו את הקונטרס ראו בו תועלת גדולה בפירסומו לציבור הרחב, הן בהבאת דברי רבותינו בגישה הנכונה ללימוד התורה ובפרט לימוד המקרא, והן בהסברת המכשולות הגדולות שיש בספרים שאינם על דרך זה, לכן בא ספר הזה לעולם.

והגם שבאמת אין אני ראוי לבוא בשער בת רבים ללמד לציבור, וכ"ש בדברים יסודיים, אבל כאמור הדברים הנאמרים בספר זה אינם מדברי המחבר, רק דברי רבותינו שמפיהם אנו חיים ומימיהם אנו שותים. ואם חז"ל אמרו קבל את האמת ממי שאמרו, ואמרו בעדיות (פרק א' משנה ג'), "עד שבאו שני גרדיים משער האשפות שבירושלים", ואיתא בתוספתא שם (פרק א' הלכה ב'), ללמדך שלא יהא אדם עומד על דבריו במקום שמועה אפילו כשהאומר השמועה הוא בעל אומנות פחותה, על אחת כמה וכמה דברי רבותינו גדולי הדורות יש לקבל מכל אדם, ק"ו בדברים שהיו פשוטים בדור הקודם לכל יהודי פשוט.

והנה היות שהקונטרס עוסק גם בבירור המכשולות שיש בספר "פשוטו של מקרא", ועומד לפני דברי רז"ל חומר הענין של אונאת דברים והלבנת פני חברו, ומצינו בחז"ל חומר ענין זה אפילו בשוגג ובאונס, ומי יאמר שזיכיתי לבי שכוונתי לשם שמים לגמרי בלי שום פניות והנאה שמתלווה בדרך כלל בויכוח אפילו כשהדברים נאמרו ונכתבו לשם שמים.

ומחמת זה היה יותר קל למשוך ידי מכל הנושא, ומה לי ליכנס לזה. אבל באמת אין אנו בני חורין לעשות מה שהלב חושק, ואנו מצווים בכל דבר לעשות רצון האדון ברוך הוא, ובמקום שרואים פירצה - בפרט ביסודות הדת ועקרי התורה והאמונה - אין אנו פטורים לומר שלום עלי נפשי. והיות שכבר החמירו חז"ל מאוד במי שיש בידו למחות ואינו מוחה, וכ"ש אם יש בידו להשפיע אפילו על אדם אחד ולהכניס בו יסודות אלו ואפילו מקצתם, וממילא מרגיש אני מחויב בדבר.

וכתב הגאון רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל (תורת הקנאות עמוד ה' בתוך מכתבו להרב צבי לעהרן הודפס בשנת תר"ה), וז"ל, "שכל איש ישראל אין נקי מקרוא למלחמת ד' להתחזק בעד מקדשי קל ובעד תורתו, וכו'. לפנים זאת בישראל בהעשות נבלה בקרבנו, בהשתלח יד במקדשיו, ושם ד' כי יחל בתוכינו, העם כולו כקטן כגדול יקום לעמוד בברית להתחזק על מקדשי קל ותורתו כי ימוטו" וכו' עכ"ל.

ומדבריו מבואר דכשנשתלח יד במקדשי ד' ובתורתו, מחויב כל אחד ואחד לעמוד בפרץ ולעשות מה שיכול, ואפילו אם הוא רק יהודי פשוט, וכך היה נהוג בדורות העבר. ולכן בפירצה גדולה כזו שיש כאן, א"א לשום אדם להשתמט ולעמוד בצד, אלא מחויב לפעול ולהפעיל ולהשפיע כל מה שאפשר.

ועם כל זה, אפרוש כפי אל ד' שלא יצא מכשול או תקלה מתחת ידי ויתקדש שמו יתברך על ידי ספר זה ולא להיפוך ח"ו, ושלא יביא ספר זה חטא או קלקול לשום אדם, הן ברוחניות הן בגשמיות. והי רצון מלפני אבינו שבשמים שיתקבלו הדברים בבי מדרשא, ומטרת הקונטרס יצא אל הפועל שיתרבו קדושה וטהרה ואמונה בתוך עם ישראל, ויתברכו כל ישראל ברוחניות ובגשמיות, ואך טוב וחסד ירדפנו כל הימים.

וממשיך שם הגאון רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל, וז"ל, "כגדול עליהם הצרה כן גדלה וכן רבתה אמונתם ומבטחם בד', כפרוץ פריצים פרץ על פני פרץ כן יתחזקו לעוז במעוז ד' וכן יוסיפו להחזיק בתורה ובמצוה, וכו'. ועל כן מתוך כל צרה ותלאה אשר מצאה תורתנו יצאה למרחב, תשועת ד' בראשה, גדלה ונאדרה, ועם ד' קנאת צבא עם ד' עשתה זאת", עכ"ל.

ומדבריו מבואר דכל פירצה שנעשה בתורתנו הקדושה גורם התעוררות והתחזקות בתורה, ובפרט בהך ענין שנפרוץ, ועם ד' יקום ויתחזק לגדור הפרץ, ואדרבא מזה יצא חיזוק בנושא זה.

ואתפלל לד', שדבריו הקדושים יתקיימו אצלנו, ובמקום הפירצה והרפיון שנעשה בתורתנו וקדושתה יצא להיפוך חיזוק בתורתנו וקדושתה, ויקויים בנו ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים.

אבקש מכל מי שיש בידו איזה תיקון הערה או הארה שיואיל נא בטובו לשלוח אלי ואכיר לו טובה, ויחול עליו הברכה של ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת.

אודה לד' יתברך על כל פרט ופרט בחיי, ובפרטות בספר זה. וכאן המקום להודות להורי ומורי, שכל מה שיש לי ברוחניות ובגשמיות משלהם הוא, ועל ידם זכיתי לשמוע ולקבל הצורה והגישה הנכונה לתורתנו הקדושה שיש לנו במסורת מדור דור. וגם אני מחויב להכיר טובה לכל הת"ח שעזרו וסייעו בעריכת הקונטרס, יתברכו כולם בכל מילי דמיטב מפי עליון.

מוצאי שבת קודש לסדר 'יהי אור', כ"ח תשרי תשפ"ג לפ"ק

שלו' יצחק בלאכארסקי

מִיָּמֵינוּ אֵל דַּת לָמוֹ

קונטרס

וִיבִינוּ בַּמִּקְרָא

פתח דבר

המאמר הנוכחי בנוי ומלוקט מדברי רבותינו ז"ל והוא נוגע לכל אחד ואחד

המאמר הזה אשר אנו מגישים היום לפני קהל היראים וחרדים לדבר ד', הוא בנוי ומלוקט מדברי רבותינו גדולי הדורות זצלה"ה בענין הצורה הנכונה של לימוד המקרא שעלינו ללכת בה, והדרך להבין דברי אלוקים חיים ומלך עולם ית"ש. והוא בנוי לתלפיות ע"פ מקורות מוסמכים ובדוקים כמו שיחזה מישירים הקורא בעצמו, וגם לא התחבר מהנזדמן ומכל הבא ליד, אלא בזהירות מרובה ובדקדוק גדול, והוגה ונערך בעזרת כמה ת"ח חשובים. והקורא הישר יראה ברור, שכל הדברים הנשנים כאן אינם שייכים לאיזה חוג מסוים, אלא כאמור הוא בנוי ע"פ דברי רבותינו גאוני הדורות, שדבריהם מקובלים על כל מי שבשם ישראל יכונה, בין אם הוא נמנה על קהל האשכנזים או על קהל החסידים או קהל הספרדים. ומן הראוי שהקורא בו יתייחס להדברים בכובד ראש הראוי, שהלא מדובר בדבר שנשמת ישראל תלויה בו, והדברים לא נכתבו מתוך איזה נגיעות או מגמתיות, אלא במטרה לסדר וללקט דברי רבותינו זיע"א בנושא זה לפונדק אחד, וכנ"ל.

רבותינו ז"ל טרחו להעמיד דעות והשקפות נכונות

כשאנו מתבוננים בכל דברי רבותינו ז"ל במשך כל הדורות והזמנים, רואים ברור כמה טרחו ועמלו להנחיל לכל בית ישראל דעות נכונות וברורות והשקפות אמתיות, וכמ"ש הרמב"ם (בפיהמ"ש סוף ברכות^א) וז"ל, "כי יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי הדעת והאמונה יותר מכל אשר אלמדהו" עכ"ל^ב. ולא הרמב"ם בלבד - אלא כולו רבנן - רבותינו הראשונים כמלאכים וכל האחרונים כמו הגר"א ז"ל ותלמידיו, והחת"ס ז"ל ותלמידיו, וגם גדולי החסידים והספרדים - ועד דור האחרון כמו רבותינו החפץ חיים והחזון איש והגרי"ז מבריסק, ושאר

א. בדפוסים המצויים.

ב. ובתירגום החדש הנוסח הוא "אלא שאני בראש מעייני כל מקום שיזדמן ריח דברים בענין האמונה אבאר בו משהו, כי יקר בעיני ללמד יסוד מהיסודות יותר מכל מה שאלמדהו".

ויבינו במקרא

גדולי ישראל מכל החוגים אשר כל בית ישראל נשען עליהם - זכר כולו צדיקיא לברכה - כולו בררו לנו איך אמורה להיות גישתנו לקדשי ישראל בצורה הנכונה - ועלינו לדלות חכמה ודעת מדבריהם וללכת לאורם בכל מקום שנפנה.

האור שמח ז"ל - טעות בעניני דעות מסוכן מאוד

והנה, כדי להבין חומר הענין במי שיש לו טעות בעניני אמונה ודעות וכדומה, נעתיק דברי האור שמח זצ"ל בביאור דברי הרמב"ם סוף הלכות מקוואות, שלכן המשיל רבינו הרמב"ם שם את הדעות הנפסדות לטומאות הגויות. שכמו לגבי טומאה, שאפילו אם האדם נטמא באונס גמור מכל מקום הוא טמא, ואפילו אם נגע בשרץ [או בדבר אחר המטמא] באונס הגדול שיש הרי הוא נטמא וצריך טהרה² - כן הוא בעניני הדעות - שאדם שנתפס והשתבש באיזה דעה לא נכונה מאיזה סיבה שהוא³ - הרי הוא סו"ס משולל מטהרת התורה ואורה, עיי"ש כל דבריו הנפלאים ובלשונו הזהב. ובהיות שכל טעות בעניני אמונה ודעות היא חמורה ומסוכנת עד מאוד, וכן בענין הייחס הנכון לדברי רבותינו ז"ל וק"ו להתורה עצמה - שהם בעצמם תורה שלמה - לכן חלילה לו לאדם לפטור את עצמו לומר שאינו חייב להבין הדברים לאישורם וישאר בדעות ההולכות ברחובה של עיר - חלילה לומר כן - אלא מוטל על אדם לחנך את עצמו ואת ביתו בדרך הישרה בכל ענין וענין. ובמה יתגאה אדם קרוץ מחומר אשר כל ימיו כצל עובר וכאבק פורח - רק בזה יתהלל המתהלל השכל וידע אותו ית"ש והחזקתו באמונה הטהורה כמסורת אבותינו ורבותינו זלה"ה. וכבר אמרו חז"ל (מכות כ"ד ע"א) "בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה".

ג. האור שמח שם נקט הדוגמא של [זבה ו] יולדת שאפילו שהוא ענין טבעי ויסוד הישוב, והוא באונס, מ"מ צריך קרבן, דבא לרבות דצריך כפרה כדי ליטהר ולהיכנס למקדש עיי"ש.

ד. וז"ל של האור שמח "דעות המשובשות ומחשבות האון, אף שנתהוו באדם או מסבת האונס או שנשתבש בשכלו בעיונו המתעה אותו, מכל מקום רחוק הוא מהשלמת האומה, ובלא טהרה מושלל הוא מבוא בכלליות ישראל בהופיע ד' אורו עליהם".

פרק א'

הדרך הנכונה שלומדים התורה הק' ובפרט מקרא

כל חלקי התורה הם באותה קדושה ובאותה עומק

א. התורה נקראת "אש דת" (וזאת הברכה, פרק ל"ג פסוק ב'), ופירשו חז"ל (ירושלמי שקלים ט"ז ע"ב), שהיתה כתובה לפניו [ית"ש] באש שחורה על גבי אש לבנה. וכתבו המפרשים, שאש לבנה, הכוונה הוא הקלף, ואש שחורה הכוונה הוא הדיו. וכתב האמרי יושר, שבא ללמדנו, שלא תימא שחלק אחד של התורה, כגון הקלף, אינו קדוש כל כך. והכוונה, שמבארים לנו חז"ל בזה, שבתורה הן הקלף והן הדיו הם אש, ומלמדנו, שבתורה שיש בו פשט רמז דרוש וסוד, ובכל חלק וחלק יש בהם שבעים פנים לתורה, ושישים ריבוא פירושים, וכפטיש יפוצץ סלע עד אין סוף, וכלשון חז"ל (זה"ק חלק ג' קנ"ב ע"א) שיש לתורה כביכול לבוש וגוף ונשמה - **הכל אש קודש**. ועל דרך זה כתב הרמב"ם (בהקדמה לפרק חלק ביסוד השמיני), שהחושב ח"ו שיש בתורה לב וקליפה, [כלומר שחושב שיש חלקים בתורה שהוא רק סיפורי מעשיות בלבד ולא יותר^ה], **הרי הוא בגדר מין**.

ה. וכן הוא בירושלמי סוטה ל"ז ע"א, ומובא ברש"י על הפסוק הנ"ל.

ו. פני משה בירושלמי סוטה פרק ח' הלכה ג', ומהרז"ו במדרש רבה סדר עקב פרשה ג' (אות י"ב במהדורת וגשל), ובאמרי יושר שם.

ז. מרבי וידאל הצרפתי ז"ל, בן דורו של הלבוש, וחיבר כמה ספרים ובתוכם אמרי יושר על המדרש רבה - עיין בשם הגדולים בערכו.

ח. ולגודל חשיבות הענין, נעתיק דברי הרמב"ם, עם קצת תוספת ביאור. וז"ל, "היסוד השמיני היות התורה מן השמים, והוא שנאמין כי כל התורה הזאת הנתונה על ידי משה רבינו עליו השלום שהיא כלה מפי הגבורה וכו', וכי הוא [הכוונה משה עיי"ש וקצתני] כמו סופר שקוראין לו והוא כותב כל מאורעות הימים הספורים והמצות, ולפיכך נקרא מחוקק, ואין הפרש בין וכו' ותמנע היתה פילגש ובין אנכי ד' אלקיך וכו', כי הכל מפי הגבורה, והכל תורת ד' תמימה טהורה וקדושה אמת. וזה שאומר **שכמו אלה הפסוקים והספורים משה ספרם מדעתו, הנה הוא אצל חכמינו ונביאינו כופר ומגלה פנים יותר מכל**

ויבינו במקרא

המבי"ט ז"ל - תורה שבע"פ הוא הפירוש האמיתי לתורה שבכתב

ב. וכתב המבי"ט בבית אלוקים (שער היסודות פרק כ"ה), "שהגם שהתורה קדמה לעולם, וכבר היתה כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה, מ"מ לא ניתן לכלל ישראל מיד אחר עשרת הדברות, ורק ניתן להם פרשיות פרשיות, משום כי עיקר תורה שבכתב היא תורה שבע"פ, שהיא פירוש לתורה שבכתב, ואם היה בידם קודם תורה שבכתב, היו מפרשים אותה כפי משמעות פשוטה, ולא היה מתיישב אצלם אח"כ הפירוש האמיתי, והיא תורה שבע"פ", ועיי"ש שמאריך עוד. ועכ"פ הרי עיקר פירוש הפסוקים הוא "התורה והמצוה" וכלשון הרמב"ם (עיי' בהקדמה ליד החזקה, ובהקדמה לפי' המשנה), שהוא פירוש התורה, שהוא תורה שבע"פ.

ולכן קודם שנגשים ללמוד תורה שבכתב, צריכים להשריש בעצמנו היסוד, שהפירוש האמיתי הוא פירושו של חז"ל, שהוא תורה שבע"פ. ואם כי יש עוד פירושים, וכמו שהאריכו המפרשים כל אחד כדרכו, וכבר אמרו חז"ל שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, וגם הראשונים ואחרונים למדו כמה דברים על פי כלל זה שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, מ"מ כל זה הוא רק אחר היסוד הנ"ל, שהפירוש העיקרי הוא פירוש התורה שבע"פ, ורק במסגרת זו ניתנה התורה שבכתב.

ובגמרא שבת (ס"ג ע"א) איתא, שרב כהנא אמר, שכבר ידע כל הש"ס, ולא ידע דאין מקרא יוצא מידי פשוטו, והגמרא משבח, דליגמר איניש והדר ליסבר, ועיי' פרש"י שם. והוא ע"ד שכתבנו, דעיקר הפירוש הוא הפירוש של חז"ל, וכמו שאיתא שם, ורק דחוץ מזה הרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו. אבל להיפוך, שלומד הפסוקים לפי פשוטם קודם שלומד

הכופרים, לפי שחשב שיש בתורה לב וקליפה, ושאלה דברי הימים והספורים אין תועלת בהם, ושהם מאת משה רבינו עליו השלום וכו'. אלא כל דבור ודבור מן התורה יש בהם חכמות ופלאים, למי שמבין אותם, ולא תשג תכלית חכמתם, ארכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ואין לאיש אלא להלך בעקבות דוד משיח אלוקי יעקב שהתפלל, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך וכו', "עכ"ל.

ומבואר מדברי הרמב"ם דבר גדול, שתורה מפי הגבורה אינו סיפור מעשה ח"ו, ואין לך כפירה גדולה יותר מזו, וזה גופה שורש הכפירה כשאומר דהנך פסוקים אינם מפי הגבורה. ודברי הרמב"ם הם ממש כדברי ספר החסידים שנביא להלן בפרק ח' אות א', דעצם הדבר שהתורה כתב פסוק זה הוא ללמד אותנו דברים ולא לספר סתם המעשה שכתוב כאן, ואם היה הכוונה רק לספר המעשה שכתוב בתורה, לא היה שייך שיהא עליו שם תורה, והם דברים נוראים לכל מתבונן.

פרק א' - הדרך הנכונה שלומדים התורה הק' ובפרט מקרא

דברי חז"ל, הרי זה מרחיק מעצמו הפירוש האמיתי של הפסוקים, ומביא האדם לידי אפיקורסות רח"ל.

הנצי"ב ז"ל - העוסק בביאור המקרא ואינו ת"ח יש לחוש שהוא אפיקורס

ג. **ובהקדמת** העמק לשאלות (ח"ב אות ד' עמוד 14 בהדפוסים המצויים), כתב רבינו הנצי"ב ז"ל דברים נוראים על מליצת חז"ל שהמשילו ת"ח ל"כלה", שכמו שכלה מקושטת בכ"ד תכשיטין, כך ת"ח צריך להיות בקי בכ"ד ספרים, "שיש ללמוד דבש וחלב תחת לשונם, שכמו שאשה שאינה כלה, אין דרכה להתקשט בכ"ד קישוטים, ואם תתקשט יש לחוש עליה שהיא זונה, כך מי שאינו ת"ח אין לו להתקשט בכ"ד מקראי קודש, פירוש שאין לו לעשות פירושים ולהפשיט רק לקפל המקראות, ומי שרוצה להפשיט לפי דעתו, כל עוד שלא עמד על דעת חז"ל, יש לחוש שהוא אפיקורס, ומטה המקראות אחר דעתם", עכ"ל. [וכוונתו "לקפל המקראות" הוא, שלא יעסוק בביאורם ורק ישאר מקופל, כלומר שאין המקראות מבוארים, דומיא דבגד מקופל שאין רואים הבגד בשלימותו וביופיו.]

מהר"ח מוולאזין ז"ל - אין ללמוד פירושים שונים לתנ"ך

ד. **ובכתר** ראש ממוהר"ח מוולאזין ז"ל (אות נ"ח) כתב, "תנ"ך ללמוד עם פירש"י ומצודות ורד"ק, אך כ"ז אינו מעכב, ושלא לדרוש אחרי פירושים שונים, שזה בכלל מאמר חז"ל "מנעו בניכם מן ההגיון", ושלא יהיו ח"ו יצא הפסדו בשכרו", עכ"ל. ומהאי טעמא היה זהירות יתירה בלימוד המקרא, כאזהרת חז"ל (ברכות כ"ח ע"ב) "מנעו בניכם מההגיון".

החתם סופר ז"ל - לימוד פשוטי המקרא עם קטנים שלא על דרך רש"י וחז"ל יביא לידי כפירה

ה. **ויעיין** בחתם סופר בפרשת בשלח^ט שכתב, בענין מה שאמרו רז"ל (ברכות כ"ח ע"ב) "מנעו בניכם מההגיון", שפירש רש"י, שהכוונה שלא תרגילו במקרא יותר מדאי, "כי

ט. **בתורת** משה דף כ"א ד"ה קצת, מדרוש שנת תקע"א, ובו תוכחת מוסר להאבות שילמדו לבניהם תורה על דרך המקובלת לנו מאבותינו נ"ע.

ויבינו במקרא

א"א להבדיל בנ"י מהגוים כ"א בהפרידם מהם ומדרכם לגמרי ולא ללמוד וכו', ואפילו לא המקרא על דרך הפשוט, כי בזה הם שווים עימנו, כי חיש קל מהרה יהפך לבב האדם לשוב להמונם, אם לא ירחוק בתכלית הריחוק וכו', וכן בנינו וזרעינו אם ילמדו בתחילת גידולם פשט המקראות וכו', אזי טרם יגדלו ויגיעו לחלק הדרושים ותורה שבע"פ שהוא העיקר, טרם יגיעו לזה כבר בחרו בהפקירא וכפרו בד' ובתורתו, כאשר עינינו רואים בדור הרע הזה בכמה מדינות, שהפכו הסדר שקבעו הראשונים ונכשלו וכו', - עיי"ש. והוא מה שנתבאר לעיל מדברי המבי"ט, ולכך הנהיגו הקדמונים ללמוד תורה שבע"פ, דהיינו משנה וגמרא בהקדם האפשרי, ויעויין בקונטרס "דרכה של תורה", שהדפיסו גדולי הדור מלפני יותר ממאה שנים, (ונדפס בירושלים שנת תר"פ עיי"ש בעמוד י"ב), שהאריכו בזה.

פרק ב'

לימוד התורה צריך להיות מתוך יראת שמים מדוּבָּה

א. עוד פירש רש"י על הפסוק הנ"ל (פרק א' אות א') 'מימינו אש דת למו', שהתורה ניתנה להם מתוך אש, והוא כפירוש התרגום שם. ויעויין ברמב"ן בהשגותיו לספר המצות (לא תעשה ב' שמנה הרמב"ן ולא מנה הרמב"ם), וברמב"ם באגרת תימן (דף ד' בדפוס שהוציא רב שלמה היילפרין), שעל זה יש חיוב של 'והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ד' אלוקיך בחורב', ועיין מש"כ הב"ח (או"ח סי' מ"ז ס"ק ד' בטור מהדורת שירת דבורה) לגבי ברכת התורה. והמתבאר מדברי חז"ל (מועד קטן ט"ו ע"א) ורבותינו הוא, שתורה צריך ללמוד מתוך יראת שמים וברתת ובזיעה וכמו שניתנה באש, ומי שאינו לומד בדרך זה לא יגש ללימוד התורה, עיי"ש בדברי הב"ח על מאמר חז"ל "שלא ברכו בתורה תחילה".

לימוד התורה שלא בדרך הנכון גורם שהלומד ישרף

ואיתא בספרי, "אש דת למו, אלמלי דת ניתנה עימה אין אדם יכול לעמול בה". ובפירוש מהר"ס^י, "יש לפרש, כיון שהתורה אש, אין מי שיוכל לעמוד בה ולא ישרף, אלמלא שנגזר מן השמים גזירה שילמדו אותה ולא ישרפו" עכ"ד. והוא על דרך שכתבנו, שאם אינו לומד התורה כפי המסורה מתוך האש, הרי הוא ישרף רח"ל, ושריפה יש לפרש בהרבה אופנים, ואחד מהם הוא שריפת הנשמה, שיתפס למינות רח"ל וכמש"כ למעלה (פרק א' אות ב' וד').

י. ויש גורסים אין אדם יכול לעמוד בה במקום לעמול בה.

יא. הוא רבי סלימון אוחנא ז"ל, אחד מגדולי גורי האר"י ז"ל, ובהרבה מקומות דבריו מוזכרים בספרי דבי רב לרבי דוד פרדו ז"ל, בעל החסדי דוד על תוספתא.

דברים נוראים מהרמח"ל ז"ל בענין איך ללמוד את התורה

ב. וז"ל הרמח"ל בדרך ד' (ח"ד, פ"ב, אות ה'), "אך התנאים הצריכים להתלוות לתלמוד הנה הם, היראה בתלמוד עצמו, ותקון המעשה בכל עת. כי הנה כל כוחה של התורה, אינו אלא במה שקשר ותלה יתברך את השפעתו היקרה בה, עד שעל ידי הדבור בה וההשכלה תמשך ההשפעה הגדולה ההיא, אך זולת זה לא היה הדבור, אלא כדבור בשאר העסקים או ספרי חכמות וכו'. ואמנם ההשפעה הזאת, הנה ענינה אלוקי, כמו שזכרנו וכו'. וכיון שכן ודאי שיש לו לאדם לירא ולרעוד בעסקו בענין כזה, שנמצא שהוא נגש לפני אלוקיו, ומתעסק בהמשכת האור הגדול ממנה אליו וכו'. אך ברעדה כמו כן, ונכלל בזה, שלא ישב בקלות ראש, ולא ינהג שום מנהג בזיון, לא בדבריה, ולא בספריה, וידע לפני מי עומד ומתעסק, ואם הוא עושה כן, אז יהיה תלמודו מה שראוי לו להיות באמת" וכו', עכ"ל.

והוא כמש"כ לעיל מהספרי, דא"א לגשת ללימוד התורה"ק בלי ההכנה וההבנה והיחס הנכון אליה, אלא צריך לרעוד ולפחד לגשת לתורה מחמת שהתורה עצמה היא אש, וא"א להבינו עד תכליתה כלשון הרמב"ם בשורש שמיני, רק שנגזר עלינו ללמוד אותה כפי מה שאפשר לנו, אבל גם זה הוא רק עם יראה ופחד מחמת עוצם קדושת ועומק התורה, ובפחד שלא נקלקל בפירושינו לתורה, ולא ניכנס לפנים ממחיצתינו ונעסוק בדברים שאינם תואמים למדרגתינו, [ושרק שייכים לאנשים הגדולים מאתנו, ולדורות הקודמים], וכמבואר בספרי הנ"ל, וכמובא להלן (פרק ח' אות ג'), בהמשל בין התורה לאש, ובביאור של המפרשים שם. וגם צריך לגשת ללימוד התורה ברמת ובזיעה, ולא בקלות ראש ח"ו.

ויעיין מש"כ המנחת שי על הקרי וכתוב כאן, ש'אש דת' הוא תיבה אחת בכתוב. ולמדנו מזה שא"א להפריד הדת מהאש, ורק בצורת דת הניתן באש, ובאש שחורה על גבי אש לבנה, אפשר ללמוד את התורה, ולא בצורה אחרת².

כל זה כתבנו, בתור פתיחה לבאר הגישה הנכונה ללימוד התורה בכלל, ולתורה שבכתב בפרט, איך שנתבאר לנו בחז"ל ובקבלה ממש רבינו ע"ה מסיני. וכל פירוש שאינו הולך בדרך זו,

יב. ועיין ברבינו בחיי ז"ל, "ואולי כדי לרמוז על זה, באו שתי תיבות אלו, אש דת, תיבה אחת בספר תורה, כי משפט ספר תורה כן, להיותם תיבה אחת, כדי להדביק דת לאש, ולקבוע בלב, כי הדת שהשמיע למו, מתוך האש שמעוה", עכ"ל. והיינו כמש"כ, שהדת צריך להיות מחובר לאש, וא"א להפרידה.

או אפילו רק נתחבר על ידי אנשים שאינם לומדים בדרך זו, על פירוש כזה נאמר 'הרחק מפתח ביתה' - זו מינות^י, ועיין בהערה^י.

יג. מקור הלשון בנוי על גמרא ע"ז דף י"ז, ולשון זה נמצא בהרבה מקומות, עיין לדוגמא תשובת רמ"א סימן ו', מהמהרש"ל להרמ"א.

יד. ומה"ט כתב הרידב"ז ז"ל בספרו נימוקי הרידב"ז (פרשת תרומה, כ"ג ע"ב - כ"ד ע"א), על המדרש שאמר הקב"ה שאינו יכול לפרוש מהתורה, וממילא עשו בית אחד שאדור בתוכו והוא הקודש הקדשים. וביאר הרידב"ז, וז"ל "אכן הענין הוא כך, דאיתא בחז"ל זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם מות, כדכתיב צדיקים ילכו במ ופושעים יכשלו במ, וברור כשמש שכל מי שיש לו מצות [מלשון מצות ומריבה] וכפירה ר"ל, לא יזכה אפילו פעם אחד לכוון בשום דבר לאמיתה של תורה, אלא נעשית לו סם המות, ופושעים יכשלו במ. ע"כ צוה הקב"ה שידור עם בתו בחדר אחד, הכוונה שלא ימסור האמיתות התורה למי שמגשם ח"ו התורה, ולומד התורה בפילוסופיא ומקריבה להטבע ח"ו וכו'. עשו לי בית אחד שאדור בתוכו עם בתי, ר"ל שלא אניח את בתי ממני שתלך לגשמיות ושתפרוש ח"ו ממני, אלא תאיר באורה באור ד', למען תדעו שקבלתם את תורתך באופן שלא תפרוש ממני, והתורה כולה גנוז בתוכה אור המובהק קדושה עליונה וכו'. ושמעתי אומרים בשם הגאון ר"ח ז"ל מוולאזין, אשר מי שיש בו מינות לא יזכה לכוון לאמיתה של תורה אפילו ענין אחד, [ועיין מנחת יהודה בהשמטות לסוטה (ל"ט ע"א)] שמביא בשם רבו הנחלת דוד בשם מהר"ח מוולאזין דבר שמורה על קבלה זו, והוא מבואר בפשטות במדרש הזה"ו וכו', עכ"ל. והוא כמש"כ, דאם אינו לומד תורה בדרך שניתנה, הן בדרכי לימודה, הן ביראה שצריך בשעת הלימוד, הן אם האיש הלומד כבר מקולקל במינות, לא יזכה לכוון לאמיתה של תורה, דלא ניתנה ללמוד באופן זה, וא"א להפריד הדת מהאש.

פרק ג'

ביאור המושג 'פשוטו של מקרא'

א. והנה לפני שנבאר המכשול שיש בהך פירוש המכונה "פשוטו של מקרא", הן בהפירוש עצמו, והן באנשים שערכו הפירוש הזה, נבהיר, כדי להישמר מהטעות, שאין בכוונתנו ח"ו לשלול שאין דרך כזו המכונה 'פשוטו של מקרא', חוץ מפירוש הנאמר בחז"ל. והרי הבאנו, דבגמרא גופא איתא, שהגם דעיקר הפירוש ב'חגור חרבך' (תהלים מ"ה פסוק ד') הולך על דברי תורה, מ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו^{טו}, ועיין בהערה^{טז}. [והרי אפילו שיש תרגום אונקלוס - שעליו נאמר שהוא ניתן בסיני^{יז} - מ"מ יש עוד פירושים חוץ מפירושו, והם בחז"ל

טו. ולשון אין מקרא יוצא מידי פשוטו משתמש בכמה אופנים ודרגות של פשט, [עיין ברש"י פרשת בא פרק י"ב פסוק ב', וברא"ם פרשת ויחי פרק מ"ח פסוק ה', ובערוך לנר סוכה ה' ע"ב ד"ה בשליש הבית, ועוד], ועיין ברמב"ן בהשגה לספר המצות שורש שני ד"ה והנה הרב תלה, ועיין בענף יוסף על הגמרא בשבת הנ"ל (פרק א' אות ב'), והוא כוונת הרשב"ם בתחלת פרשת וישב להמעין היטב שם.

טז. ומה עוד, הרי 'שלמה' הנאמר בשיר השירים הוא קודש, חוץ מאחד או שנים, עיין שם בגמרא בשבועות (ל"ה ע"ב), ועיין במנחת שי (על פסוק שיר השירים אשר לשלמה), והרי לכו"ע רובן הם קודש, ונחלקו הראשונים [עיין רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, תוס' הרא"ש, ובאגודה שם, ועוד] אם מותר למוחקן, או אם דין כינויין עליהן, ועכ"פ הם שם ד', ועיין בתוס' הרא"ש שם (שבועות ל"ה ע"ב). ומ"מ איתא בחז"ל ומפרשים, עיין באלשיך ועוד, דהולך גם על שלמה - עיי"ש בפירוש הפסוקים של שיר השירים אשר לשלמה, וכן בפסוק במלך שלמה 'בעטרה' (פרק ג' פסוק י"א) וכו', הרי אף דשם שלמה די"א דצריך לקדשו ועכ"פ נאמר להדיא דהוא קודש, מ"מ גם יש לו עוד פירושים, דאין מקרא יוצא מידי פשוטו.

יז. והוא גמרא ערוכה, במגילה דף ג' ע"א, ובגדרים דף ל"ז ע"ב עיי"ש, ועל תרגום לא נחלקו, כדמוכח בראשונים שמובא בב"י או"ח סי' רפ"ה, ואינו דומה לסתם פירושים בחז"ל כמבואר בגמרא עיי"ש. [הכוונה להתרגום נאמר מילה במילה מסיני - עיין בב"י שם, ובתשובת הרמ"א סימן ק"ל, ומהר"ל בתפארת ישראל פרק ס"ה עמוד תתרי"ד מהדורת מכון ירושלים, ובמהרש"א מגילא ג' ע"א, ועיין בכל כתבי מהר"צ חיות חלק ב', קונטרס עטרת צבי, אגרת בקורת עמוד תק"ב, ובהגה שם מהמחבר אות ד' מש"כ בכל זה.]

[ועיין] בשו"ת חת"ס חלק ו' סי' פ"ו ד"ה והא, ועיי"ש מד"ה ומיהו עד סוף ד"ה והא, מש"כ בענין

[תרגום.]

וברש"י לרוב. [ולא עוד, אלא שי"א שאפילו אפשר ללמוד הלכות מפשוטו של מקרא"ה].

רק כוונתנו שכל זה הוא אם אכן נתקיימו התנאים שכתבנו לעיל (פרק א' אות ב'), דהוא אחר שנתבסס אצלו דהפירוש העיקר של הקרא הוא הפירוש שנאמר בחז"ל, ועל זה בא עיקר הקרא בשבילנו. אלא דיש עוד פירושים בקרא, הן לענין לפרש כוונת הקרא, והן לענין ללמוד מהם לימודים"ט, ואצ"ל שהוא חייב להתלמד באותה קדושה, כמו שאר דברי תורה.

יח. עיין בנודע ביהודה תנינא סימן י' לגבי צידת חיות, מש"כ ללמוד מפשוטו של מקרא לגבי הסכנה שבו, ורבות כהנה.

יט. ועיין ברשב"ם שהוא מגדולי הפשטנים בתחלת וישב שכתב כן להדיא.

פרק ד'

ביאור ענין והיחס לפירוש של רש"י וחז"ל על התורה

פירוש רש"י על חומש הוא הפשט של הפסוק, ואילו שאר מפרשים הם פירוש נוסף להפסוק

א. והנה פירוש רש"י ז"ל, נתקבל בכלל ישראל כבר מימות הראשונים, בתור המפרש לתורה שבכתב ותורה שבע"פ^א. ומובא^ב בשם החפץ חיים זצ"ל דפירוש רש"י על חומש הוא כמו גמרא^כ, וכבר נפסק בשו"ע (או"ח סי' רפ"ה) שנים מקרא ואחד תרגום או רש"י. ומובא בשם הגדולים (ערך ש' [ל"ה] רש"י) בשם ר"ת, שאמר שאין בכוחו לחבר פירוש כזה על מקרא. וטעמו של זה הוא, שרש"י בירר מה הוא הפירוש של חז"ל הנקרא 'פשוטו של מקרא'^{כג}, ושוב פירש ויִישַׁב את הפירוש שיהיה באמת מתיישבת בפשט הפסוק. והוא ממש מה שרש"י בעצמו כותב (בראשית פרק ל"ג פסוק כ"ד), "ואני לא באתי אלא ליישב פשוטו של מקרא". ואף כי הרבה פירושים נכללים בדברי המקראות, מ"מ עדיין אינם בגדר הפשוטו של מקרא של רש"י,

כ. עיין במגן אבות להתשב"ץ בסוף הקדמתו למסכת אבות שכתב, "פירוש רבינו שלמה ז"ל אשר לא היה כמוהו מפרש לשונות על כוונת אומרם", עכ"ל.

כא. בספר זכור לדוד מתולדות רבי דוד פרענקיל זצ"ל (עמוד תצ"ד) איתא, ששמע הגאון רבי דוד הנ"ל מהגאון רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצ"ל, ששמע מחותנו מרן הגר"ז מבריסק זצ"ל בשם החפץ חיים זצ"ל, "שפירוש רש"י על החומש שונה מפירוש רש"י על הגמרא, דרש"י על הגמרא הוא פירוש, ורש"י על החומש הוא גמרא", עכ"ל.

כב. עיין להלן בהערה ל"ג מש"כ מדברי המהרש"ל ביש"ש, שכל דברי רש"י הוא רז"ל.

כג. וכלשון החת"ס (בליקוטי תשובות חלק ההסכמות סימן כ"ה, בהסכמתו על תרגום לרש"י), "ורש"י ראש המפרשים אשר דרך בעקבות חז"ל אותן הדרשות הקרובים להבנת הפסוק ע"ד פשוטו", עכ"ל. [כלומר שבחז"ל יש כמה פירושים שונים במקראות, הן מדרשות חלוקות על דרך הדרש, הן מחלוקת בפסק הלכה הנובע מפירוש הקרא, ורש"י מבאר הפסוק על פי פשוטו.] וכן מבואר ברשב"ם בסיום סדר שמות והקדמת סדר ויקרא (ובמהדורות הישנות ומהדורת המאור הכל נדפס בהקדמת סדר ויקרא), עיי"ש.

כד. וכמו כן כתב רש"י בבראשית פרק ג' פסוק ח', עיי"ש.

פרק ד' - ביאור ענין והיחס לפירוש של רש"י וחז"ל על התורה יג

שהוא הפשוטו של מקרא של חז"ל, והוא הפשט של הפסוק^{כה}. לכן, עיקר פירוש הפסוק שצריכים לדעת כשלומדים תורה שבכתב הוא פירוש רש"י, וכך נתקבל אצלנו שהוא הפירוש^{כו}

כה. וכמש"כ הרמב"ן בספר האמונה והבטחון בתחילת פרק ט', "אבל מה שכתוב בתורה כבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה אין מקרא יוצא מידי פשוטו. ובאמרו אין מקרא יוצא, ולא אמר מקרא נדרש כפשוטו, למדנו כי אע"פ שיש לתורה שבעים פנים אין כל אחד מהם מכחיש הפשט, ואולי הפשט אחד מן הע'. ואם כן אין רשות לשום חכם לפרש בו פירוש שיכחיש את הפשט שאמרו רבותינו זכרונם לברכה", וכו', עכ"ל. וכוונתו הוא, דכל פירוש יהיה מה שיהיה א"א שיכחיש הפשוטו של מקרא שפירשו חז"ל להפסוק - דזהו הפשט של הפסוק. [וכן הוא לשון המהר"ל בבאר הגולה תחילת באר שלישי, "כי כל דבריהם [דברי חז"ל] הם דברים ברורים, והם עיקר פשט הכתוב". (ועיין לשונו בהקדמה לגור אריה לגבי פירוש רש"י, עיי"ש.)]

וכדי להבין חומר הענין יעויין בספר עליות אליהו הערה ל"ד (ההערה הוא מבעל הכתב והקבלה ז"ל), שהביא מכתב ממשכיל אחד להמשכיל הידוע בברלין (בעל הביאור הידוע), אודות מה שקרה עמו עם רבינו הגר"א ז"ל, איך שבא המשכיל אל הגר"א, ואמר להגר"א שרש"י אינו מפרש על דרך פשוטו של מקרא, וע"ז נאחז הגר"א רעדה בשמוע דיבורים אלו, ונתנו מלקות להמשכיל. וז"ל שם, "אמרתי [המשכיל] דיצה אינו שמחה בלשה"ק. השיב [הגר"א], הלא מקרא מפורש באיוב, לפניו תצוץ דאבה. אמרתי [המשכיל] בעלי הפשט יבארוהו על דרך לשון חכמים דץ ביה מידי. הוסיף ואמר [הגר"א], הלא רבינו הגדול רש"י ז"ל פי' דיצה לשון שמחה, השיבותיו [המשכיל] כי רש"י לא השכיל לפרש על דרך פשוטו של מקרא. וכרגע הרגשתי, כי אחזו רעדה לקול דברי, והשיב [הגר"א] בקול עוז, הלא רבותינו הקדושים בעלי המדרש פי' בלשון שמחה, וכו'. והשיבותיו [המשכיל], גם בעלי המדרש הלא נודע כי אינם מבעלי הפשט הנכון. ופנה [הגר"א] ערפו אלי ושב לחדרו", עכ"ל שם. ועיין שם בסוף שהלקו אותו מלקות ארבעים כדין מבזה ת"ת, ושמו צוארו "בסוגר בהחי ברזל האחוזים בקירות בית הכנסת, לעמוד קבל עם. וממעל לראשי הדביקו נייר, רשום עליו כי זה האיש נענש על שהלעיג על דברי רבותינו הקדושים. וכל הבא להתפלל תפלת המנחה, ובא ועמד, וקראו אותי פושע ישראל. ומפני לא חשכו רוק, וכמעט מאשר ירקו בפני, נעשה רקק מים מהלכת כמו ירדן לפני", עכ"ל. והדברים נוקבים ויורדים עד התהום, ודי למבין.

כו. ומהאי טעמא קראו הראשונים פירוש רש"י על התורה, "פירוש התורה", עיין בב"סי רפ"ה בשם הסמ"ג והרא"ש ועוד.

ויבינו במקרא

של הפסוקים, כפי שמצינו בתוך תקנות קראקא^{כז} (לשנת שצ"ח שהועתק משנת שי"א) בראשות הב"ח ובית דינו, שהמלמד לא ילמוד עם התלמידים "שום פירוש אחר רק פירוש רש"י, שהוא פירוש הנכון ע"פ פשוטו של מקרא^{כח} וע"פ האמת^{כט}. ועל תקנות אלו כתב הב"ח [שהיה האב"ד שם] וז"ל, "הובא לפנינו התקנות הנמצאים שתקנו וחקקו הגאונים הקדמונים^ל וכו', ומצאנו כל דבריהם נאמנים והמה עשויים ע"פ דתוה"ק וכו', ונתנום תוקף לכל דברי התקנות האלה להיות בתוקף ועוז עלינו ועל הבאים אחרינו לדור עלמין לנצח". ודוקא פירושו של רש"י צריך ללמוד,

כז. הועתק מהפנקס של תקנות הת"ת של קראקא ע"י הרה"ג רבי מאיר ראפפורט ראב"ד דקראקא א"ז, (ראה הסכמתו לספר קיבוץ יהודה על הלכות טריפות), מובא בהבונה שיצא בשנת תרס"ד ע"י הרה"ג רבי יקותיאל קאמלהאר (מחבר כמה ספרים ובתוכם פירוש הרמב"ם על מסכת ר"ה יומא תמורה וספר מופת הדור, וידידו של המהרש"ם ועוד גדולי הדור), ונדפס בשנת תש"ד.

כח. וידוע המעשה עם מרן הגרי"ז מבריסק זצלה"ה, (הובא בספר הרב מבריסק חלק ג' עמוד 174-171), שבחן ילדים מת"ת תשב"ר בבני ברק בתשי"ט, ועל הפסוק ירה יירה השיב אחד הילדים ער וועט געשאסן ווערן [יירו בו]. וכששאל מרן זצלה"ה את המלמד מניין לו לילד ביאור זה, השיב לו המלמד שכן פירש הרשב"ם שם. והשיב לו מרן זצלה"ה, שרש"י מפרש יירה יושלח לארץ כמו ירה בים [כדין סקילה ובל"א אראפגעווארפן ווערן]. והוסיף מרן זצלה"ה ואמר להמלמד, כי ילדים אינם יודעים מהו פירוש רש"י או פירוש רשב"ם, וכל ידיעתם באה להם ממה שהם שומעים מהמלמד, ושומה על המלמד בחיידר לבאר לילדים את פסוקי התורה כפי פירוש רש"י שכן זהו הפשט, עכ"ל שם בספר הנ"ל. ובנוסח אחר שמעתי, שעם ילדים צריך ללמוד רק פשט של הפסוק, ופשט הוא רש"י, [והנוסח במקור הוא (בשערי אהרן בהקדמה יסודות וכללים במקרא אות י"ב, ובספר צהר לתבה עמוד א', וגם הכותב שמע נוסח זה מת"ח אחד ששמע מת"ח שהיה שם בשעת מעשה, ושוב שמע הכותב בעצמו מהגר"ד שמידל שליט"א שהיה שם בשעת מעשה), "א קינד דארף ניט וויסען ניט רש"י און ניט רשב"ם, ער דארף וויסען טייטש - און טייטש איז רש"י"], והן הן הדברים. והוא כמו שכתבנו למעלה (בפנים המאמר) ובהערה לעיל (אות כ"ה) מהרמב"ן, דפשט של הפסוק הוא הפשוטו של מקרא של חז"ל שהוא פירושו של רש"י, וזהו מה שצריך ללמד עם התלמידים.

כט. וכלשון זה כתב הערוך השלחן בסימן רפ"ה סעיף י"ב: "וכן פירש"י מיוסד על פי דרשת רז"ל שהוא האמת הברור כמסיני", עכ"ל.

ל. כנראה כוונתו לרבינו הרמ"א ז"ל שהיה האב"ד בשנת שי"א (עיין שו"ת רמ"א סימן י'), וכן כותב הרה"ג רבי מאיר ראפפורט שם וקורא לתקנות אלו תקנות רבינו הרמ"א והב"ח, [ואולי התקנות הם גם מהקודמים להרמ"א וכל שכן שהם מהגדולי עולם ששימשו אחריו שם, כמו השארית יוסף, בעל מעשי ד', המגלה עמוקות, ועוד]. והוסיף עוד רבי מאיר ראפפורט הנ"ל, שמשקראו אותם הב"ח גאונים קדמונים "לכן מהנכון לדקדק בהם בכל אות כאשר ראוי לדקדק בדברי הראשונים זללה"ה".

כנפסק בשו"ע שם בשם הראשונים^{לא}, ועיין במ"א שם בסימן רפ"ה (ס"ק ג') שכתב - "שהוא עיקר שבנוי על יסוד התלמוד"^{לב}, ועיין בהערה^{לג}. ואלו שאר מפרשים הם בתור פירוש נוסף להמקרא, דפירוש רש"י הוא הפירוש של חז"ל על המקרא כנ"ל. ועל דרך זה, הוא שאנו נגשים לשאר מפרשי המקרא^{לד}.

הבני יששכר ז"ל - לא ילמד עם בנו רק פירושם של חז"ל על הפסוקים

ב. ובספר מעין גנים לבעל הבני יששכר (פרק י"ב אות ו') כתב, וז"ל, "ע"כ אמרתי בעוניי, הגם שעד היום נתתי מקום לפירושי בעלי הפשט בפשטיות הפסוקים מתנ"ך, כמשארז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו. הנה זה היום, שראיתי כמה וכמה שערוריות בפירושי הרבה מהפשטנים. המשכיל על דרך, לא ילמוד לבנו פירושים שונים מבעלי הפשט, כי אם פירש"י וכדומה פירושי הקדמונים, אשר בשרד דברי חז"ל פשטי הפסוקים [יתארו] (וייפוהו) [צ"ל וייפן], בדבריהם הנעימים קרוב לפשוטו ומחבבים מדרשות חז"ל בכל מקום, באומרם

לא. תוס' והרא"ש ועוד, עיין בב"י שם.

לב. ועיין במ"ב שם ס"ק ו' ובביה"ל שם ד"ה תרגום וגם פירוש רש"י, בסוגריים מרובעות שם.

לג. ובים של שלמה (קדושין פרק ב' סימן י"ד) כתב, "מכאן יראה מה שאמרו צריך כל אדם לחזור הפרשה עם פי' רש"י שהוא מנופה כסולת נקייה, וכל דבריו מדברי רז"ל" וכו', עיי"ש שהפליג יותר. והרא"ם בתשובה סימן פ' כתב, "אשר אין שום דבור מדבריו שאינו צריך חקירה רבה ועיון נפלא בכל המקומות אשר לוקח מהם במשנה ובברייתא במכילתא ובספרא ובספרי וכולהו תלמודא ברבות ובתנחומא ובכל מדרשי האגדות אשר רבו מלספור". ובהקדמה לצדה לדרך [לבעל הבאר שבע] כתב, שבדק "עם נר מצוה ואור תורה מאין מבואו ולאין מבואו של כל דיבור ודיבור של המאור הגדול רש"י בכל ש"ס מראשו לסופו ומסופו לראשו ובספרי ומכילתא ותנחומא ומדרש רבה" וכו', עכ"ל. וזהו מה שנתבאר בפנים, שכל דברי רש"י הוא רז"ל, שרש"י בירר לנו את הרז"ל שמפרש הפשוטו של מקרא.

לד. וי"ל דזהו כוונת רשב"ם בתחלת פרשת וישב להמעין ומדקדק שם היטב, ועיין ברשב"ם בסיום סדר שמות ובהקדמת סדר ויקרא (ובמהדורות הישנות ומהדורת המאור הכל נדפס בהקדמת סדר ויקרא), שמבואר כן להדיא. והמעין היטב ברמב"ן פרשת נח (פרק ח' תחלת פסוק ד') יראה שזה כוונתו, עיי"ש בדבריו הנוראים, שרק בגלל שרש"י נתן רשות בגדר שבעים פנים לתורה - רק לכן יכול לפרש על דרך אחרת מפירוש רש"י, שהוא פירושם של חז"ל להפסוק. ועיין לעיל (הערה כ"ה) מש"כ בשם הרמב"ן, ועיין במסגרת שבסוף פרק זה.

ויבינו במקרא

הדרשא תידרש כי התורה כפטיש יפוצץ סלע. אבל אלו בעלי הפשט, החושבים להתחכם בחכמתם, ולהוציא הפסוקים לגמרי מדברי חז"ל, הרחק תרחיקו את בניכם מזה. וזה לדעתי מה שהזהירו רז"ל, מנעו בניכם מן ההגיון, עכ"ל.

ואח"כ ממשיך לומר, דמה"ט אנחנו מקדימים ללמד עם הבנים תורה שבע"פ. וז"ל, "וזאת לדעתי, ג"כ אשר מעולם תמהתי, אשר מנהגינו משנים קדמוניות, כאשר אנו מחנכים את בנינו לתורה, אזי תיכף אחר שלומדים עמהם פירוש המילות מאיזה פרשיות שבתורה, מתחילים ללמוד עמהם גמרא, והיה הדבר הזה בעיני לפלא וכו'. אבל שבתי וראיתי ונתיישבתי בדעתי, ובירכתי ברוך הבוחר בישראל ומנהגיהם, כי חז"ל אמרו "מנעו בניכם מן ההגיון", ע"כ יש ללמד ולחנוך את הנער תיכף בהתחילו להציץ פרח השכל, להיות בקי בשותא דחכמים ומדרשות חז"ל בתורה שבע"פ, עד [הכוונה טרם] שיהיה תקוע בלבו פשטיות המקראות, ואז ידע להבין שטחיות המקראות ודברי נבואה ע"פ קבלת חז"ל, וז"ש רז"ל מנעו בניכם מן ההגיון, והמשכיל יבין וכו', עכ"ל ספר מעין גנים.

הבני יששכר ז"ל - בזה"ז ימעט מללמוד שאר מפרשי המקרא חוץ מפירש"י

וביותר כתב בזה המעין גנים במקום אחר (בספר "סור מרע ועשה טוב" בהוספות מהרצ"א ב"ועשה טוב" דף ס"ד), "ובתנ"ך נראה לי בעתים הללו, ימעט בלימוד פירושי הפשטנים, חוץ פירוש רש"י, שהוא כרכא דכולא ביה, כלול בנתיבות חז"ל חכמי האמת, ודבריו לפי הפשט מיוסדים על אדני האמת, ואינם נוטים מדרכי נתיבות אמיתיות דברי חז"ל. מה שאין כן שאר בעלי הפשט, הגם שלפי דורם, גם עליהם יתאמר מאמר חז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, אבל בדורותינו אלה, שבעוונותינו הרבים נתרבו כתות המופקרים ההולכים אחרי שרירות לבם ובהפקירא נחא להם לא רציתי להרחיב הדיבור בהם, מחוייב כל אחד להגות בתנ"ך על פי יסודות חז"ל, ובשביל זה ציוו לנו חז"ל מנעו בניכם מן ההגיון, בין והתבונן, וכו', עכ"ל. ומה יש להוסיף על דברים אלו, שהוא כדברי המבי"ט והכתר ראש, והחתם סופר^{לה} שהבאנו לעיל (פרק א' אות ב', ד'-ה'), ודבריו הם קילורין לנו לעינים.

לה. ובספר בית נפתלי (הנקרא בית נפתלי תורה, חלק אמרי שפר, דרוש לשבת הגדול דף נ"ב ע"א) הביא מאביו "הקול אריה", שרגיל היה לומר בשם רבו החת"ס, וז"ל "ואלו שפירשו ["בראשית"] בלשון אשכנז אִם אנפאנג, רגיל הי' אאמו"ר הגאון ז"ל לומר בשם הגאון החת"ס ז"ל שאמר, שמראין מיד בתחלת לימוד

פרק ד' - ביאור ענין והיחס לפירוש של רש"י וחז"ל על התורה יי

תקנת גדולי הדור בשנת תרס"ב - ללמוד עם ילדים רק ע"פ פירושם של חז"ל
ג. ובקונטרס דרכה של תורה הנ"ל (פרק א' אות ה') מגדולי עולם יותר מלפני מאה ועשרים שנה, כתבו (עמוד י"ב) בתקנותיהם^ל: "א' - שמחויב כל אחד מישראל ללמוד את בניו חמשה חומשי תורה עם נביאים וכתובים, על פי הפשט הישר והכשר, עם פירש"י ז"ל ושאר מפרשים ראשונים, באופן שיסכים ויתאים עם קבלת חז"ל, כדי שיתרגל מוחם ולבם באמונה ודת במוסר ומדות וביראת אלוקים ומלך הנובעות מהתורה שהם לומדים נביאים וכתובים, בדרך שילכו ויכנסו ללמוד התלמוד וכו'. ולפיכך היו אבותינו זריזים מקדימים להכניס את בניהם לגמרא, ולא המתינו עד שישתלם במקרא וכו'. הרי התורה הנביאים וכתובים שלמדוהו בקדושת האמונה והדת וכו', להיות עובד ד' " וכו' - עכ"ל. וחתמו על קול קורא זה, רבי אליהו פיינשטיין ז"ל מפרוויזן, רבי אליעזר גארדאן ז"ל מטעלז, רבי אלעזר רבינאוויץ ז"ל ממינסק, רבי בן ציון ז"ל מבילסק, רבי חיים ברלין ז"ל, הערוך השלחן ז"ל, רבי

תוה"ק שפי' לתורה באפיקורסית, כי התורה א"צ ללמוד בלשון זה, אלא כמ"ש רש"י ז"ל: אין המקרא הזה אומר אלא דורשני כמשרז"ל, עכ"ל - עכ"ד. וממשיך שם, "[ושמעתי בעת שהגאון המלבי"ם ז"ל ה' בבערלין וגאספו אליו כל המשכילים וכיבדו] [הן] בדרשה בביהכ"ס, ופתח במאמר רש"י הלזה, ואמר דלכאורה משולל הלשון, [כלומר משולל הבנה], אלא שתיכף בתחלת התורה רצה רש"י להציג לשון כזה למלמד להועיל, ור"ל שהמקרא צווה להדורש ולהפרשן שלא ידרשו ויפרשו אלא בהקדמות אמתיות כמשרז"ל, וז"ש אין המקרא הזה וכו'"], עכ"ל. ובספר תולדות קול אריה דף קכ"ט מביא מימרא הנ"ל בנוסח קצת יותר חריף בשם החתם סופר עיי"ש.

והנה, אין כוונת החתם סופר דליכא פירוש אחר להפסוק של בראשית חוץ מרש"י, שהרי החתם סופר גופא בתורת משה מהדורא תניינא הביא פירושו של הרמב"ן לפסוק זו שאינו כרש"י עיי"ש, וגם המלבי"ם גופא מפרש בפירושו לחומש דלא כרש"י, וביותר הרי רש"י גופא בפסוק י"ד מפרש הפסוק של בראשית באופן אחר ודלא כמו שפירש בפסוק א' עיי"ש ברש"י ובגור אריה שם, וע"כ דיש כמה פירושים להפסוק. רק דכוונת החתם סופר הוא כמשי"כ, דלימוד המקרא צריך להיות ע"פ רש"י, ובא לומר נגד המתרגם, [ואולי כוונתו נגד הביאור הידוע], דבזה שהם מתרגמין הפסוק בתחילה נגד רש"י, הם מראין את האפיקורסית שלהם בהתחלה, שלא לפרש התורה ע"פ חז"ל, וכ"ה כוונת המלבי"ם שהביא הבית נפתלי, ומזה תראה כמה גודל חומר הענין.

[במאמר המוסגר עיין בהמקנה בקדושין דף מ"ט שמפרש התרגום כרש"י בפסוק א'.]

לו. ואנו הדגשנו כמה נקודות שצריכים תשומת לב במיוחד.

ויבינו במקרא

יצחק בלאזער ז"ל, רבי יצחק יעקב ז"ל מפאנעוועז, רבי רפאל שפירא ז"ל, ועוד הרבה גדולי ישראל ז"ל. ובנוסף לזה, גם רבי דוד פרידמן ז"ל מקרלין, רבי אליהו חיים מייזעלס ז"ל, רבי צבי הירש רבינאוויץ ז"ל מקאוונא, רבי חיים ז"ל מבריסק, רבי חיים עוזר ז"ל, ועוד גדולי ישראל, כתבו מכתבים מיוחדים להוסיף על דבריהם. ומה יש לנו לענות אחרי כל דברי גדולי עולם הנ"ל, אשר מפיהם אנו חיים. [ועיין להלן (פרק יג אות א') עוד מה שכתבו, בענין קפידת המלמדים בלימוד תורה שבכתב].

רבי יוסף מרדכי ידיד ז"ל - ללמד לילדים תורה שבכתב שלא ע"פ חז"ל כמלמד מנינות

ויותר מזה כתב הגאון רבי יוסף מרדכי ידיד הלוי ז"ל, ראב"ד דעדת חלבים בירושלים בתרפ"ו, (הודפס בקונטרס דרכה של תורה שיצא בירושלים בתרפ"ז בדף ח' ע"א באמצע דבריו), וז"ל, "וכל מי שאינו מלמד ומפרש התורה לנערי בני ישראל ע"פ שיטת הראשונים כמו רש"י והרמב"ן ושאר מפרשים כולם שהלכו אחר דברי הש"ס ומדרשי רז"ל, אינו אלא כמלמד מנינות ואפיקורסות, וההעדר יותר טוב מלימוד כזה, שיותר טוב להיות עם הארץ, ולא להיות מין ואפיקורס", וכו' עכ"ל. וכוונתו כמש"כ לעיל בשם החת"ס וספר "סור מרע ועשה טוב", שאם יתפס אצל נערי בני ישראל פשטי הפסוקים שלא ע"פ חז"ל, יביא לבסוף לידי מנינות ואפיקורסות רח"ל.

דברים נוראים מהרמב"ן בגישה הנכונה לפירוש רש"י עה"ת

"כיון שרש"י מדקדק במקומות אחרי מדרשי ההגדות וטורה לבאר פשטי המקרא, הרשה אותנו לעשות כן, כי שבעים פנים לתורה" (רמב"ן בראשית ח', ד').

בדברים אלו מבאר לנו הרמב"ן יסוד גדול, שבכל מקום שחולק על רש"י אין הכוונה שפירושו של רש"י כאן אינו הפירוש הנכון לפסוק זה ח"ו, רק הכוונה הוא שכיון שיש שבעים פנים לתורה אפשר לפרש עוד פירושים לפסוק ואפילו בחלק הפשט של הפסוק. וכאמור, שיש תנאי שלא יסתור הפשט שאמרו חז"ל בתורה (רמב"ן בספר האמונה והבטחון תחילת פ"ט, הו"ד לעיל הערה כ"ה) - אשר הוא פירוש רש"י (כמבואר בפרק זה). וכאמור, כך הוא היחס לשאר מפרשי המקרא ג"כ, שהם בתור הוספה על פירוש רש"י ולא במקום רש"י.

וזהו כוונת הרמב"ן בהקדמתו המפורסמת לתורה:

"ואשים למאור פני נרות המנורה הטהורה. פרושי רבינו שלמה עטרת צבי וצפירת תפארה. מוכתר בנמוסי במקרא במשנה ובגמרא. לו משפט הבכורה. בדבריו אהגה. באהבתם אשגה. ועמדם יהיה לנו מושא ומתן דרישה וחקירה. בפשטיו ומדרשיו וכל אגדה בצורה. אשר בפירושי וזמורה".

שכוונת הרמב"ן הוא, שאינו חולק על רש"י באמת, רק נושא ונותן ודורש וחוקר בכל דבריו.

ועם כל זה כתב לנו הרמב"ן, שגם זה לפרש באופן אחר מרש"י בפשטי הכתובים בגדר שבעים פנים לתורה - הוא רק משום שרש"י הרשה לו לעשות כן, והדברים נוראים ויסודיים בגישה ללימוד המקרא וביחס לפירוש רש"י וחז"ל על התורה, וככל שנתבאר בפרק זה.

פרק ה'

הפירוש הנקרא "פשוטו של מקרא"

החתם סופר ז"ל - לא ללחום עם האיש רק עם הדעה

א. והנה, קודם שנבאר הפגם שיש בהפירוש הנקרא "פשוטו של מקרא", נקדים דברי החתם סופר בתשובות (חלק ו' סימן פ"ה ד"ה ועוד בה שלישי') שכתב, **"שנוזהר שלא ללחום עם שום אדם, ואינו מזכיר שם אדם, ולא יראה החוצה שום התגרות אדם באדם, כ"א האמת לוחם עם השקר" - עכ"ד.** וכמדומה שכן העיד החתם סופר על עצמו, שנוזהר בכל דבר שלא ללחום עם איש, רק עם הדעה¹. וגם אנחנו הלכנו בדרך זה, ואין לנו שום טינה אישית נגד העורכים של הספר, ואצ"ל שאין הביקורת על הפירוש נובעת מחמת האנשים שעורכים אותו, רק הביקורת על הפירוש הוא מחמת הפירוש עצמה.

הצורך שיש להתייחס להספר "פשוטו של מקרא" יותר משאר ספרים שאינם כשורה

ב. גם יש להקדים, שאין הספר "פשוטו של מקרא" כרוב ספרים שמוציאים לאור, שאינם כ"כ נפוצים בכמות אדירה, ולכן הרבה פעמים אין אנו מתייחסים לספר שאינה כשורה שיצא לאור, בגלל שבלא"ה אין רוב הציבור קוראים אותו. ויותר מזה, לפעמים אם אכן נעורר על הספר, יתכן שיצא יותר היזק להציבור מאם נשתוק בזה. לא כן בנידון של הספר "פשוטו של מקרא", שנפוץ בכמות אדירה ונדירה, וגם מיועד להיות ספר בשביל עכ"פ חלק גדול מהציבור. וכלשון הספר "פשוטו של מקרא" בהקדמתם, לגבי הספר "רש"י כפשוטו" שכבר הוציאו לאור, **"אכן לא בכדי זכה החומש 'רש"י כפשוטו' לתפוצה עצומה ונדירה בקרב כל קהל עדת ישראל למגוון חוגיהם",** ובהמשך כותבים, **שזה כולל "הן בארץ הן בתפוצות הגולה".** וכמעשיהם בראשונה כך מעשיהם באחרונה, שאחר שהוציאו את הספר "רש"י כפשוטו"

לז. עיין חוט המשולש החדש שנדפס בשנת תשכ"ג עמוד ע"ה בהערה למטה.

ויבינו במקרא

והופץ בכמות עצומה, שוב הוציאו הספר "פשוטו של מקרא", שהוא כולל בתוכו גם "רש"י כפשוטו", וגם זה מופץ בכמות גדולה ונדירה, ואף לילדים הלומדים בחדר. וכך משווק לציבור ברוב המהדורות שלהם אח"כ, "רש"י כפשוטו" ביחד עם "פשוטו של מקרא", ולא "רש"י כפשוטו" לבד. ולכן במצב כזה, אנחנו מחויבים להתייחס לספר כזה, כשוראים שהספר עלולה להזיק לציבור, בפרט כשנראה שההיזק הוא היזק גדול.

מטרת הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" כפי שהם כותבים בספרם

ג. והנה, העורכים של הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" כותבים בהקדמתם, דאחר שעלתה בידם להדפיס רש"י כפשוטו, שהוא כלשונם, "לערוך את החומר המלוקט מתוך ספרי מפרשי רש"י בצורה תמציתית, בלשון המובן לכל" וכו', "באופן שהלומד בפירוש רש"י הקדוש, יאירו לו הדברים, וכוונתו תהיה מחוורת וברורה לו" וכו'.

וממשיכים שם בדבריהם וז"ל, "עלתה על שולחנו דרישה חדשה ונוספת מאת הלומדים, שלא להשב את הקולמוס אל נרתיקו, שכן תוכן רב ועשיר נמצא גם בדברי שאר מפרשים, ויש מקום להרחיב את יריעת החומש, בהוספת יריעה נכבדת ורחבה, אשר תתמקד בביאור דברי המקרא עצמם, מתוך ליקוט מדברי הראשונים והאחרונים מפרשי התורה, אשר מפייהם אנו חיים, אשר לאו כל מוחא סביל דא לעיין בכל דבריהם" וכו'. "ואין כל לומד, מוצא עצמו מסוגל, לצלול אל עומק דברי כולם, ולדלות מהם, את הנוגע לפשטם של דברי המקרא".

"וזאת היא המשימה וכו', אשר נטלנו על שכמינו, משימה מורכבת וכו', הן מצד בירור מהות התוכן העיקרי וכו', ואשר כמובן הכל ראוי להיכתב בסגנון שווה ואחיד, הגם שהם מלוקטים ממפרשים רבים בעלי לשון שונה זה מזה. וכן כך הצגנו בפני הלומד את כל לב התוכן הנצרך להבנת פסוקי המקרא, בעריכה ברורה ובהירה נוחה ומובנת לכל".

"במקביל למדור הנוכחי המורחב, אשר בשם "פשוטו של מקרא" יקרא, נלווה אליו גם מדור קצר ותמציתי ביותר, הממוקד רק בפירוש המילים עצמן, כשהדברים תואמים ומשולבים יחד עם סגנון לשון המקרא, ועולים עמו בקנה אחד, ושמו נאה לו "מקרא מלא", על משקל לשון חז"ל מקרא מלא דיבר הכתוב".

"תקוותינו, כי אכן השגנו את המטרה הנרצית, והחומש רש"י כפשוטו, אשר במרכזו עומד פירוש רש"י, כעמוד התווך" וכו', "יחד עם פשוטו של מקרא אשר בצידו,

יעשיר את ידיעותיהם של לומדי פרשיות התורה, בד בבד עם תוספת היריעה הנרחבת הלזה, הקשורה היטב אל פשט הכתוב, והנלקט מעט מזער מתוך ים המפרשים הענקי וכו', עכ"ל.

החילוק בין הפירוש הנקרא "רש"י כפשוטו" להפירוש הנקרא "פשוטו של מקרא"

ד. **הנה** כפי שיראה הקורא, הפירוש "רש"י כפשוטו" נעשה כדי לעזור למי שלומד רש"י, ולזה בחרו הפירושים הכי קלים ונוחים מבחינתם ומבחינת הציבור הלומדים [לפי דעתם] בפירוש רש"י. ועצם פירוש זה זכה לכמה הסכמות - הגם שעל עצם השם "רש"י כפשוטו" היינו צריכים לעורר, וכמו שיתבאר - בגלל שמי שלומד רש"י הרי לומד כפי הבנתו, ואינו מחויב להסתכל במפרשי רש"י אפילו בגדולי המפרשים כהרא"ם והגור אריה וכדומה, וגם למלמד שמלמד לתנוקת של בית רבן דברי רש"י, גם ניתן לו ללמד את פירוש רש"י לתלמידיו כפי הבנתו, וכמו שהיה בכל הדורות. ולכן כשבאים לעשות פירוש לרש"י, גם אפשר באופן זה לבאר דברי רש"י באופן הנראה להמחבר.

ומה עוד כשמלקט מתוך דברי מפרשי רש"י, ואין זה ח"ו זלזול בשאר מפרשי רש"י, דרך מפרש רש"י להציבור באופן שנראה לו נוח וקל ומתישב להלומד. ומה עוד, שהרי ע"פ רוב ציינו מקורותיהם, וכמו שכתב רבי דוד כהן שליט"א בהסכמתו, וז"ל, "אולם ספר זה א"צ להסכמה, שהביא מקורו של כל ביאור וביאור בדברי רבותינו" וכו', עכ"ל, הגם שהוא רק ע"פ רוב ולא לגמרי.

מיהו השם "רש"י כפשוטו" משמע, דמה שהם כותבים זהו כוונת רש"י כפי פשוטו, וכאילו ששאר פירושים אינם מפרשים רש"י כפי פשוטו. ובשלמא אם היה אחד כותב פירוש לרש"י, וכותב, שמפרש מה שנראה לו שהוא פשוטו של רש"י ניחא. אבל לכתוב פירוש המיועד לציבור רחב מאד בכלל ישראל, באופן שזהו פשוטו של רש"י, וכאילו ששאר פירושים אינם כפי פשוטו, וכאילו שיש כאן משנה ברורה ואפילו יותר מזה - שלדעתם מצאו ה"פשוטו" של רש"י - הוא דבר שהיה ראוי לגעור בו, וכפי שנראה. וגערה זו אינה דבר של מה בכך, רק אפילו שם זה בלבד הוא חלק מהשורש של קלקול הכללי שיש בציבור זה, כמו שנראה יותר להדיא, בפירוש המכונה "פשוטו של מקרא".

ויבינו במקרא

הפירוש "פשוטו של מקרא" נעשה לדבריהם לבאר את המקרא ע"פ פשוטו
אכן, הפירוש "פשוטו של מקרא" נעשה לדבריהם על פי בקשת הציבור להביא פירושם של
 שאר מפרשי המקרא, אבל אינו רק להביא פירושם, אלא כלשונם של המוציאים לאור,
 "לדלות מהם את הנוגע לפשטם של המקרא", דהיינו דבאו לבאר את המקרא, האיך נראה להם
 הפירוש של המקרא ע"פ פשוטו. וביותר כנראה מתוכן לשונם, שבאו לבאר המקרא. והסיבה
 שלהם היא, דהרי המקרא עצמו קשה לפעמים ללומד להבינו, אף אחר פירוש רש"י, דהרי
 באמת רש"י אינו מפרש כל המקרא ממש, שיש פסוקים שלימים שאין עליהם פירוש רש"י,
 וגם יש פסוקים שאין רש"י מבאר כל הפסוק. ולמטרה זו בא הספר "פשוטו של מקרא" -
 לבאר את מה שנראה להם הפשוטו של המקרא, ומגישים הדבר להציבור.

פרק ו'

הקושי המיוחד שיש בפירוש המקרא בכלל

אין בדורינו מי שיכול לומר מה הוא פשוטו של מקרא כמו הקדמונים

א. והנה לפרש המקרא היא משימה הרבה יותר קשה מלפרש פירוש רש"י כמובן, שהרי יש כמה מקראות שאין אנו מבינים אותם לאישורם, וכבר אמרו חז"ל במגילה (י"ח ע"א), דיש מילים במגילת אסתר, שאפילו התרגום אין אנו מבינים, וכמו כן יש כמה מקראות שיש ספיקות בפירושן, כמבואר בגמרא יומא (נ"ב ע"ב)^{לח}. אבל יותר מזה, הרי לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, ומי הוא בדורינו שיעזי לומר, שיכול לפרש המקרא בתור מפרש המקרא כמו הקדמונים, ולומר עליו שזהו "פשוטו של מקרא". ובזה ליכא נ"מ בין אם הוא מפרש מעצמו, או אם מפרש על פי הכרעותיו מה שנראה לו מתוך דברי המפרשים, וכאילו שבא להכריע בין רבותינו הראשונים כמלאכים. ואם בהלכה אין אנו מעיזים להכריע בין רבותינו הראשונים, ק"ו בפירוש המקרא שאין לנו השגה שלמה בזה - מי שמעיז להכריע בדברים כאלו בתור הכרעה [ולא בתור אפשרות בעלמא לפרש], דבר זה כבר מעיד על עצמו שהוא חשוד בהשכלה ח"ו.

הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" דוחה מקומו של רש"י וחז"ל והלומד בו מתרחק מאמונה בדבריהם

ב. אכן לא רק זה, הרי הפירוש לא נכתב כאילו אחד מדורינו הוציא פירוש הבא לפרש המקרא, ועל דוגמת רבותינו מדורות העברו, כגון הרב הנצי"ב ז"ל והרב המלבי"ם ז"ל. רק הפירוש נכתב, כאילו שישבו צוות של אנשים, ואחר שעיינו בכל המפרשים, ובנוסף לדברי עצמם, העלו מה הוא פשוטו של מקרא, וכך הוא מוגש להציבור - שהפשוטו של המקרא הוא כך. ולא עוד, אלא שבהרבה מקומות לא כתבו המקורות, וזה כבר עון הרבה יותר

לח. ומובא ברש"י שמות פרק כ"ה פסוק ל"ד.

ויבינו במקרא

חמורה מהקודמת, דעל ידי זה נתפס אצל כל לומד, שהפשוטו של המקרא הוא כך, ופירוש רש"י הוא כאילו עוד פירוש^{לט}. ואל תאמרו, שהספר "פשוטו של מקרא" בא לפרש המקרא דוקא ע"פ שאר מפרשים ולא רש"י, דהמעין בהפירוש יראה, שכשנראה וניחא לו דברי רש"י, מביא פירושו של רש"י ל"פשוטו של מקרא". ונמצא, דחוץ מעצם הדבר שבפירושו הוא אומר לכלל ישראל דזהו ה"פשוטו של מקרא", הרי הוא גם עושה דפירוש רש"י אין הוא פשוטו של מקרא ח"ו. והרי רש"י הקדוש אומר לנו "שאני לא באתי אלא ליישב פשוטו של מקרא"^מ, וכמו שהבאנו לעיל (פרק א' אות ב') לשון המבי"ט - שפירוש האמיתי שבפסוקים הוא פירושם של חז"ל, [וכמו שהבאנו באריכות (פרק א' אות ה' ופרק ד' אות ב'-ג') מהחת"ס, המעין גנים, וקונטרס דרכה של תורה, עיי"ש]. וזכה רש"י לעשות את הפירוש של חז"ל למקרא, וכמו שכתבו המהרש"ל (הערה ל"ג) והמ"א הנ"ל (פרק ד' אות א'), ועוד. משא"כ הלומד בפירוש חדש זה, מתרחק עצמו מאמונה בדברי חז"ל, וכמו שהבאנו מהמבי"ט, החת"ס, והמעין גנים. והערה זו לבד, כבר מצדיקה ביעור ספר זה. וזהו מה שכתבנו לעיל (פרק ה' אות ד'), דבעצם שם הספר "רש"י כפשוטו" - כאילו שהם כותבים מה הוא פשוטו של רש"י - כבר מונח חוצפה וגאוה, אלא שניכרת בצורה יותר גסה בפירושם "פשוטו של מקרא".

לט. גם צורת העיצוב של הספר מוכיח על זה, דמתחת הפסוקים שמו ה"מקרא מלא" שעשו - עם אותיות מנוקדות, ומתחת לזה ה"פשוטו של מקרא" שג"כ מנוקד, ואח"כ - פעם מתחתיו פעם בעמוד השני - שמו פירוש רש"י, ומתחתיו מופיע "רש"י כפשוטו" שאינו מנוקד. וזה שעקרו פירש"י ממקומו הנצחי מתחת להפסוקים - ודלא כמו שנשתרש בכלל ישראל בכל החומשים שהודפסו במשך הדורות - ובמקומו הכניסו פירושם, הוא הוכחה על כל הצורה של הספר, דה"מקרא מלא" וה"פשוטו של מקרא" הם הפירושים שבאים לבאר המקרא עצמו, ופרש"י הוא כאילו פירוש אחר ח"ו, בין ותבין את אשר לפניך.

מ. וגם הרשב"ם הנ"ל הערה ל"ד כתב דרש"י פירש התורה ע"פ פשוטו של מקרא, עיי"ש.

פרק ז' ביאור הקלקול הגדול שיש בעצם פירושם הנקרא "מקרא מלא"

הפירוש "מקרא מלא" עוקר פרש"י והמסורה מהפסוק

א. והנה למעלה בפרק הקודם בארנו, איך שהפירוש "פשוטו של מקרא" דוחה פרש"י וחז"ל מהפסוקים וגם מתרחק הקורא מאמונה בדבריהם, ע"י שמציג שה'פשוטו של מקרא' הוא חלילה אחרת ממה שפירשו. ובאמת, הערה זו הוא אפילו ביתר שאת ויתר עז נגד פירושם הנקרא "מקרא מלא", שלפי דבריהם הוא, "פירוש המילים עצמן, כשהדברים תואמים ומשולבים יחד עם סגנון לשון המקרא, ועולים עמו בקנה אחד, ושמו נאה לו מקרא מלא", שהוא בעצם, כאילו לעשות שהמקרא יהא מלא ולא חסר. דהיינו, שהרבה פעמים קשה להבין הפסוק מחמת קיצורו, ועוד קשיים, ובא הם וכאילו השלימו את החסר, באופן שהלומד אפשר לקרות "כל הפסוק" ולהבין המילות. וזה כאילו גם בלי לדעת הפשט בפסוק, רק להבין הקריאה לבד, וכדרכם לא עשו כן אלא במקום שראו שיש צורך, ובמקום שלא ראו צורך הם רק העתיקו הפסוק כלשוננו. והנה, האופן שתרגמו ופירשו הפסוק הוא, ע"פ הפשט שהביאו בפירושם "פשוטו של מקרא". וזה יותר גרוע, דהרי הפירוש "מקרא מלא" מתיימר להציג שזהו ההבנה של הפסוק, ונמצא דהלומד הפסוק עם "מקרא מלא" כדי להבינו, ואח"כ יסתכל ברש"י, ימצא שמה שפרש"י אינו מה שכתוב בפסוק, רק דבר אחר, וכאילו שפירשו של רש"י הוא איזה דרש או רמז. וכך יתפס אצל כל אחד, ובפרט שזהו צורת וסגנון הפירוש, כאילו שמביא לך את הפסוק בשלימותו. ונמצא שמלבד שמגביל את הבנת התורה אפילו באופן שאין בו צורך^{מא}, הרי ג"כ אינו מביא את הבנת הפסוק ע"פ רש"י והמסורה, ונמצא שעוקר פירוש רש"י והמסורה מהפסוק בפני הציבור.

מא. דהיינו, דיש מקומות שא"א לנו לתרגם הפסוק באופן שעדיין אפשר לפרש כמה פירושים, ומההכרח לתרגם באופן מסוים בלבד, הגם שיש בזה חיסרון, מצד דסוף כל סוף הרי מגביל את התורה

ויבינו במקרא

דוגמא להנ"ל - פירושם להמילות "אש דת"

ב. והנה קודם שנביא דוגמא דלהלן נקדים, כי יתכן שדוגמא זו אינו ניכר לכל אחד בהשקפה ראשונה, והוא דבר שצריכים לעמוד עליו²². אבל, מ"מ נחוץ להדגיש קלקול זה, שהרי דבר גדול הוא, שבעצם פירושם "מקרא מלא" עוקרים פירוש רש"י והמסורה מהפסוק בפני הציבור, וכמו שיתבאר. ובאמת, כל מי שקורא את ה"מקרא מלא" יראה את זה כמה פעמים, וכמו שניכר יותר בהדוגמא שנביא להלן (פרק י' - דוגמא ג' אות ו'), ונכנס להלומד אפילו בלי שירגיש בה רח"ל. ועל כן בקשתנו שטוחה לקורא היקר, לעיין ולהתבונן בהדברים בעיון ודקדוק הראוי, ובזה יבין הדוגמא ויעמוד על הנקודה שיתבאר, ויכיר המכשול שיש בה"מקרא מלא" שעוקר פירוש"י והמסורה מהפסוק וכנ"ל.

הנה, בפרשת 'וזאת הברכה' (פרק ל"ג פסוק ב'), על התיבות "מימינו אש דת למו" כתוב ב"מקרא מלא", "מימינו אש דת למו, כאשר בידו דת התורה, המשולה לאש, ליתנה לישראל, בחביבותו הרבה לעמו", עכ"ל. והנה יש כאן כמה דברים שאפשר לעורר עליהם, אבל אנחנו נתמקד בביאורו של המילים "אש דת", שמבארו "דת התורה, המשולה לאש".

והנה בפירושם "מקרא מלא" אינו מביא מקורות, אבל באמת הוא הולך ע"פ מש"כ בפירושם "פשוטו של מקרא" וכמו שיתבאר. אבל, יש הרבה פעמים שליכא פירוש [או מקור] ב"פשוטו של מקרא" על הנך מילים שמפרש "במקרא מלא", ובמקרים אלו נמצא שאינו מביא שום מקור.

ולדוגמא, כאן "בפשוטו של מקרא" כתב, "וביד ימינו החזיק את התורה שהיא דת של אש לתת אותה להם, וכך אומר הכתוב ד' בא וכו', כאשר בימינו אש דת של תורה ליתן לעמו", עכ"ל. והנה עדיין לא ביארו לנו מהו הכוונה שהתורה הוא דת של אש, ובאותיות קטנות כתבו לבאר יותר, "דת לשון חק ומשפט, כמו כי כן דבר המלך לפני כל ידעי דת ודין".

ובפרט באופן שנעשה בספרם, וכמו שיבואר להלן בשם החתם סופר. אבל, יש הרבה מקומות ששייך לתרגם ולפרש הפסוק באופן שעדיין אפשר לפרש כמה פירושים, [הגם דודאי עצם השינוי כבר מגביל את התורה, דכשמתרגם התורה באיזה אופן שהוא הרי אין בו כל החלקים שיש כשהתורה בלשון ובמקור], והפירוש מציג לך, גם באופנים אלו, רק הפסוק באופן אחד.

מב. ועיין בהמשך המאמר בפרק י' - י"א שהבאנו עוד הרבה דוגמאות שמראים הקלקולים ומכשולות של הספר, והם ניכרות ובולטות הרבה יותר מדוגמא זו.

פרק ז' - ביאור הקלקול הגדול בעצם פירושם הנקרא "מקרא מלא" כז

"אש דת, כענין שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ד' וכפטיש יפוצץ סלע, וכן הוא אומר למעלה מן השמים השמיעך את קולו, ודבריו שמעת מתוך האש", עכ"ל.

ולכאורה כוונתם לומר, דכוונת "אש דת" הוא, א' - שהתורה הוא כמו אש, כמו דאיתא בפסוק, "הלא כה דברי כאש" וכו', וכנראה דמפרש, כוונת הפסוק 'דברי כאש' שהתורה נמשל לאש, והיינו דהוא כמו אש. ב' - דכוונת אש דת הוא, שהתורה ניתן מתוך האש, וכמו התרגום, ולזה הביא הפסוק "ודבריו שמעת מתוך האש". והנה הספר "מקרא מלא" ו"פשוטו של מקרא" דורש כאן כמפי עצמו, ובלי להביא שום מקור, רק שלדעתם אפשר לפרש הפסוק כך ע"פ הנך פסוקים שמביא. והאמת הוא שעל דרך הב' א"צ להביא מקור, דכבר הוא בתרגום ורש"י על המקום, ד"א וכו' שנתנה להם מתוך האש, אבל על הדרך הא' שלא נמצא בתרגום ופרש"י, הרי היה צריך להביא מקור - ולא הביא. ובאמת מקורו בספרי, אך לא העתיק מהספרי מה שנוגע לפירוש הפסוק, וכמו שנראה להלן (פרק ח' אות ג'). אבל עכ"פ הרי הוא מפרש הפסוק ב"מקרא מלא" באופן אחד ומיוחד^{מג}, ונגד ב' הפשטים של רש"י.

פירושם של הראשונים והמפרשים למילת "אש דת" - להיפוך מדבריהם

ג. והנה הבה נראה האין הראשונים והמפרשים פירשו הפסוק הנ"ל. דברי רש"י כבר הבאנו למעלה (ריש פרק א' וב') שמביא ב' פירושים, א' - שהתורה היתה כתובה לפניו באש שחורה וכו'. ולפי זה פירושו של "אש דת" הוא, תורה של אש, או תורה שהיתה של אש, או תורה שהוא מאש^{מד}. ב' - תורה שניתן מתוך האש. ולפי זה פירושו של "אש דת" הוא, דת שניתן באש, דהיינו מתוך האש. והנה האבן עזרא פירש, שהתורה ניתנה באש, והוא כהתרגום

מג. נהי דקשה לנו לפרש הפסוק כאן באופן אחד שיכלול כל השלש פירושים שפירשו רבותינו, הגם דהיה אפשר לפרש "מימינו" - ביד ימינו, ו"אש דת" - תורה שהוא ביחד או קשור עם אש, שבכה"ג כולל שני הפשטים של רש"י ושל הספרי, אבל מ"מ הוא מלאכה קשה שבמקדש, שהעורכים כאן ודאי לא השתדלו אפילו לעשות, ורק פירשו באופן שהוא נגד ב' הפשטים של רש"י.

מד. והתרגום 'תורה של אש' כולל כל הפירושים הנ"ל.

ויבינו במקרא

והפירוש שני של רש"י, וכן פירש הרשב"ם. והרמב"ן פירש בב' אופנים, א' - כהתרגום, ב' - "הראה להם אש העליונה והשמיים הדת"מה.

ובאברבנאל כתב, "ומצאתי לחכמים הקדושים, ואל המפרשים, פירושים מתחלפים, ולפי שאלו ואלו דברי אלוקים חיים, ראיתי ראשונה לזכור מהם, היותר מתישבים ונאותים בפשט הכתובים, לא באותו אופן עצמו שהם פירשו אותם, כי אם כפי מה שהלצתי בעדם ע"פ דרכם, עלימו תטוף מלתי דרך אחר בפירוש הכתובים, כאשר עם לבבי". ופשט א' הוא - "שהתורה הוא כמו אש ששורפת במצותיה, ולכן לא רצה האומות לקבלו, וכלל ישראל קבלו אפילו הכי". פשט ב' הוא - כהתרגום והרמב"ן, ובא ללמדנו, "דהתורה ניתנה מתוך האש מד' עצמו לא מהמלאכים". פשט ג' הוא - "שמתוך קדושתם זכו לראות האש באותו מעמד". פשט ד' הוא - "שהתורה היא אלוקית מהעליונים, ולכן נקרא אש, משום דמשרתיו אש לזה". ופשט ה' הוא - "שהתורה הוא אש ששורף לפושעים ונימוס אלוקי ישר לטובים" וכו', עכ"ל. ועיין להלן (פרק ח' אות ג') בדבריו בדברי הספרי^{מו}.

ה"מקרא מלא" דוחה ועוקר כמעט כל הראשונים והמפרשים בהפסוק

ד. **הרי שרובא דרובא מהמפרשים אינם מפרשים הפסוק כמו שפירש ה"מקרא מלא"** שהתורה משולה לאש, אלא מפרשים הפסוק כדעת התרגום שהתורה ניתן מתוך האש. וגם פירשו הא' של רש"י שהתורה היתה כתובה לפניו באש שחורה וכו', ג"כ אינו שהתורה משולה לאש, רק כוונתו הוא שהקב"ה נתן לישראל תורה שהיתה כתובה לפניו באש וכו'. הרי שב"מקרא מלא" שולל דעת רוב הראשונים והמפרשים ומפרש הפסוק נגד דבריהם - אתמהה. ולא רק שפירש נגד רוב המפרשים, אלא נמצא דגם עוקר פירוש רש"י והמפרשים והמסורה מפירוש הפסוק, דמדבריו מבואר ד"פירוש הפסוק" הוא "כאילו" להיפוך מדבריהם, וההיזק היוצא מזה כמש"כ, הוא אין לשער.

מה. וכן בתרגום יונתן ותרגום ירושלמי הוא כעין התרגום, וכן משמע בדברי הרלב"ג שם שכתב, דהכוונה "אש נפלא שהשמיים ממנו דת למו בקול נפלא" וכו', ועיין מש"כ בספורנו. וברבינו בחיי על דרך הפשט, "שהראהו אש עליונות, והשמיים דת לישראל", והוא כהרמב"ן.

מו. ובמלבי"ם כתב, "מעלת התורה שהיא אש דת", ועיין בהגרש"ה שפירש, "שהתורה היא אש שהפכה לדת".

פרק ז' - ביאור הקלקול הגדול בעצם פירושה הנקרא "מקרא מלא" כט

דברי החתם סופר ז"ל - החיסרון שיש כשמצמצם התורה והסכנה שיוצא מזה

ה. אך חוץ מזה שדוחה דברי המפרשים, הרי דבריו כאילו מגבילים את התורה כמש"כ. והיינו דכיון דעשה פירושו כאילו שזהו המקרא במלואו, ע"י ששם לשון הפסוק בתוך ה"מקרא מלא" - באופן שאפשר לקרוא הפסוק מתוך ה"מקרא מלא", זאת אומרת להלומד שזהו מה שנאמר בהפסוק, שהרי עכשיו הפסוק נכתב "בשלימותה" - והוא הפסוק עצמו. ובפרט ע"י שם זה, הרי צימצם והגביל את התורה והורידה מקדושתה, דכאילו כל התורה נתצמצם ונשלם ח"ו ע"י ה"מקרא מלא" שעשו. ולהראות חומר הענין נעתיק דברי החתם סופר בדרשות (בדרשה לח' טבת - עמוד 204 בדפוס הישן) וז"ל, "והנה רע ומר בהעתקת התורה ליונית או לכל לשון, כי בהיות התורה כתובה בלשונה שנאמרה מפי הקב"ה למרע"ה, הרי היא כפטיש יפוצץ סלע, וכל פסוק סובל כמה פירושים שונים. וממש אין לומר בו דבר ע"ד פשוטו שלא יסבול גם פי' אחר, ועל כרחן של ישראל שישמעו לדברי חכמים ולפירושהם וחדותם. משא"כ בהעתק התורה ללשון לע"ז, א"א כי אם לבחור ע"כ כוונה פשוטה אחד, ולכתבו באותו הלשון, כי אין לשונות העמים סובלים ככה, וגם אין אתנו יודע עד מה לכתוב בחכמה ובינה כמו שנכתבה בתורה ע"י הקב"ה. והיות כן בהעתק התורה יונית, אז החלו עם בני' לטעום טעם פשוטו של מקרא, ומאז החל האפיקורסת להתנוצץ, ולא אבו לשמוע לקול דברי חכז"ל ולפירושיהם, כאשר בעו"ה עדיין מרקד בינינו", עכ"ל.

ה"מקרא מלא" דומה להחיסרון שהיה בתרגום יונית לעומת שאר התרגומים - וגורם לאפיקורסות

והנה, אין לשאול על החתם סופר, הרי יש לנו תרגום על התורה וגם על הנביאים, שהרי שאני תרגום, דהתרגום על התורה ניתן מסיני, והתרגום על הנביאים נאמר ברוח הקודש [כמו בנבואה]^{מז}, וכמבואר בהגאונים - עיין בהערה^{מח}. אך חוץ מזה, הרי נהי דהתרגום

מז. עיין יפה תואר על המדרש רבה פרשת ויגש סימן ג', ובהלכות קטנות למהר"י חגיז ח"ב סימן קע"ד^ה אמר המניח, ובתפארת ישראל להמהר"ל פרק ס"ה.

מח. עיין באוצר הגאונים קדושין (מ"ט ע"א) תשובת רב שרירא ורב האי גאון, וז"ל "אבל לתרגם את הפסוק ולהעתיקו מלשון זה הוא שאנו מגנין אותו, כי יש דברים שהן משוקלין להעתק בכמה

ויבינו במקרא

ליונית נעשה ע"י רוח הקודש^{מט} וכמבואר בגמרא^י, אבל מ"מ נראה דכוונת החתם סופר הוא, דשאני תרגום דניתנה בתור תרגום ומפרש לתורה^{נא}, וכלשון הגמרא במגילה (ג' ע"א) עיי"ש^{נב},

טעמים, ואי אפשר למעתיק מלשון ללשון לאמרם כלל. ואם אומר אחד כי לכן נתכוון משה הרי זה בדאי, לפי שאינו יודע מה נתכוון משה, וכו'. ומביא שם כמה דוגמאות שא"א לתרגם הפסוק, כי יש בהפסוק כמה פירושים עיי"ש. ובהמשך דבריו כתב, "וזה בהעתיקו מעתיק טעמו וכל אחד אומר כי זה פתרון תורת משה, ובאומרו כי זה פתרון תורת משה הרי זה בדאי, וכמה פסוקין כזה רבים מאד, וכו', וכל אחד אומר כי זה כוונת תורת משה, וקורא ואומר כי העתקתי את התורה, וכו', כל אחד מהן לבדו בדוי הוא. אבל בזמן שאדם קורא את הפסוק כאשר אמרו משה מלשון הקודש ודורש בו כתורת הגדה וכו', הרי זה נכון לומר, כי יש לומר כך ויש לומר כך, ונאמר לשון זה להדרש בו כל המדרשות הללו וכו', אבל להעתיק מלשון ללשון את התורה זולתי תרגומא דילן שנשמע מן הנביאים ולאמר זה העתקת התורה לא נכון, כי אין לנו דרך אחת שאין לזוז ממנה, ויש בזאת בידוי ויש בה חירוף וגידוף, וכל שכן דברי הנביאים, וכו'. לפיכך הוציא את דברינו אלה ופרשם והכריז בם, למען יודע לכל איך אמרנו ואי זו דרך אחזנו, כי מי יוכל לתרגם ספר אחד באיזה לשון שירצה, ולומר אלה דברי הנבואה בלא שינוי, וזה הוא הבידוי, עכ"ל. וכוונתם כמש"כ החת"ס, דאם מתרגם התורה הוא מגביל התורה לפשט אחד וזה שקר וחירוף וגידוף, משא"כ תרגום אונקלוס ותרגום יונתן שאני, שהם מהנביאים, וכוונתם שהם מפי הגבורה. אבל לעשות פירושים להפסוקים מותר, דבזה אינו מגביל התורה, רק מפרש פשט אחד בתורה.

מט. עיין לשון הים של שלמה בבא קמא פרק ד' סוף אות ט'.

נ. מגילה ט' ע"א, דלשון הגמרא הוא שנתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת, והכוונה שכולן יתרגמו את כל התורה באותו תרגום, ורק דהגמרא הזכיר השינויים שעשו.

נא. עיין בר"ן וברא"ש נדרים דף ל"ז ע"א, ובתפארת ישראל הנ"ל בהערה מ"ז, ובמהרש"א מגילה ג' ע"א, ובחזו"א מסכת ידים סימן ח' אות י"ט, וכ"כ החתם סופר גופא בהתשובה שהבאנו לעיל הערה י"ז.

נב. ויקראו בספר תורת האלוקים זה מקרא מפורש זה תרגום. ולכך י"ל, דעקילס הגר שיתרגם התורה ליונית לפני רבי יהושע, (עיין ירושלמי מגילה פרק א' הלכה ט', דף י' ע"ב בדפוס ווילנא), הגם דאין זה התרגום של התורה שכתוב בפסוק בעזרא ויקראו בספר וכו' [שמביא הגמרא במגילה ונדרים הנ"ל בהערה י"ז], שניתן מסיני, מ"מ ניתן רק דרך תרגום לתורה. וה"ה שאר התרגומים שיש בידינו, כמו התרגום על כתובים [שאינו כמו התרגום על התורה שניתן מסיני והתרגום על הנביאים שנאמר ברוח הקודש כמו נבואה, רק הוא כמו כל התרגומים המאוחרים כמו תרגום ירושלמי וכדומה, עיין במגילה דף כ"א ע"ב ורש"י ד"ה ועשרה מתרגמין, וברש"ש ומהר"צ חיות שם, ועיין בשבת קט"ו ע"א בתוס' ד"ה ובידו ספר איוב תרגום] ותרגום ירושלמי על התורה, ותרגום רס"ג, ועוד, ניתן רק דרך תרגום לתורה. וגם זה שנכתב התורה על האבנים בהר גריזים בשבעים לשונות, לא נעשה בשביל עצם השתמשות לציבור, בשביל לימוד התורה.

פרק ז' - ביאור הקלקול הגדול בעצם פירושה הנקרא "מקרא מלא" לא

ובכה"ג אין מטרת התרגום אלא להבין ולפרש התורה בעת לימודה, ומשום הכי לא נחשב צימצום התורה. ומה"ט לתרגם התורה כדי להבינו, וכן פירושים על התורה, ג"כ לא נחשב צימצום והגבלת התורה^{נג}. משא"כ התרגום יונית נעשה כדי שיהיו יכולים ללמוד התורה מהתרגום יונית לחוד, ועל ידי זה נמצא דהתורה נתצמצמה, וכאילו שרק זה הוא כל התורה^{נד}. וה"ה בנידון דידן, על ידי זה שעשו ה"מקרא מלא" הרי נעשה כאילו שזה הוא הפסוק, דומיא דתרגום יונית. והחתם סופר ממשיך, ואומר לנו, דזה גרם שהלכו אחר פשוטו של מקרא. וטעם הדבר פשוט, דכל זמן שצריך ללמוד מהתורה עצמה הרי א"א להבינה, וממילא ע"כ שומע לדברי חז"ל, ולא נתפס אצלו פשט אחר בפסוק. אבל ברגע שנעשה באופן שזהו מה שכתוב בתורה, והרי אפשר להבינו, הרי נתפס אצלו דמה שקורא - זהו מש"כ בתורה. ונמצא דעל ידי זה נתפס אצלו פשוטו של מקרא, וזה גורם אפיקורסות שאינו מקבל דברי חז"ל, וכלשון החתם סופר, כאשר בעוה"ר עדיין מרקד בינינו, והמשכיל יבין.

נג. עיין בתפארת ישראל הנ"ל בהערה מ"ז מש"כ כעין זה לחלק בין תרגומים לפירושים.

נד. הגם די"ל דעיקר כוונת החתם סופר הוא, על כתיבת התורה בלשון יונית, ולא עצם התרגום, ואלו שאר תרגומים לא ניתנו ליכתב, [עיין שבת קט"ו ע"א וברש"י ד"ה טעונין גניזה ובמהר"צ חיות שם, ועיין תוס' שם ד"ה לא ניתנו לקרות בהן ומהרש"א שם], ורק משום עת לעשות לד' ניתנו ליכתב, מ"מ יסוד הדבר שכתב החתם סופר עדיין במקומה עומדת, דבאופן שנעשה כדי ללמוד התורה מהתרגום גופא, הוא צימצום התורה.

פרק ח'

הפירוש אינו באמת 'פשוטו של מקרא' כפי שהוצג

כל דבר בתורה בא ללמדנו איזה דבר ולא לספר רק סיפורי מעשיות ח"ו

א. והנה, כבר היטבנו לבאר שני קלקולים העקריים שיש בהאי ספר "פשוטו של מקרא", הראשון שדוחה פרש"י וחז"ל מהפסוקים, ושנית שמגביל ומצמצם התורה, וכדבארנו באריכות לעיל. אכן, יש כבר טענה שלישית, שמי שמפרש פשוטו של מקרא, הרי הוא מפרש מה שטעון ביאור בפשטות הפסוקים. אבל האמת הוא, שחוץ מעצם פירושם, בדרך כלל רבותינו מפרשי המקרא גם הוסיפו מוסר ויראת ד' ועוד, כל אחד כפי דרכו במקום שחשב שנכון להוסיפה. והיינו, משום שגם בפשט הפשוט התורה בא ללמד לנו לימוד מוסר, או הלכה, או רמז וכדומה, ולא סתם לספר סיפורי מעשיות או ליתן משלים וכדומה ח"ו, אלא ללמד אותנו איזה דבר, והוא חלק מהפשט. וז"ל ספר חסידים (סימן תתרט"ו), "אין דבר שכתוב בתורה שאין יוצא משם צורך לדורות, שהרי אנו מברכין על קריאת התורה לפנינו ואחריה ברוך נותן התורה, ואח"כ קורא אפילו פרשה שאין בה שום מצוה, כגון וישלח..., שבה פרשת אלופי אדום, וכתוב כי לא דבר ריק הוא מכאן. מפרשת אליעזר שמעינן הלכות קבלת האורחים בסבר פנים יפות, והאורח שלא יטריח את בעל הבית, שנאמר וכו'. ולומדים אנו, שיש לחסיד להתפלל שיזמין לו הקב"ה אשה חסידה, ולא יחוס על עושר" וכו', עיי"ש אריכות לשונו^ה. ומדבריו מבואר, שאם היה רק מעשה או משל בלי שום לימוד, לא היה שייך לברך עליו, דאין זה תורה, דתורה הוא מלשון הוראה, שמורה לנו דבר^ה, והדברים נוראים.

נה. עיין לעיל בהערה ח' שכדברי ספר החסידים מבואר ברמב"ם שורש שמיני עיי"ש.

נו. וז"ל השומר אמונים לרבי יוסף אירגס, ויכוח ראשון אות י"ט, "וכי אתה סבור שנכתבו בתורה סיפורי מעשים שלא לצורך, ויהיו נקראים כספר זכרונות דברי הימים, חלילה להאמין בדבר הזה" וכו'. ולא עוד, "אלא שאף אם תודה, שהמעשים שנכתבו בתורה, יש בהם תועלת להנהגת האדם ותוכחות, או מוסרים, וכדמצינו לרז"ל, שהעירו בהם על פי פשוטן וכו'. אבל האמת הוא בלי שום ספק, כי מלבד התועלת הנמשך בפשוטן של המעשים ההם בהנהגת האדם" וכו', עיי"ש שמאריך, דגם יש בו סודות

ועל ענין זה אמרו חז"ל בבראשית רבה (פרשה ס', הלכה ח'), "יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים"^נ, ועיין עוד שם במדרש שנקט הרבה לימודים שלומדין מהך פרשה, וכמש"כ מספר חסידים הנ"ל. וגדול אחד לפני המלחמה [הגאון רבי אברהם קאלמאנאוויץ זצ"ל], בתקופת המלחמה נגד המשכילים, משום צורך השעה ועל פי בקשת החפץ חיים ז"ל, כתב קונטרס שלם על ענין זה (נדפס בספר חזון הקולמוס), הנקרא "דרכי התורה בלימוד המקרא". ושם מבאר שרק באופן זה אפשר ללמוד מקרא, וכפי הקבלה החפץ חיים אמר על הקונטרס שהוא "מחברת קודש" או "קודש קדשים".

המביא פירוש חז"ל או הראשונים בלי הלימודים שנצרכו לפשט הפסוק לא פירש הפסוק וסילף דבריהם

וא"כ פשוט, דכל מה שחז"ל מפרשים בהמקרא ומלמדים אותנו, הוא הוא פשט הפסוק. ואין כוונתינו לדרשת חז"ל שהוא על דרך דרש, אלא שכשחז"ל אומרים לנו שכוונת הפסוק או תרגום הפסוק הוא כך, ובא ללמדנו דין זה או איזה הנהגה או מוסר השכל, הוא חלק מהפשט שנאמר בפסוק - ובלי זה לא הבין האדם פשט הפסוק לאשורו. וזהו חלק מעבודת ומטרת רש"י ז"ל, לברר מה שייך לפשט של הפסוק, ומה אינו שייך לפשט הפסוק. וה"ה כשהראשונים מפרשים הפסוק ומוסיפים שלומדים ממנה הנהגה זו או דין זה, כתבו את זה משום שלדעתם הוא חלק של פשט הפסוק, דזהו מה שהפסוק בא ללמדנו. ואם אמנם אינו דומה הראשונים לחז"ל, וא"צ להאריך בזה, אבל גם הראשונים פירשו כוונת הפסוק לפי מה שנראה להם^נ. ונמצא שאם מי שהוא יביא רק הפירוש של חז"ל או הראשונים על הפסוק בלי

בכל תיבה שבתורה. ועכ"פ מבואר בדבריו, דהפשט שבפסוק בא ללמדנו איזה דבר. ועיין בהקדמת ספורנו לתורה, בחלק כוונת התורה, שהאריך בזה.

נז. הובא ברש"י בבראשית, פרק כ"ד פסוק מ"ב.

נח. ועי' להלן בהמשך הפרק אות ד' שבארנו שמשא"כ האחרונים אין להם הכח הזה, עיי"ש במה שהארכנו.

ויבינו במקרא

הלימוד הנצרך לפשט הפסוק, לא רק שלא פירש הפסוק, הרי ג"כ כאילו שסילף דברי חז"ל ודברי הראשונים ח"נ^ט.

הרבה פעמים השמיטו הלימוד שהוציאו חז"ל והראשונים מהפסוק

ב. והנה הפירוש "מקרא מלא" ופשוטו של מקרא" כדרכם - וכמ"כ הם בעצמם בהקדמתם - דלו לנו מכל המפרשים מה שנוגע לפשוטו של מקרא בהפסוק. אבל, הרבה פעמים השמיטו את הלימוד שכתבו חז"ל והראשונים בהפסוק, ונמצא שלא די שלא העתיקו דברי רבותינו כהוגן, אבל יותר מזה, נמצא שלא פירשו את הפסוק, והביאור שאכן כתבו אינו נחשב לפשט של הפסוק, דעיקר כוונת הפסוק השמיטו.

דוגמא להנ"ל - פירושם במילת "אש דת"

ג. והנה קודם שנביא דוגמא דלהלן נקדים, כי יתכן שגם דוגמא זו אינו ניכר לכל אחד בהשקפה ראשונה, והוא דבר שצריכים לעמוד עליו. ובאמת קלוקל זה יותר ניכר ובולט בהדוגמאות שנביא להלן^ס בהמשך המאמר, איך שרואים כמה פעמים שיוצא מדבריהם, שהפשוטו של מקרא הוא פירוש יבש של הפסוק בלי הלימודים שהביאו המפרשים הנצרכים לפשט הפסוק, ונכנס להלומד אפילו בלי שירגיש בה רח"ל. ועל כן בקשתינו שטוחה לקורא

נט. והגם שמצינו לפעמים שרש"י או שאר הראשונים מביאים דברי חז"ל לפרש הפסוק ולא מביאים הלימוד שהוציאו, היינו כי לדעתם בכה"ג אין הלימוד חלק מ**פשט** הפסוק, והיות שלא באו אלא לפרש פשוטו של הפסוקים, לא הביאו דבר שלדעתם לא נחשב לפשוטו של מקרא. אבל כ"ז שייך רק לרבותינו הראשונים כמלאכים שה' להם הכח וה**הבחנה** לברר לנו מהו חלק מפשט הפסוק ומה לא, אבל זה ודאי שאין מי שהוא בדורינו שיש לו הכח והבחנה הזו, ופשוט.

וגם פשוט, שיש הרבה מקומות שכבר רואים הלימוד בעצם הפשט, ונמצא שבכה"ג המביא הפשט גם הביא הלימוד, [והמתבונן יראה את זה לרוב בפירוש רש"י ורבותינו הראשונים ושאר מפרשי המקרא]. אבל, יש הרבה מקומות שאם מביאין רק הפשט בלי הלימוד, אז הלומד לא ידע הלימוד ורק יראה פשט היבש. ולכן בכה"ג, מי שמביא פירושם של חז"ל או הראשונים בלי הלימודים שהוציאו מהפסוקים, אין זה אלא בלבול וסילוף של דבריהם, וכדבארנו בפנים.

ס. פרק י"א אות ה' - ו', עיי"ש.

פרק ח' - הפירוש אינו באמת 'פשוטו של מקרא' כפי שהוצג לה

היקר, לעיין ולהתבונן בהדברים בעיון ודקדוק הראוי, ובזה יבין הדוגמא ויעמוד בהנקודה שיתבאר.

הנה, בתיבות "אש דת" שבפרשת 'וזאת הברכה' (פרק ל"ג פסוק ב') שהבאנו לעיל (פרק ז' אות ב'), הרי כתבו "במקרא מלא", "כאשר בידו התורה המשולה לאש". וכבר כתבנו לעיל (שם אות ד'), שעצם התרגום ופירושו של הפסוק הוא נגד רוב המפרשים, ולא הביאו שום מקור לדבריהם בפירושם המכונה "פשוטו של מקרא", וגם לא ביארו את זה בכלל, ורק הביאו הפסוק 'הלא כה דברי כאש' וכו', וכמש"כ לעיל.

הלימודים שנתפרש בספרי על המילות "אש דת" - שהוא המקור לדבריהם

אבל באמת מקורם הוא מהספרי, וז"ל הספרי, "אש דת למו, מגיד הכתוב, שדברי תורה נמשלו כאש, מה אש נתנה מן השמים, כך דברי תורה נתנו מן השמים וכו', מה אש חיים לעולם, אף דברי תורה חיים לעולם, מה אש קרוב לה נכוה, רחוק ממנה צונן^א, ואין לאדם להתחמם ממנה, כך ד"ת, נשתמש ממנה נאבד מן העולם, פירש ממנה מת, עמל בה, הרי היא לו חיים, ומה אש משתמשין בה בעולם הזה ובעולם הבא, כך דברי תורה משתמשין בהם בעולם הזה ובעולם הבא, ומה אש כל המשתמש בו עושה בגופו רושם, אף בני אדם^ב, שעמלים בו, ניכרים בהילוכם ובדיבורם ובעטיפתם בשוק", עכ"ל הספרי^ג.

ביאורו של האברבנאל להלימודים שהוזכרו בספרי הנ"ל

והעתיקו האברבנאל הנ"ל (פרק ז' אות ג') בדרך החמישית, וכתב עליו, שהלימוד הראשון בא ללמד אותנו, שכמו שאש "הוא העליון והדק שביסודות כך, תורת ד' הוא מפי השכל העליון, והוא מפעל אלוקי", דהיינו שהוא חכמה של ד'. והלימוד השני בא ללמדנו, דכמו

סא. יש חילופי גירסאות כאן עד המילה ומה אש.

סב. יש גורסין תלמידי חכמים במקום בני אדם.

סג. דרך אגב, עיין בספרי לפני זה שמפרש אש דת באופן אחר, שמירי על האש שהיה בהר סיני, ועיי"ש במפרשים על הספרי, וכדעת שאר הפירושים שנאמר ב'אש דת למו'.

ויבינו במקרא

שהאש "הוא מקור החיות לעולם וכל החיים תלוי בזה" כמו שהאריך שם האברבנאל, כך תורה היא "החום אלוקית בלבנות החסידים, שהוא יסוד החיים הנצחיים". והלימוד השלישי הוא, שכמו שאש "צריך לנהוג במידת מיצוע, לא להיות מדאי קרוב אליו שאז ישרף, ולא להיות מדאי רחוק שאז יצטנן, רק באמצע, שאז יהנה מהאש כראוי, כך תורה אל לאדם להיות רחוק ממנה, כי היא חיינו ואורך ימינו, ואם יתרחק ממנו כי יאבד חיותו, ואל לאדם להתקרב לה יותר מדאי, היינו להעמיק שכלו בסודות התורה שאינו ראוי לו, כי אז ישרף"^{סד}, עכ"ד האברבנאל, והעתיקו הכתב והקבלה.

עומק החורבן שיש בפירושם - שהוריקו הפסוק מקדושתה

חרי שלפי הספרי, אין כוונת התורה כאן רק להגיד לנו שתורה משולה לאש, וכאילו "לשון יפה", אלא ללמד אותנו דבר במהותה של התורה. ונמצא בהמפרש הפסוק שהתורה משולה לאש כמו שעשה ה"מקרא מלא" ואינו מבאר הכוונה, לא לבד שלא פירש הפסוק כלל, אלא גם הוציא כל הפסוק מהפשט והלימוד שיש בה. דהקורא ה"מקרא מלא" יבין שכוונת הכתוב הוא סתם שהתורה נמשל לאש, כאילו דהוא דרך שהתורה מדבר, ולא שכתוב כאן שום לימוד ח"ו. ונמצא דלקח הפסוק, שעל זה פירשו חז"ל וכל הראשונים כוונתה, ולא רק שצימצם אותה, אלא יותר מזה, פשט עדיה והוריק הפסוק מקדושתה, והוא חורבן גדול ר"ל. ואנחנו ג"כ שואלים כאן, אמאי לא העתיק כאן פירושם של הראשונים "לאש דת", וכפי שכתבו בהקדמתם, שמטרת החיבור הוא "לדלות לנו מהראשונים מה שנוגע לפשוטו של מקרא". וביותר, למה לא העתיק הספרי והאברבנאל, ועכ"פ תמצית דבריהם, כשמפרש ומצמצם הפסוק באופן זה בפירושו המכונה "מקרא מלא" - אין זה אלא אומר דרשני. ורואים איך שמוריד כל קדושת הפסוק, שכל המפרשים למדו לימודים גדולים מפסוק זה, ואצלו ליכא שום עסק ורמז מזה רח"ל.

סד. וכמובן ששריפה שייך בכמה אופנים, או שימות או שיצא לתרבות רעה או שיצא מדעתו, רח"ל, ועיין בחגיגה דף י"ד ע"ב.

הפירוש הוסיף כל מיני רעיונות שאינו נוגע לפשוטו של מקרא

ד. אבל חוץ מזה, לא לבד שלא העתיק בכל מקום את הלימוד שכתבו חז"ל והראשונים בהפסוק, והסתפק רק בפשט היבש, אלא גם הוסיף רעיונות אחרים שבחר ממפרשים אחרים, מה שנראה לו יפה להכניס לדעת הציבור כאילו שזהו ה'פשוטו של מקרא' בכוונת הפסוק. והנה, לפרש כוונת הפסוק שבא ללמדנו דבר מסוים ושזהו הפשט והפירוש של הפסוק, [וכדוגמא שהבאנו מהספרי הנ"ל (אות ג)], וש"א לזוז ממנה, הרי רק חז"ל הקדושים היו להם את הכח הזה, והוא בגדר פירוש של תורה שבע"פ על התורה שבכתב, וכלשון הרמב"ם בהקדמה למשנה תורה "התורה והמצוה", שהכוונה - הפירוש של חכמים לתורה שבכתב, ונגמר בחתימת הש"ס כמבואר ברמב"ם שם. ובאמת, וכמש"כ למעלה (פרק ח' סוף אות א'), שגם הראשונים כמלאכים היה להם את הכח הגדול הזה, והגם שאינו אותו דרגא כחז"ל הקדושים, מ"מ היו להם הכח לומר שזהו מה שבא הכתוב ללמדנו, והוא הפשט של הפסוק, וכמקובל מפי גדולי עולם כמו החפץ חיים ז"ל ועוד.

אבל האחרונים, אין להם את הכח הזה לפרש מעצמם ולומר שזהו מה שהפסוק בא ללמדנו והוא הפשט של הפסוק. ולכן, הרבה פעמים^{סה} כשהאחרונים כותבים שהפסוק מלמדנו יסוד זה, אין כוונתם לפרש שזהו כוונת הפסוק וכמו שעשו חז"ל או הראשונים, [אם לא שמוכח כן ממש מהפסוק עצמו], רק שכוונתם לומר שאפשר להעמיס רעיון זה ולהוציאו מהפסוק, [והוא גם דבר שנכלל בתורה], אבל לא שזהו הפשט של הפסוק. ומשום הכי אין זה עיקר פירושם של האחרונים בנוגע לפשוטו של מקרא, אלא דעיקר פירושם של האחרונים הוא, רק לפרש מה שנצטרך להבין את הפסוקים גופא.

ובפירוש כזה, שכאילו בא לפרש "פשוטו של מקרא", הרי אין זה המקום להכניס רעיונות, דאין זה קשור לפשוטו של מקרא. אבל האמת היא, שהרבה מפירושו הוא רק רעיונות, ונמצא שאין פירושו פירוש של פשוטו של מקרא כלל. ואם תאמר מה בכך, הבה נראה בהמשך איזה רעיונות מקולקלים הכניס לתוך פירושו, ואף אלה בערמומיות כאילו

סה. דיש מקומות שמפרשים הפסוק ע"פ מה שמבואר בחז"ל או ראשונים גופא ורק מבארים דבריהם, ואין אנו מדברים בציורים כאלו, וע"פ רוב חכם הרגיל בלימוד המקרא ומפרשיהם, וגם יש לו הבנה עמוקה, יבחין החילוק בין מקום למקום.

ויבינו במקרא

שהפירוש הוא טלית שכולה תכלת. וראש וראשון מרחיק דברי חז"ל מהלומד, ולהלן נביא כמה דוגמאות, ואפילו אם רוב דבריו לקוחים מדברי המפרשים, עדיין נראים בדבריו שבוחר כל העולה על רוחו, וכמשית"ב.

פרק ט'

הדרך של כל המפרשים בפשוטו של מקרא לעומת הדרך של הספר

יש כל מיני כללים האיך לפרש פשוטו של מקרא והספר אינו הולך על פיהם
א. והנה, חוץ מכל הקלקולים הכרוכים בפירוש זה שבארנו, יש עוד טענה כללית על הדרך
ואופן של פירושם. והיא, שרואים איך שכל מפרשי המקרא עמלו וטרחו להבין
הפשט של הפסוק, [ולזה צריך לדעת ידיעה רחבה עם הבנה עמוקה בדקדוק ובלשון הקודש,
שכולל הן עצם פירוש המילות, וכן האיך לפרש משפטים ופסוקים שלמים, ופרשיות
שלמות], וכל אחד כדרכו יגע לפרש המקרא וטעמו ונימוקו עמו. אבל הצד השווה ובריא
התיכון של כל המפרשים היא, שיש להם דרך ומהלך בפירושם, והיינו שיש להם מהלך לפי
דעתם איך שמפרשים פירוש המילות והפסוקים, ומה נראה להם יותר בפשט הפשוט. אך
הפירוש הזה, אין לו דרך ומהלך א' - שקובע מה נכנס בפירוש המילות והבנת המשפטים,
הפסוקים, והפרשיות. וב' - מאיזה טעם בחר כאן בפירוש זה, וכאן בפירוש אחר, שזהו באמת
חלק מהעבודה של כל הבא לפרש המקרא.

דוגמא להנ"ל - פירושם להפסוק 'ויצא יצחק לשוח בשדה'

ב. ונקח דוגמא בודדת, בהפסוק 'ויצא יצחק לשוח בשדה' (סו"פ חיי שרה פרק כ"ד פסוק ס"ג),
שהנידון הוא, מהו פירוש המילה "לשוח". והנה התרגום - שנאמר למשה בסיני
כמבואר בגמרא נדרים הנ"ל (הערה י"ז) - מפרש "לצלאה", היינו להתפלל, וכמו שאמרו חז"ל
(ברכות כ"ז ע"ב), דשיחה הוא לשון תפילה. שהרי יש כמה לשונות של תפילה, ו"שיחה" הוא אחד

ויבינו במקרא

מהם, וכן פרש"י שם ע"פ חז"ל, וכן בתרגום יונתן, בספורנו, בטורס^ס, רבינו אברהם בן הרמב"ם, וברלב"ג. והוסיף האברבנאל - "וכבר אמרו רז"ל, והוא האמת, ש"לשוח" הוא לשון תפילה"^ס. ואילו הרשב"ם והאב"ע והרד"ק פירשו, "שיחה" מלשון לילך בין שיחי השדה. והנה רבינו בחיי כתב, "דהוא להלך בין השיחים, וזה הוא על דרך הפשט, אבל ע"ד המדרש לשוח בשדה, אין שיחה אלא תפלה, שנאמר תפלה לעני כי יעטוף ולפני ד' ישפוך שיחו" וכו', עכ"ד. והנה דעת רבינו בחיי הוא כדעת הרשב"ם בדרך הפשט, אבל לא כן הוא דעת שאר מפרשים וכמש"כ^ס. הרי שנחלקו המפרשים בפירוש המילה "לשוח" ע"פ פשוטו, ולפי מה שהבאנו, רובן פירשו מלשון תפילה^ס.

וביותר הרד"ק גופא כתב בספר השרשים (אות ש' ד"ה שוח) וז"ל, "שוח לשוח בשדה, והפעל הכבד בפקודיך אשיחה וכו', ענינם ענין דיבור, והוא כמו לשוח בשדה שהוא דבור התפלה" וכו' עכ"ל. ובד"ה שיח, כתב, "שיח, וכל שיח השדה" וכו', "יש שהוא עשב, ויש שהוא אילנות, ויש מפרשים מזה לשוח בשדה, כלומר לטייל בשדה בין השיחים, וכבר כתבנוהו

סו. כן הוא בטור הנדפס בתקצ"ט עם הסכמת רע"א והחתם סופר ועוד גדולי הדור, ועיין מש"כ בטור הנדפס מחדש.

סז. וכן פירש המלבי"ם, והאריך שם לבאר הלשון של מילת "שיחה", ועיין בהגרשר"ה שג"כ האריך לפרש לשון שיחה, וכן פירש הנצי"ב, ועיין בכתב והקבלה, שהאריך כאן בפירוש שרש המילה. ועיין במזרחי וגור אריה מה שהביאו מתוס' בע"ז ע"ב, ומה שהם עצמם כתבו לבאר דמילת שיחה הוא בודאי לשון תפילה. ואילו הרמב"ן פירש, לשוח בשדה עם ריעיו ואוהביו.

סח. והנה בפירוש רבינו מיוחס כתב, "לשוח כמו לטייל, כמו כי שיח ושיג לו, ורבותינו אמרו להתפלל, כמו שנאמר אשפוך לפניו שיחי" וכו', עכ"ל. ודבריו הם ממש כדברי רבינו בחיי, והוא היה קדום לו. ובאמת י"ל דאין כוונתו כאן ב"ורבותינו אמרו" שפירוש זה הוא על דרך המדרש, אלא כוונתו לומר דרבותינו פירשו אחרת, רק דאינו מוכח. והנה, הדוגמא שהביא, "כי שיח ושיג לו", הוא אצל נביאי הבעל, וכוונתו לפרש שהם הלכו לטייל. הנה יעויין שם במלכים א' פרק י"ח פסוק כ"ז, בהתרגום שפירש, (הוא תרגום יונתן בן עוזיאל, דהוא כע"פ נבואה, כמו שאמרו במגילה דף ג' מפי חגי זכריה ומלאכי אמרו, ופשוט דזהו הכוונה שם בגמרא), ששיח מלשון שועי, שהוא לשון דיבור, וגם רש"י שם, והרד"ק, והמצודות, כולם פירשו מלשון שיש לו דיבור ודָּבָר עם מי שהוא. גם המלבי"ם פירש שם מלשון דיבור, וביטור, באיוב פרק ז' פסוק י"א - י"ב, כתב המלבי"ם בקשת ומגן בביאור המילות דשיח ושיג לו, דשיח הוא דיבור הפנימי הנפלט שלא מדעת. הרי דכל המפרשים שם מפרשים מלשון דיבור, ועכ"פ לא מלשון לטייל, ודלא כרבינו מיוחס.

סט. והחזקוני הביא ב' פירושים, א' - בין שיחי השדה, וב' - מלשון שיחה לדבר.

בשרש שוח", עכ"ל. הרי אף הרד"ק, שפירש בפירושו על התורה, מלשון שיח השדה, מ"מ כתב דפירוש המילה העיקרי הוא לשון דיבור, וכאן הוא דיבור של תפילה. ודברי הרד"ק כאן הם על דרך שכתבנו לעיל (פרק ג'-ד'), בביאור ענין פשוטו של מקרא של הראשונים, שהוא עוד פירוש נוסף על הפירוש העיקרי של חז"ל, וכדברי הרשב"ם בתחלת פרשת וישב שציינו לעיל בהערה י"ט והערה ל"ד, עיי"ש.

פירושם הוא נגד רוב המפרשים

אבל הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" כתב, "לפי פשוטו יצא להלך בין שיחי השדה, ומדרשו לשוח האמור כאן הוא לשון תפלה". והנה, לא ביאר לנו, אמאי בחר בפירוש מיעוט המפרשים, ולא פירש כפי רוב המפרשים הפשטנים, אתמהה. ונמצא דהלומד חומש עם פירוש זה, מונח בראשו דלשון תפילה או דיבור אינו הפירוש הפשוט של שיחה, וזה אינו נכון וגם שיבוש וסילוף, שהרי לדעת רוב המפרשים אין הפירוש הילוך בין שיחי השדה. ובאמת יש עוד הרבה דוגמאות כאלה, ונמצא שמה שקורא לפירושו "פשוטו של מקרא" הוא סילוף, דאין זה פשוטו של מקרא כלל.

פרק י'

מה באמת נראה המהלך של הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" - וקלקול הגדול בזה

מהפירוש נראה שרוצה לעשות הפסוקים יותר חול ולרוקן מדברי חז"ל

א. והנה, עד כאן דברנו על הכמה קלקולים שיש בהך פירוש המכונה "פשוטו של מקרא",
א' - איך שמרחיק דברי רש"י וחז"ל מהפסוקים, ב' - שאין לו דרך ומהלך בפירושו
כמו שיש לכל מפרשי המקרא, ג' - שכאילו מגביל כוונת התורה, ד' - שמשמיט לימודים
עיקריים של חז"ל והראשונים, וכמו שבארנו הכל באריכות. אכן, באמת יש טענה חמישית על
עצם פירוש, והוא הדבר הכי גרוע מכל הפירוש, דנראה דבאמת אכן יש לו מהלך מדוע בוחר
בפירושו. והוא, שהמסתכל בפירושו יראה, שהוא רוצה לקרב הפסוקים יותר לשכל האדם,
ולרוקן אותו מפירושי חז"ל. ומהאי טעמא, בדרך כלל מחפש אחר הפירוש היותר מובן לשכל
אנושי, ויותר מגושם וחול רח"ל, וגם מסיר הלימודים של המפרשים שכל אחד כדרכו הוציא
מהפסוקים, ורק מוצא לנכון להביא הלימודים שהוא רוצה להכניס. והמעייין בפירושו יראה את
זה בכל הפירוש, וא"א להביא כל הדוגמאות ולכן נביא רק מקצתם, ומשם יראה הקורא גודל
הקלקול ויקיש על השאר.

אישי התורה אינם למחקר

רבי נתן שאל ליה לרבי יוסי ברבי חנינא יומא חד, ואמר ליה,
אלהיה הוה ליה ברא, או לאו. אמר ליה, מילתא אחרא הוה ביה,
וכתיב (דברי הימים א טז) אל תגעו במשיחתי ובנביאי אל תרעו. מאי אל
תרעו, אל תעשו עצמיכם רעים וחרברים לנביאי. והקדוש ברוך
הוא בחר בהם, והבדילם מישראל לעבודתו, והכניסם בהיכלו. קל
וחומר, מי שהוא מלאך בשמים, אתה שואל עליו [בלשון תמיה].

(זהר חדש מדרש רות)

דוגמא א' - בפסוק 'צהר תעשה לתבה'

הפירוש מפרש דהחלון לא היה בכוחו לבד להאיר לכל התבה

א. הנה בפסוק 'צהר תעשה לתבה' (ריש פ' נח פרק ו' פסוק ט"ז) פירש בפירוש המכונה "פשוטו של מקרא", [וההדגשות הם שלנו], דהוא דבר המאיר. ועצם פירוש זה הוא נכון, ומביא לזה שני מקורות, הרד"ק והחזקוני. וממשיך דנחלקו חז"ל, י"א שהוא חלון, וכותב, "ואמנם החלונות בימים ההם לא היו עשויים מזכוכית שהאור נכנס דרכם גם כשהם סגורים, אלא מעץ היו עשויים, כמו דלת. ולפיכך, בארבעים יום הראשונים, כאשר החלון היה עדין סגור ואטום מפני הגשם" וכו', "ודאי השתמש אז נח באור הנר, וכדרך שמאירים בכל בית בלילות". ומוסיף בסוגריים מרובעות, "ואף לאחר מכן, כשנתן היה לפתח את החלון, לא פסק השמוש בנרות לתוספת אורה בעת הצורך להאיר בכל חדריה ופנותיה, כי לא יספיק לכך החלון האחד שבמעון העליון", ע"כ הוספתו בסוגריים מרובעות.

מפרש מעצמו דהאבן טובה לא היה לו אור מעצמו

וממשיך שם לפרש, "וי"א שהצוהר האמור כאן, הוא כנוי לאבן טובה שיש בטבעה להאיר", ומציין שם בסוגריים למש"כ רבינו בחיי אודות האבן ברקת. והוסיף במרובעות, "והדעת נוטה, שהאבנים הטובות המאירות אין להן אור מעצמן, כי בכוחן רק להגביר את האור מחמת המאור הנמצא בקרבתן ולהפיצו ביותר, כדוגמאות המראות המבריקים מאוד. וא"כ, גם לדעה זו הצרך נח לנרות דולקים, שעל ידם יפיצו המרגליות את אורן בתבה", עכ"ד.

**ברד"ק ושאר מפרשים מוכח דהאבן טובה היה לו אור מעצמו
ולחיפוך מדבריו**

ב. והנה מה שיוצא מפירושו הוא, שעיקר האור הגיע מהנרות, רק דהחלון הוסיף אורה, או דהאבן הפיץ האור יותר, ופירוש הראשון מיחס להרד"ק, ואילו הפירוש השני כותב מעצמו. והבה נראה פירוש הרד"ק וזה לשונו: "צהר, ר"ל שיעשה עליה חלון שיכנס ממנו האור לאחר כלות הגשם וחסרון המים, כמו שאמר ויפתח נח וגו', ויש מרז"ל שאמרו כי אבן טובה

ויבינו במקרא

היתה לו שהיתה מאירה כצהרים, וזהו שאמר צהר תעשה, ולשון תעשה הוא כנגד זה הפירוש^ע, ובאמת הכין נח שמן לנר בהכינו כל צרכיו, וזה החלון היה למעלה^ל, עכ"ל.

והנה, הרד"ק לא כתב בפירושו הראשון דאח"כ השתמש בנרות, רק דהרד"ק נקט, דבשעת הגשם לא היה שייך להשתמש בחלון בשביל הכנסת אורה, כי אז היה נכנס הגשם, וא"כ ע"כ האור היה ממקום אחר. אך לפירוש השני שהוא אבן טובה, הרי לא הוצרך הרד"ק להוסיף כלום, שהרי היה מאיר כצהרים. ופשוט דאבן טובה שרק מגביר האור אינו מגביר כצהרים, ומגבירו כצהרים רק שייך כשיש לו אור מעצמו. וכמש"כ רבינו בחיי שציין (פרשת תצוה פרק כ"ח פסוק ט"ו), "נקרא ברקת, על שם שנוצצת כברק, ומאירה כנר, וכן תרגום ברקן, והוא אבן שתלה נח בתבה, והנביא קראה אקדח", על שם שקודח כגחלת, והוא מלשון 'קודחי אש' (ישעי' נ', י"א), והכוונה שיש לו אור מעצמו כברק^א. וכ"ה בתרגום יונתן שכתב, שילך לפישון, וקח משם יהורא, שהכוונה אבן מיוחד שמאיר מעצמו. וכן מבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק כ"ג) שכתב, "ומרגלית אחת היתה תלויה בתבה ומאירה לכל הבריות כנר שהוא מאיר בגבורתו, שנאמר צהר תעשה לתבה", עכ"ל. ומדקתני דהוא מאיר כנר, ש"מ שמאיר בלי נר, דאל"כ לא שייך לומר שהוא מאיר כנר, וע"כ שהאבן היה לו אור מעצמו^ב. ומה"ט הביא רבינו

ע. כוונת הרד"ק הוא, דלפירוש זה דהוא אבן טובה, הוא רק שם הצהר, אבל לא שעשה אותה.

עא. וכן הוא באברבנאל בישעי' (נ"ד) וז"ל, "אקדח שהוא אבן יותר יקרה מכדכד, והוא הנקרא בלשונם קרבונקלי, שהיא מאירה בלילה כמו גחלי אש, ולכן קראה אבני אקדח", וכו', עכ"ל. וכן כתב לעיל וז"ל, "אקדח שהיא אבן מזהירה כאש הקודחת", וכו', עכ"ל. הרי מבואר להדיא כדברי רבינו בחיי, שאקדח מאיר מעצמו כגחלת וכאש קודחת.

עב. ועיין ברד"ל שם שציין למש"כ בפרקי דרבי אליעזר לעיל פרק ד', ושם איתא, "דריקע שעל ראשי החיות כעין קרח הנורא, כאבנים טובות ומרגליות, והוא מאיר על כל השמים כנר שהוא בבית וכשמש שהוא מאיר בגבורתו בצהרים, וכו', וכמוהו הצדיקים עתידין להאיר לעתיד לבוא", וכו', עכ"ל. וזה פשוט דהכוונה שם הוא, שמאיר מעצמו ובלי נר, והוא אותו לשון שכתוב גבי צהר. ומשו"ה הרד"ל ציין לשניהם, שהרי שניהם נכתבו באותו לשון, וכוונתו כמה שביארנו בפנים, שפשוט מהפרקי דרבי אליעזר דהצהר האיר מעצמו בלי נר.

משולם^ע ראייה, שא"צ לברך על נר שבת דלא כר"ת, משום שהרי סגי לשים אבן טובה כמו אצל נח, והכוונה שמאיר מעצמו, דאל"כ הרי לא שייך שיאיר בלי נר.

הטעם שפירש דלא כרוב המפרשים וממציא פירוש חדש מעצמו

הרי שיוצא לנו, שכל המפרשים^ע וגם הרד"ק עצמו פי' כפשוטו, שהאבן טובה הנזכר כאן הי' מאירה כצהרים מעצמו. וכנראה, שאילו הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" קשה לו

עג. מובא במושב זקנים על התורה פרשת אמור פרק כ"ד פסוק ב', וכן בפירושים ופסקים לרבינו אביגדור הצרפתי פסק רל"ג ורל"ד פרשת אמור כ"ד ב'.

עד. הנה כבר הבאנו בפנים כמה מפרשים וחז"ל שמבואר להדיא בדבריהם שהכוונה דמאיר מעצמו. אך כן הוא גם בילקוט שמעוני (רמז נ"ג), "צהר, רבי מאיר אומר אבן אחת של מרגלית היתה תלויה בתבה, והיתה מאירה לכל הבריות שבתבה כנר שמאיר בתוך הבית וכשמש הזה שמאיר בצהרים", עכ"ל. ומדקתני שמאיר כנר בבית, ש"מ שהאיר מעצמו ולא על ידי נר. ועוד איתא שם, "כל י"ב חדש שהיה נח בתבה לא היה צריך לא לאור החמה ביום ולא לאור הלבנה בלילה, אלא מרגלית היתה לו, בשעה שהוא כהה היה יודע שהוא יום, ובשעה שהיתה מבהקת היה יודע שהוא לילה, אמר רב הונא ערקין הוינא מקמי גונדיא בהדי בטיטא דטבריא, והיה בידינו נרות, בשעה שהיו כהין היינו יודעין שהוא יום, ובשעה שהיו מבהקין היינו יודעין שהוא לילה", עכ"ל. הרי להדיא דהאבן הבהיק מעצמו, דאם רק האיר מחמת הנר, הרי ע"י הנר גופא ידע מתי הוא יום ומתי הוא לילה כמו שהיה אצל רב הונא במערה שבטבריא, אלא ע"כ דהאבן הבהיק בלי נר. ומש"כ בילקוט הוא ג"כ בירושלמי פסחים (פרק א' הלכה א'), ובבראשית רבה (פרשה ל"א אות י"א), עיי"ש. ובילקוט להלן (רמז נ"ה) איתא, "סגר הקב"ה חמה ולבנה ולא היו מאירים כל י"ב חודש וכו', והאיק היה נח משמש, זימן לו הקב"ה אבן טובה ונשתמש לאורה", עכ"ל. הרי להדיא דהאבן טובה האיר מעצמו, דלכך הוצרך שהקב"ה יזמין לו אבן טובה, דאם בלא"ה היה משתמש עם נרות הרי י"ל בפשיטות שהי' לו נרות, אלא ע"כ דהאבן טובה האיר מעצמו.

ובאמת, מה שמפורש בילקוט כך איתא בשאר מפרשים ג"כ. דכ"ה ברא"ש ובעל הטורים על התורה שכתבו, "צהר בגמטריא לאור האבן", ומביא הרא"ש המקור מפרקי דרבי אליעזר שהבאנו למעלה באות ב'. וכ"ה בעטרת זקנים לבעלי התוס' בפרשת תצוה, "ברקת נוצצת כברק ומאירה כברק והיא אבן טובה שתלה נח בתבה וממנה היה אור בתבה", וכ"ה בעוד הרבה מפרשים. ועיין להלן הערה ע"ז שהעתקנו מדברי המהר"ל והלבוש שכתבו כן להדיא, דהאיר בלי נרות. וכן פשיטא ליה להמהרש"ג (חלק ב' סימן ק"ז), שהאבן האיר מעצמו, ועיי"ש שדן לגבי נר שבת ונר חנוכה. וכן פשיטא ליה להגר"ח קנייבסקי שליט"א [זצ"ל] בספר דעת נוטה עיי"ש, והוא כמש"כ שכן מבואר בחז"ל וכל המפרשים.

ויבינו במקרא

להאמין במה שאינו מכיר, והיות שהיום לא נמצא אבן כזו, ממילא ממציא מעצמו פירוש אחר, ודרך כזו היה הדרך של המשכילים מפעם שהלכו בדרכי היונים, שלא האמינו דבר שאינם מרגישים ויכולים לחוש בו.

רוב הראשונים לא פירשו כהרד"ק בצורת החלון שנעשה לאורה בהתבה

ג. אכן לא רק זה, אלא עצם הדבר שבחר פירוש זה של הרד"ק אומר דרשני. הרי הבה נסתכל מה שכותבים שאר מפרשים. וז"ל הרלב"ג, "צהר, והרצון בו שיעשה מקום יגיע ממנו האור, וידמה לי שבחלון ההוא הושם גשם ספירי יעבור בו האור, ושהחלון שבו התואר ייוחד בלשונינו בשם צהר, לפי שכבר נשאר המקום ההוא סתום, ולא ישתמש החלון ההוא כ"א לאורה", עכ"ל. הרי שהרגיש בקושית הרד"ק, ולכך פירש שנעשה באופן שרק האור נכנס ולא הגשם, וכוונתו כמו חלון של זכוכית. והר"ן העתיק פירושו וכתב עליו "ויפה אמר", וחזק דבריו, דלכך לא צוה ד' האיך להשימו, דכיון דהוא סתום יכול להשים היכן שירצה, דהרי ממילא לא יכנס גשמים, משא"כ הפתח צריך להיות בצדה כדי שלא יכנס גשם - עכ"ד הר"ן. ועל דרך זה פירש האברבנאל, "שצהר הוא חלון שבו יכנס האור אליה, כי חיות הבעלי חיים הוא באור". [וחוץ מזה דרוב המפרשים אינם מפרשים כדברי הרד"ק, אבל גם רואים שדברי הראשונים הם להיפוך מדברי הספר "פשוטו של מקרא", שכתב כאילו שא"א שבזמנם עשו חלון מזכוכית, ומדברי הראשונים הנ"ל מבואר שפירשו להיפוך - שבאמת עשה חלון של זכוכית^{עה}].

והנה, אף אם ימצא פירוש אחד שכתב להיפוך, הרי ברור דהוא נגד רוב המפרשים ופשטות דברי חז"ל בכמה מקומות ונגד המסורה. ועוד, הרי הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" כתבו זה מעצמם, וכמש"כ "והדעת נוטה", והיינו **שדעתם נוטה נגד כל המפרשים ודברי חז"ל שהבאנו**. וא"כ, אפילו אם ימצא איזה מקור לפירוש כזה לא יעזור להם כלום, דמ"מ עצם הדבר שמפרשים **מדעת עצמם** נגד רוב המפרשים והמסורה ודברים מפורשים בחז"ל וכמו שהבאנו, והעזות לפרש להיפוך מדברי גדולי מפרשי רש"י כהמהר"ל והלבוש שהבאנו להלן, **מעורר החשד שקשה לו להאמין במה שאינו משיג בשכלו ורואה במציאות, וכמש"כ בפנים ולהלן אות ד'.**

עה. ובחזקוני פירש, [וכעין זה במדרש אגדה ובלבוש אורה], "צהר הוא החלון, ובעוד שהיה סתום נתן שם אבן טובה להאיר להם בפנים, ונמצאו דברי רז"ל מכוונים", שהיינו, ששניהם אמת, שהיה הן חלון והן אבן טובה, ובזה יישב קושית הרד"ק. רק הוסיף, דלפי פשוטו, "דצהר הוא לשון יצהר, דהיינו

זה שבחר פירוש יחידאה נגד שאר מפרשים ומוסיף עליו, עושה רושם שאינו מאמין במה שאינו משיג בשכלו

ד. והנה, זה שבחר בפירוש של הרד"ק שהוא פירוש יחידאה - וגם הוסיף עליו מדברי עצמו, עושה רושם שהוא מפני שרוצה להרחיק מפירוש חז"ל והמסורה^ט, שהחלון עצמו האיר להם. דבאמת היה קשה לו, האיך האיר החלון לכל התבה, כמו שהוסיף מעצמו, ש"לעולם הוצרכו לנרות"^{טז}, והיינו משום דנראה שקשה לו להאמין ששייך שהחלון האיר לכל התבה, או שאבן טובה האיר מעצמו, ומשום הכי בחר בפירוש הרד"ק והוסיף עליו. וכל זה מעורר חשד שהדרך של הספר הוא, שמה שאינו משיג בשכלו אינו מאמין, ודבר זה הוא שורש של מינות, וכמבואר ברמב"ן (פרשת אחרי מות פרק ט"ז פסוק ח'), "כי היינו צריכים לחסום פי

שמן תעשה לצורך התבה להאיר בה, ואין לפרש חלון משום שלא שמשו המזלות כל ימי המבול". הרי שהחזקוני ג"כ מפרש, שלדברי רז"ל, שהכוונה הוא חלון או אבן טובה - א"צ לנרות. ועיין ברבינו מיוחס שפירש, "צהר מאור, וכן צהרים, ועל שם כן נקרא השמן יצהר, שהוא מאיר, והוא חלון האמור למטה". והוא להיפוך מהחזקוני, דס"ל דצהר מלשון יצהר, רק להיפוך יצהר הוא מלשון צהר, וכמו שנראה מהתרגום ושאיר מפרשים דלא כהחזקוני, ועיין מש"כ הטור על התורה. ועיין במלבי"ם שכתב, שהכוונה של 'ואל אמה תכלנה' היא, שיהיה לחלון משקוף שיכסה עליו שלא יכנסו הגשמים דרך שם, והביא שכן הוא במדרש. ועיין ברס"ג, שכתב, צהר, ועשה לה חלון למאור.

עו. ועכ"פ הפירוש במציאות מרחיק את הלומד מהפירוש של חז"ל והמסורה.

עז. עיין בגור אריה שהקשה על המ"ד שהיתה אבן טובה אמאי לא לקח נר, וז"ל - "ולמה לא לקח נר הרי יותר מסתבר להיות משמש בנר משיהיה משמש באבן טובה", [כוונתו לכאורה דיותר מצוי השתמשות בנר מבאבן טובה], ותירץ, שהתורה עשתה שיהא התבה דומה לעולם, **דהיינו עם מאור קבוע כמו השמש** וכו', ולכן היה לה או חלון לאורה או אבן טובה לאורה. ובחידושי אגדות לסנהדרין דף ק"ח ע"ב הוסיף המהר"ל, שיקבע אבנים טובות ומרגליות, **"ולא יסמוך על אור הנר"**, כי צריך להיות דומה לעולם, **"אשר אין העולם משתמש לאור נר הדולק, ולפיכך צוה לעשות אבן טוב מזהיר דומה אל השמש או הירח שהוא עצם מזהיר"**. ובלבוש אורה תירץ באופן אחר, כי לא שייך שיהיה לו נר בהתבה בכלל עיי"ש מש"כ. הרי מבואר להדיא בדבריהם, שהאבן טובה האיר מעצמה כמו השמש וכדומה, וגם החלון האיר לתבה, דהתבה נעשה באופן שלא יהא צריך לאור הנר.

ויבינו במקרא

המתחכמים בטבע הנמשכים אחר היוני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו והגיס דעתו הוא ותלמידיו הרשעים כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת", עכ"ל^{עח}.

דוגמא ב' - פירושם להפסוקים 'ושני צמידים על ידיה' ו'איה שרה אשתך'

מפרש דלא כרש"י והמסורה והפשוטו של הפסוק "וכאילו" שדרכו לילך כרוב המפרשים

א. הנה בפרשת חיי שרה (פרק כ"ד פסוק כ"ג), פירש רש"י, שאליעזר נתן הצמידים על יד רבקה קודם ששאלה בת מי את, שהיה בטוח בזכותו של אברהם אבינו וכו', וכן הוא לפי פשוטו של הפסוק, 'ושני צמידים על ידיה'. אכן בפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" מפרש, דהכוונה, "דהוציא התכשיטין בידו כדי שיהא מזומנים לתת אותה לה כשתענה שהיא ממשפחת אברהם", ומביא שכ"כ הרמב"ן הרד"ק והחזקוני, וקורא לזה דעת "רוב המפרשים". אך יעויין במלבי"ם, שפירש כפי פשוטו שנתן התכשיטין קודם, ואפילו האברבנאל הגם שהביא בזה ב' פירושים, וכתב שהעיקר כהאבה"ע שקודם שנתן שאלה בת מי את, מ"מ הביא שאפשר לפרש שנתן קודם. אבל אה"נ רוב המפרשים לא פירשו כרש"י, ובזה נותן טעם וסיבה אמאי בחר פירוש זה, והוא משום שהוא דעת רוב המפרשים, ובאמתלה שכאילו הדרך שלו הוא לבחור הפשט בפסוק ע"פ רוב המפרשים, ואפילו כשהוא נגד רש"י והמסורה והפשוטו של הפסוק שנראה לכל אחד שקורא את הפסוק ע"י. וזה דלא כמו שפירש ב"צהר", ששם פירש הספר נגד רוב המפרשים בודאי, ובאמת הוא נגד כל המפרשים וכמש"כ לעיל (דוגמא א' אות ב'), וא"כ ע"כ רואים שאין זה באמת הדרך שלו לילך בתר רוב המפרשים, ואין זה אלא כמי שמנסה לומר "ראו כי כשר אני".

בפסוק 'איה שרה אשתך' מפרש נגד רש"י ורוב המפרשים בלי שום סיבה

ב. אך הבה נראה במקום אחר, בפרשת וירא (פרק כ"ג פסוק ט'), על הפסוק 'איה שרה אשתך' ויאמר הנה באהל' פירשו, "לפי שהיא לא יצאה שם לעמוד על סעודתם, הראו עצמם

כמסתפקים שמא היה לה צער או חלי שיוכלו הם לתקנו, ואברהם השיבם, הנה היא באהל, כלומר הנה היא מסתתרת באהלה, כי אין לה בן לצאת ולבא עמה כדרך הגבירות היוצאות מביתהן לחוץ", ומביא מקורו מאברבנאל. והנה בכאן נטה מרוב המפרשים, דהרי רש"י פירש, דהנה באהל, דצנועה היא, וכל השאלה היתה להודיע שהיא צנועה כדי לחבבה על בעלה.

וגם הרד"ק והרלב"ג הלכו בדרך זו של רש"י, דו"ל הרד"ק, "איה שרה אשתך, שאלו עליה לפי שלא היתה עמהם במקום שהיו אוכלים מפני צניעותה, ולמדנו בסיפור הזה, כי לא נאה לנשים הצנועות להתראות בפני האורחים, ולפי שהיו רוצים לבשרה שאלו עליה. הנה באהל, הנה היא באהל כדרך הצנועות", עכ"ל. וכמו כן כתב הרלב"ג על המילה ו'הוא אחריו', וז"ל, "והנה היה בזה האופן כדי שיהיה ישיבתה באהל שהוא בצנועה נפלאה, כדי שלא יראה אותה אחד מהעוברים ושבים", עכ"ל^פ.

זה שבחר לפרש נגד שאר המפרשים מעורר חשד על מהות ומטרת פירושו וכאן הבן שואל, אמאי בחר פירושו של האברבנאל, שהוא פירוש יחידאי משאר המפרשים, וכי יותר מתפרש הפשוטו של מקרא בהפירוש שבחר, והרי בהמקרא עצמו לא בא הטעם כלל מדוע שהיתה באהל, ואם מחמת המילת "איה", הרי כבר עמד עליו הכתב והקבלה, ולכן הביא דפירושו של חז"ל שפירסה נדה מתפרש בפשוטו של הפסוק. ודבר זה אומר דרשני, ומעורר החשד שרוצה להרחיק פירושה של חז"ל, ולהוריד האבות מקדושתם ולצייר אותם והנהגותיהם כפי הבנתו, רח"ל מהאי דעתה.

פ. גם הר"ן כתב, "שהפתח היה אחר האהל לרוב צניעות". והחזקוני על התיבה 'והוא אחריו' הביא תרגום ירושלמי, דישמעאל היה עומד אחר המלאך, ופירש כדי שלא תתיחד שרה עם אברהם. ואילו עוד הרבה מפרשים פירשו, דהנה באהל בא לרמז דאינה משרתת האורחים משום שפירסה נדה, עיין בכתב והקבלה והנצי"ב והמלבי"ם.

וגם באברבנאל גופא מבואר דלפירושו תשובת אברהם היה רק דרך דחייה, אבל הסיבה האמיתית היה שלא רצה אברהם שידבר אדם זר עם אשתו. וכלשון האברבנאל בהמשך "שוב אשוב אליך וכו' רצה לומר אחרי שלא רצית שאראה ואבשר את שרה אשתך" וכו' "אבל מאשר ראה שהיא נסתרה ושהודיעו אברהם שהיא באהל שהיה סמוך אליהם כמו שכתוב והוא אחריו הבין שלא היה רוצה אברהם שאדם ידבר עם אשתו" עכ"ל. הרי שגם להאברבנאל הסיבה האמיתית שהיתה באהל היתה מפני צניעות והמלאכים הבינו את זה, אך הספר המכונה "פשוטו של מקרא" השמיטו כל זה כדרכם.

דוגמא ג' - והוא חמור מכולן

אברבנאל - הפחד שצריכים כשמפרשים הפרשה של אדם וחווה קודם החטא
א. והנה, לפני שנביא דוגמא הבא יש להקדים דברי האברבנאל (בעמוד פ"ו) שכתב, דמפני הקושי לפרש כל הפרשה מ'אלה תולדות השמים' עד 'והאדם ידע את חווה אשתו' דלג הר"ן ולא פירשם, "כי פחד פן ישכנו נחש בלי לחש, ולכן לא פירש בכל הפרשה הזו דבר גדול או דבר קטן, וקרוב לזה עשה הרמב"ן רבו, כי עם היות שלא מנע הביאור בהחלט מכל הפרשה, הנה הסתיר פניו ברוב הפסוקים ולא ביאר בהם דבר", עכ"ל האברבנאל.

פירושם להפסוק 'ויהיו שניהם ערומים' וכו' - שלא היה להם בושה
מחמת חיסרון שכל - רח"ל

ב. הנה בפרשת עץ הדעת (פרק ב' פסוק כ"ה), בפסוק 'ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו', פירש הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא", "לא לבשו עליהם שום בגד לכסות מערומי גופם", ועם זאת לא בושו בכך. והוסיף בסוגריים מרובעות, "כי אז לא קנו עדיין את הדעת השלמה והנעלה להתבייש מעצמם בלבד, אף על פי שאין אדם אחר רואה אותם, עד אשר אכלו מעץ הדעת ותפקחנה עיני שניהם, ופירש רש"י לענין החכמה דבר הכתוב". ועל הפסוק 'ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי ערומים הם וכו' (פרק ג' פסוק ז) פירש, "נפתחו עיני שכלם, והם החלו להבין ולהכיר שגנאי הוא לאדם להיות עירום בלא כסוי לגוף" וכו'.

מסלף ומבלבל ומחלל דברי האריז"ל והמפרשים בנושא זו

ועיי"ש שהוסיפו באותיות קטנות, להרחיב להביא מהאריז"ל על הענין שאכלו קודם זמנם, וז"ל: "היה ד' מאכילם מפריו כאשר נפשם היתה בשלה ומוכנה לכך וכו', והיו עיניהם מתפקחות לא רק לדעת שעירומים הם, אלא היו מתעלים וכו' עד רום תכלית דרגת הנברא וכו'. עתה משנתפתו וכו' לאכול מן העץ בטרם עת, הרי הדבר העיקרי והראשון שהבחינו בו הוא היותם עירומים, אכן מלבד זאת הם קנו ורכשו בכח האכילה ההיא תוספת

ויבינו במקרא

חכמה ודעת להבחין בין טוב ורע, אך לא זכו שהדעת הזאת תתישב על לבבם כהוגן וכו'. ומכאן וכו' נמשכו כל החטאים וכו', שהדעת והיצר נלחמים זה בזה במאבק תמידי, באשר האדם בתוך לבו יודע ומכיר בין טוב ורע ואע"פ כן היצר גובר ואינו מתנהג כפי ידיעתו והכרתו את הטוב לעומת הרע וכו', ע"פ המהר"ל ולקט מספרי דרוש", עכ"ל באותיות הקטנות, וכאילו שבא הספר לטהר את פירושו, ואין זה אלא סילוף וחילול דברי המפרשים^{פא}, ועיין מש"כ בהערה^{פב}.

ושם על הפסוק 'מי הגיד לך כי עירם אתה' (פרק ג' פסוק י"א) פירש, "הלשון עירום לא יפול בדבר שאינו זקוק כלל ללבוש, לכן לא יאמר על החיה והבהמה שהיא עירומה, רק כשהאדם בא לידי הכרה על הצורך במלבוש לכסוי גופו, אז נוצר בהבנתו השם והמושג אדם עירום, 'מי הגיד לך כי עירום אתה', מי השכילך לדעת את הצורך בלבוש, שמתוכו למדת את המושג עירום, המן העץ" וכו', "לולי אכלת מפריו והשכלת בחכמה, לא היית בוש במערמיך להסתר מפני", עכ"ד.

פא. **דהמקובלים** רק מדברים שבשבת היה מסתלק האיסור, ואדרבא אז היה תיקון גדול באכילתו, עיין ביהל אור פרשת תצוה ק"פ ע"ב, ועוד הרבה ספרים שדברו בזה. אבל ודאי שלא כתבו דקודם אכילת עץ הדעת היה להם חיסרון בשכלם ולכן לא כיסו את עצמם, ואכילת עץ הדעת הוסיף להם שכל שידעו שהוא בושה לעמוד ערום, ח"ו מלהעלות דבר זה, ועיין בספר הדעה בדרוש של עץ הדעת שמאריך בכל זה, הן ברום דרגת אדם הראשון קודם החטא והן בענין עצם החטא. וגם הוספתם, שמכאן הוא שורש של כל החטאים, הנה ודאי שאכילת עץ הדעת הוא שורש שאר החטאים במדה מסוימת, אבל זה שמפרשים שמבואר כאילו שהיה כאן הוספת דעת בזמן שאינו נכון וזה גרם הקלקול, אף אם זה כתוב בספרים מסוימים, אבל להוציא מזה שהחטא גרם להם מעלה שהשיגו שהוא בושה להיות ערום, ומקודם היה חסר להם מעלה זו, דבר כזה לא נזכר במהר"ל וכל ספרי הדרוש ח"ו, ואין זה אלא סילוף ובלבול וחילול של האריז"ל ומהר"ל וכל המפרשים, ד' ירחם.

פב. **וכיון** שהזכיר מדברי האריז"ל, יעויין ברבינו בעל **הלשם** ז"ל בספר הדע"ה חלק ב' (דף פ' ופ"א), שמאריך ברום דרגת אדם הראשון קודם החטא ובעומק חטא עץ הדעת, דנכלל בזה "מי שאינו מבטל שכלו ודעתו תמיד נגד כל מה שנטועה באמונת לב כל ישראל מכל הדורות שלפנינו בכל הנודע ומפורסם בתוך כלל ישראל, וכל המהרהר אחריהם גם באיזה פרט קטן וקל שבהם כאלו מהרהר אחר השכינה וכו', ובפרט מה שנזכר בחז"ל בש"ס ומדרשים וכו', וכן בכל ספרי הגאונים קדושי עליון, וכל המתחכם ומהרהר על איזה פרט שבהם הוא בכלל הכופרים ואפיקורסים, והוא גרע בפרט אחד מרשע גמור וכו"ל, והנה היא עבירה כללית השנית שאמרנו שהיא כלולה ג"כ בחטא דעץ הדעת, והיא גרוע מהראשון, [כוונתו מאיסורים של אכילה ועריות שהם נכללו באזהרה של אכילה מעץ הדעת] וכנזכר, עכ"ל. ועיי"ש עוד דברים חריפים מאד בנושא זה, והמבין יבין לעניניו.

לסיכום מפרש להיפוך ממה שנשתרש אצל כל כלל ישראל וקורא לזה "פשוטו של מקרא" רח"ל

ולסיכום מפרש - רח"ל - שאדם וחיה קודם החטא היו מחוסרי שכל כמו בהמה, שלא הרגישו בשכלם שיש להתבייש לעמוד בלי לבוש אף כשהם לבד, וכאילו שלמד הספר זה מדברי רש"י, עה"פ 'ותפקחנה עיני שניהם', דלענין חכמה דיבר הכתוב. ונמצא שמפרש שאדם וחיה קודם החטא היו במדרגה פחותה בשכלם מאחר החטא, ובדרגה גרועה מאד רח"ל, שלא הכירו דבר בסיסי שיש בושה לילך בלי לבוש. וכל זה קורא "פשוטו של מקרא", ולהיפוך ממה שנשתרש אצל כל כלל ישראל, שאדם וחיה קודם החטא היו במדרגה גבוהה שאין לתאר ולשער, ורק שלא היה להם צורך ללבוש, משום שלא היה גנאי, והיה מקום הערוה כהפנים והידים, וכמו שנראה.

פירושם של רבותינו מפרשי המקרא על פסוק הנ"ל

ג. והנה הבה נראה דברי מפרשים הקדמונים האיך פירשו את הענין - וז"ל הספורנו, "כי אז היו כל פעולותיהם וכל אבריהם לעשות רצון קונם בלבד, לא להשיג תענוגות נפסדות כלל, באופן שהיתה פעולת הזיווג אצלם, כפעולת האכילה והשתייה המספקת, ובכן היה ענין אבריהם ההם, כמו ענין הפה והפנים והידים אצלנו", עכ"ל. ועל הפסוק ותפקחנה פירש, "ידעו שראוי לכסות מקום הערוה, בהיות מעתה רוב פעולותו, מכוונת לתענוג מאוס ומזיק", ועל דרך זה גם פירש האור החיים עיי"ש. וכן כל המפרשים - כל אחד כדרכו - מפרשים כאן שאדם הראשון לא היה צורך ללבוש קודם החטא מחמת דרגתו הגבוהה, ולהיפוך מדברי ה"פשוטו של מקרא", והבאנו דבריהם בהערה, עיי"ש^{פג}.

פג. והרלב"ג פירש, שלא השתמשו רק בהשגות שהוא מהשכל, אבל השגת טוב ורע אינו מהשכל בעצמותו, אלא הוא באמצעי, וקורא לזה "השגה פחותה שלא השתמשו, שהוא חיסרון לשלימותם, ויגרום להיפסק שלימותם". גם ברד"ק מבואר דלא היה מחמת פחיתות בשכלם קודם החטא, רק אדרבא אחר החטא נשתנה לגרועותא בענין זה.

והנה האברבנאל (בעמוד ק"י) העתיק דברי הרמב"ם במורה נבוכים שהאריך, שא"א שהאדם היה בדרגה פחותה קודם החטא, ולכן פירש הרמב"ם, שידיעת הטוב והרע אינו ידיעה עצמית לשכל נבדל,

ויבינו במקרא

פירוש רש"י בפסוק הנ"ל ע"פ גדולי רבותינו מפרשי רש"י

והם רש"י שפירש "שלא היה יודע דרך צניעות להבחין בין טוב לרע", הוסיף וכתב, "ואע"פ שנתנה בו דעה לקרות שמות, לא נתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ ונכנס בו יצה"ר, וידע מה בין טוב לרע" (והוא מהב"ר). וכוונתו לומר, שאין הכוונה שהיה לאדם איזה חיסרון "שכל" ח"ו, רק הכוונה **דלא היה בו יצר הרע**, וכמש"כ רש"י להלן, וידעו כי עירומים הם, דהכוונה דהם "נתערטלו ממצוה אחת שהיה בידם". אבל עצם הדבר שהם עירומים, הרי פשיטא דידעו גם קודם כמש"כ רש"י, "דאף הסומא יודע את זה". ועיין בשפתי חכמים (בשם הצדה לדרך) שכתב כן להדיא, "**שלא מחמת חסרון חכמה**, אלא מחמת שלא היו צריכין לידע דרך צניעות כלל, כיון שלא היה להם יצה"ר". ועיין בלבוש האורה שהאריך בזה, וכתב דמש"כ רש"י דלא היו יודעים לא דק בלשונו, "**דודאי היו יודעים דרך צניעות**, רק דלא היו צריכין לכך", וכמש"כ הספורנו, "אלא שדברי רש"י בהעברת לשון נ"ל". ועיין ברא"ם והגור אריה שפירשו על דרך הרמב"ם במורה נבוכים, עיי"ש היטב בגור אריה.

האיך פירש החיבור "רש"י כפשוטו" רש"י הנ"ל והקלקול שיש בו

ד. ואידי דאתינן לבאר דברי רש"י כאן ע"פ גדולי האחרונים מפרשי רש"י, הבה נראה איך שספר זה מפרש דברי רש"י בחיבורו הנקרא "רש"י כפשוטו". דהנה בפירושם

ולא היה צורך לו ידיעה זו. והאברבנאל חולק עליו ופירש, שהכוונה שהיה לו ידיעת טוב ורע בידיעה שכלית ולא חמרית וחושית כבהמה, ועיי"ש שהאריך במדרגת אדם הראשון קודם החטא. ועיין במלבי"ם שג"כ פירש שלא היה צורך להתבייש, אם משום שלא היה להם תאוה, אם משום שהגוף של אדם היה רק לבוש לגוף, שהיה מתפשט ממנו כשרוצה, וכמבואר בדברי המקובלים. גם הגרשר"ה האריך לבאר, שלא היה צורך להתבייש, כיון שהיו עבודת גופם קדוש, כמו רוחם, עיי"ש שהאריך בזה, ובהיראת ד' ומוסר שמוציא מזה. גם הנצי"ב פירש, שאדם לא היה צורך להתבושש "מרוב דביקותו בשכינה", וכמש"כ הספורנו, [ועיי"ש שיש לו דרך מחודש ועמוק, בהחילוק בין אדם לחוה קודם החטא]. ועיין בפירוש רבינו יוסף בכור שור, שג"כ פירש כדעת שאר מפרשים שלא היה צורך להתבייש קודם החטא, ורק אחר החטא שנכנס בהם יצה"ר לעשות עבירות עיי"ש. גם רבינו בחיי העתיק דברי הרמב"ם במורה נבוכים שלא היה צורך לו ידיעה זו קודם החטא, וביאר יותר, ידיעה זו הוא חיסרון, דבא משום דנפשט מהשגה שכלית, ונתלבש בתאוה גופנית.

ועיין בתרגום יונתן ורבינו מיוחס שפירשו הפסוק עירומים ולא יתבוששו באופן אחר לגמרי, וערום הכוונה חכמה, כמו ערום אצל 'הנחש היה ערום'.

המכונה "רש"י כפשוטו" כתבו, "ואז נכנס בו יצה"ר, וע"י זה ידע מה בין טוב לרע, וגופו הערום נעשה לו לדבר בושה", ומציין להלבוש ורא"ם. ובדברים אלו השמיט כל תוכן דברי הלבוש, וגם תוכן דברי הרא"ם השמיט. ורואים כבר בפירושם לדברי רש"י שמורידים מדרגת אדם הראשון קודם החטא, שמה שהוצרך הלבוש להגיד, שלא נטעה ברש"י שהיה כאן חיסרון בשכלם, וגם הרא"ם הוצרך להוציא, דלא היה פחיתות אצלם וכדרך הרמב"ם, וגם השפתי חכמים הרגיש צורך בזה להשמר מהטעות - כל זה לא הביאו. משום שנראה, דאצלם אין צורך בזה^{פד}, דניחא להם לומר שאדם וחיה היו בדרגא פחותה מאצלינו, ולא היה להם שכל בזה, רח"ל מהאי דעתה^{פה}.

ועכ"פ כבר רואים שהקלקול נמצא גם בחיבורם "רש"י כפשוטו", והוא אותו קלקול שיש בפירושם "פשוטו של מקרא", רק דאינו ניכר כל כך^{פז}. ומזה יש ללמוד, דמדלא נחתו

פד. ודרך אגב מי שטועה בדבר כזה אפילו בטעות ובלי שכותב כן בפירוש, או לא איכפית ליה דבר כזה, מראה על עצמו היכן הוא אווזו ושאלו יש חיסרון גדול, דמה שיש צורך לכל גדולי המפרשים לפרש ולהדגיש, בעבורו א"צ כלל - רח"ל, ולא משנה מי הוא.

פה. ואם נמצא באיזה מפרש קדמון, שפירש שהיה חיסרון בשכלם קודם החטא, הרי מלבד דאין אנו יודעים אם הספר מוסמך שיצא ממנו, [ויעויין בכגון זה בדברי המהר"ל בבאר הגולה באר שיש דף ס"ז על תשובת אחד מהגאונים, "וגם לא מר בריה דרבינא חתם על הא מילתא, שיעשה האיש הזה דבר זה ראש ותכלית לדבריו, לתלות באילן גדול בחבלי שוא"], ואפילו אם יתברר שיש ספר מוסמך שפירש כך, מ"מ הוא נגד כל הקבלה והמסורה, [ויעויין להלן בפרק יב אות ב' מה שהבאנו מדברי הרשב"א בתשובה], וכל המפרשים. וכמו שהאריך האברבנאל, עיין בעמוד פ"ב בהשאלה הכ"ג, שכתב האיך שייך שיספר הכתוב בגנותם אם לא חטאו, וע"כ היא מעלה אצלם, ועיין בעמוד ק"א, בהתרת השאלה הכ"ג, ובדבריו למעלה (הערה פ"ג) מש"כ בדעת הרמב"ם וכל האחרונים הנמשכים אחריו, ודעתו החולקת על הרמב"ם. ובלא"ה נראה ברור, דלא לקחו דבריהם ממקור קדום נגד כל המפרשים, מדלא ציינו את זה, רק כתבו כאילו שדבריהם בנויים על דברי רש"י.

פו. וברוך ד' שנתעוררתי דרך אגב לזה, ממה שהייתי אצל אחד, שחשב דהפירוש של 'ולא יתבוששו' מהמכונה "פשוטו של מקרא" הוא מדברי רש"י רח"ל, והשבתי לו שטעה בדברי רש"י, ובגלל זה נתעוררתי מן השמים להסתכל בפירוש "רש"י כפשוטו" ומקורותיו, ועל ידי זה מצאתי קלקול הנ"ל.

ויבינו במקרא

הלומדים לזה בפירוש "רש"י כפשוטו", שיש לחשוש שיש עוד דברים שם שהוא נגד הקבלה והמסורה^{פז}.

התבוננות מדוע פירש הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" בהדרך שלו

ה. **ומעתה** כל אחד יתבונן, אמאי פירש הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" להיפך מכל הקדמונים, ומוריד מדרגת אדם הראשון קודם החטא, שכידוע מדברי המקובלים ומכל המפרשים, שאדם הראשון היה מדרגה שאין לנו השגה בו ויותר ממדרגת מלאכים, ואילו הם כותבים להיפוך מזה שלא היה לו אפילו שכל כאדם פשוט, שיתבייש בהיותו לבדו בלי בגדים, אתמהה. ומה זה קשור בכלל להמונח "פשוטו של מקרא", אתמהה מאד מאד - אין זה אלא גישה של הורדת התורה ואישי התורה מקדושתם, ולפשוט עדיה מעליהם, וכדרכם של המשכילים, וסופו מביא לידי אפיקורסות רח"ל^{פח}.

פירושם בהפירוש הנקרא "מקרא מלא" על פרשה הנ"ל - באופן מוזר וחירוף וגידוף רח"ל

ו. **והנה**, בפירושם המכונה "מקרא מלא" על הפסוק "והייתם כאלוקים" (פרק ג' פסוק ה'), הוסיפו המילה "ממש". ותמוה, דלמה היו צריכים לכתוב כן, והרי דרכם לילך עם הפשטנים. והרי האב"ע פירש **כמלאכים**, וגם התרגום אונקלוס - שניתן מסיני - פירש כן, וכן שאר המפרשים^{פט}. ועיין במלאכת הקדש (מבעל מחבר תשובה מאהבה), שקיי"ל שהן אלוקים הוא חול. והגם שהביא פלוגתא בזה וגם פירש שכן נראה מרש"י שהוא קודש, אבל אין הכוונה שיהיה כאלוקים ממש רק שיהיה להם יתירות דעת כמו שמצינו יתירות דעת שיש לד'. ועיין

פז. ועיין בתשובת מהר"ם שיק (מובא חלק ממנו בלב העיברי ביד העיברי אות ו') שהביא מהחתם סופר, דמבואר מדבריו שם דאפילו כשיש רק דבר אחד שהוא מקולקל בפירוש, כבר סיבה להתנגד נגד הפירוש כמו בנידון דידן, וסייעת להסיבות שכתבנו להלן (פרק יג אות ב') שגם הפירוש "רש"י כפשוטו" יש להוציא מבית המדרש. ועיין באגרות משה יו"ד חלק ג' סימן קט"ו מה שכתב בענין כזה.

פח. וכבר כתבנו דגם "ברש"י כפשוטו" יש לחשוש לאותו חיסרון רק דאינו בולט כל כך.

פט. ועיין בתרגום יונתן שג"כ פירש כן, ועיין ברד"ק, רלב"ג, חזקוני, רבינו יוסף בכור שור, רבינו בחיי, הכתב והקבלה, והנצי"ב, וכולם פירשו כהאבן עזרא שהכוונה כאן שיהיו כמלאכים ולא כפירושם.

באברבנאל (דף ק"ג) שדחה דעת התרגום³, ואח"כ כתב כן להדיא וז"ל - "אבל לא אמר שיהיו כאלוקים ממש"^{3א}.

ועכ"פ רואים שכל המפרשים פירשו דאין הכוונה כאן שיהיו כאלוקים ממש, כל אחד כדרכו. וזה שהוסיפו המילה "ממש" אומר דרשני, ובשביל איזה צורך הוסיפו זה, וכאילו הם באים לאפוקי מהתרגום אונקלוס שניתן מסיני, ודעת רוב המפרשים והפוסקים וחז"ל שס"ל דהוא חול, ועיין במנחת שי. וחז"ל מזה שפירשו נגד רוב המפרשים, אבל גם הוסיפו - ללא שום צורך - באופן שמשתמע, כאילו שיהיו כד' ממש - ולהיפוך מהאברבנאל שהוצרך להדגיש להיפוך מדבריהם - שחזה מראש שיהיו אנשים כאלה שיבואו לפרש בצורה זו ח"ו שהוא משמע קצת חירוף וגידוף, [ואולי יותר חמור מזה^{3ב}], אין זה אלא מהתימה ומראה הקלקול שיש בפירושם הנקרא "מקרא מלא".

3. וגם כתב כן אחר שמביא המדרש שהביא רש"י שהכוונה להיות יוצרי עולמות עיי"ש, ומ"מ כתב שאין הכוונה שיהיו כאלוקים ממש.

3א. וגם מדברי רבינו מיוחס נראה להמעין היטב, שפירש שיהיה כאלוקים - ולא פירש להדיא אם אלוקים כאן הוא ד' או מלאכים - שידעו ממש טוב ורע, דעיי"ש בספר של רבינו מיוחס שיש פסיק בין מילת אלוקים למילת ממש, וליכא פסיק בין מילת ממש למילת יודעי טוב ורע, וגם במלבי"ם מבואר דלא כדבריהם, ועיין בהגרש"ה ז"ל שבהבנה זו תשוו לאלוקים. והרמב"ם במורה נבוכים פירש כהאבה"ע שאלוקים כאן הוא חול כמו שהביא המלאכת הקדש והכתב והקבלה.

3ב. שנמצא שמפרשים שחז"ל העלה בדעתה כפירה כזה, שע"י אכילה מעץ הדעת אפשר להיות כהקב"ה ממש, רח"ל מהאי דעתה.

פרק יא

עוד כמה דוגמאות בקיצור

הנה כבר הבאנו כמה דוגמאות באריכות, ונוסיף עוד כמה דוגמאות בקיצור, וכמובן שיש עוד הרבה דוגמאות ממה שאנו מפרטים, ואין קלקול הפירוש מוגבל ומצומצם לדוגמאות אלו, ורק באנו ללקט כמה דוגמאות להראות להקורא סגנון הפירוש, וכמו שכבר כתבנו למעלה (פרק י' אות א') - והקורא יקיש על השאר.

דוגמא א' - מגשם הפסוק 'וישמעו את קול ד' אלקים מתהלך בגן לרוח היום' באופן גם ונורא רח"ל

א. הנה בפרשת בראשית על הפסוק 'וישמעו את קול ד' אלקים מתהלך בגן לרוח היום' (פרק ג' פסוק ח'), פירש הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא", "ודבר הכתוב בדרך משל, כביכול ה' מתהלך ומטייל בין עצי הגן לרוח הנוחה הנושבת לפנות ערב, והם שומעים את קול פסיעותיו כשהוא מתקרב ובא לקראתם", עכ"ל. הנה לא נאריך על עצם בחירתם בפירוש הפסוק שההליכה נאמר על הקב"ה עצמו כביכול, ולא על קולו של ד' שהכוונה ששמעו ההילוך של הקול של ד', שנחלקו בזה המפרשים, ורובם פירשו שהלשון הליכה נאמר על קולו של ד', וכלשון הבראשית רבה (י"ט, י"ב) "אמר רבי חילפי שמענו שיש הילוך לקול", ועיין מש"כ הלבוש אורה בדברי רש"י בענין זה³². אבל עצם פירושם, שהפסוק מדבר דרך משל, כאילו שכביכול הקב"ה הולך ומטייל כמו אדם שהולך ומטייל בין עצי הגן לרוח הנוחה הנושבת, שהוא התגשמות גמור וחילול של כל הפסוק רח"ל, הוא נגד כל המפרשים, שאפילו

צג. שיעצם הפירוש ששמעו הליכה של ד' עצמו נראה כהתגשמות, וכלשון הלבוש אורה "כי כביכול על השי"ת אינו נופל לשון הליכה שאינו גשם", עכ"ל.

מי שמפרש ש'מתהלך' נאמר על ד' כביכול, אינו מפרש באופן גס כזה חלילה^{צד}, רח"ל מהאי דעתה.

דוגמא ב' - דוחה כל המפרשים בהפסוק 'ויאמר אלקים נעשה אדם'

ב. בבראשית על הפסוק 'ויאמר אלקים נעשה אדם' (פרק א' פסוק כ"ו), פירש הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא", "היה לו לומר אעשה אדם, אלא שנקט כאן הכתוב לשון רבים בהתאם לשם אלקים, שהוא בא תמיד בלשון רבים, כגון ויהי כאשר התעו אותי אלקים וכו'", עכ"ל. הנה בדברים אלו דוחה פירוש רש"י וחז"ל שהקשו מדוע כתב התורה נעשה ולא אעשה ותימצו מה שתירצו, שלדברי ה"פשוטו של מקרא" ליכא שום קושי בהא דכתוב כאן נעשה ולא אעשה, שהרי כך הוא ע"פ דקדוק הלשון, וממילא א"צ לשום לימוד כאן ח"ו. וזה שכתב רש"י "שיש מקום למינים לרדות", באמת אינו נכון ח"ו לדבריהם, שהרי כך הוא ע"פ דקדוק. ולדבריהם רק עצם השם אלקים הנאמר בכל מקום בלשון רבים צריך ביאור, ולא מילת נעשה הנאמר כאן. וזה להיפוך מכל המפרשים^{צה}, וגם אינו נכון^{צו}, שאין אלקים בא תמיד בלשון רבים, וברוב מקומות בא בלשון יחיד, כגון 'ויאמר אלקים' וכו', וכן בדברי הימים (א'-פרק י"ז פסוק כ"א) כתיב, 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלך אלקים לפדות' וכו', רק שיש מקומות שבא בלשון רבים ואינה סתירה לדקדוק, דמילת אלקים שייך בו ג"כ לשון רבים.

צד. עיין ברמב"ן שמפרש, שרוח היינו הרוח החזק שיש בגילוי שכינה. ועיין רד"ק, חזקוני, ספורנו, רלב"ג, אבן עזרא, רמב"ם במורה נבוכים מובא ברמב"ן, אברבנאל, מלבי"ם, הכתב והקבלה, הגרשור"ה, נצי"ב, ועוד, וכולם אינם מפרשים כדרכם חלילה. ועיין מש"כ בהערה ע"ד ובהערה פ"ה.

צה. עיין אבן עזרא, רמב"ן, רד"ק, רשב"ם, חזקוני, אברבנאל, מלבי"ם, הכתב והקבלה, הגרשור"ה, ושאר מפרשים, וכולם לא פירשו כדבריהם.

צו. עיין ביפה מראה (ירושלמי ברכות פרק ט' הלכה א') וביפה תואר (בראשית רבה פרשה ח' הלכה ח') שכתב כן להדיא, דאלקים בדרך כלל בא בלשון יחיד, וכל פעם שאינו בא בלשון יחיד צריך טעם אמאי בא בלשון רבים, ולהיפוך מדבריהם. ובאמת הוא מפורש בירושלמי ובראשית רבה הנ"ל ובכל המפרשים שם, וכן מפורש בבבלי סנהדרין ל"ח ע"ב ובמפרשים שם, דכל פעם שבא בלשון רבים צריכים לבאר הטעם, ורק דהיפה מראה מרחיב ומאריך בזה, עיי"ש. **ונמצא, דעצם דבריהם "שאלקים בא תמיד בלשון רבים" הוא ליצנות מכל הגי' חז"ל שצינו כאן, שכולם כתבו להדיא להיפוך מדבריהם.**

ויבינו במקרא

אך זה שהתורה כתבה כאן בלשון רבים ולא בלשון יחיד, נותן מקום למינים לרדות, ומשום הכי כל המפרשים הוצרכו לבאר אמאי כתוב כאן נעשה ולא אעשה, והלימוד שיש ללמוד מזה, והפירוש "פשוטו של מקרא" דחה ועקר כל דבריהם.

דוגמא ג' - בהפסוק 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו' מגשם הקב"ה רח"ל

ג. בפסוק הנ"ל 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו' וכו', פירש הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא", "כצורתנו וכדגמתנו, שיהיה בו מעין דגמא של אלקות הן בצורתו החיצונית (שהוא מהלך בקומה זקופה כאדון ושליט וידיים לו לקחת ולתת)" וכו', עכ"ל. וג"כ כאן פי' פירוש של התגשמות נורא על מילות בצלמנו וכדמותנו רח"ל, כאילו שהכוונה שהאדם הוא בצלם אלקים הוא, שהולך בקומה זקופה ויש לו ידיים. ולא נכנס למחלוקת הראשונים אם הכוונה של צלמנו ודמותנו הוא צלם של המלאכים או צלם של ד', אבל כל המפרשים^{צז} לא פירשו כוונת צלמנו ודמותנו שהוא דומה לאלקים בצורתו החיצונית רח"ל^{צח}, וכמו שהאריך הרמב"ם בזה בתחלת מורה נבוכים (חלק א' פרק א'), והביאו האברבנאל ועוד מפרשים כאן, שזהו התגשמות הבורא רח"ל. ובגמרא (חגיגה ט"ז ע"א) רק איתא, שבני אדם הולכין בקומה זקופה כמלאכי השרת, אבל לא שהולכין בקומה זקופה ככביכול ד' עצמו ח"ו, ועכ"פ גם כאן שוב מגשם ומחלל הפסוק באופן נורא נגד כל המפרשים.

צז. עיין אבן עזרא, רמב"ן, רד"ק, רשב"ם, חזקוני, אברבנאל, מלבי"ם, הכתב והקבלה, הגרשר"ה, נצי"ב, ושאר מפרשים, וכולם לא פירשו כדבריו, וע"ע במזרחי וגו"א ועוד שכתבו שחלילה לפרש כן.

צח. ומה שהמקובלים האריכו בענין שיעור קומה, אינו דבר שכותבים כשמפרשים פשוטו של מקרא, ולכך כל המפרשים לא הביאו. ומה"ט גם פירושים של המהר"ל שהם עמוקים מאד, אין מקום להביאה כשבאים לפרש פשוטו של מקרא. ועיין בנפש החיים (שער א' פרק א') מש"כ, "שכאן נדבר במלת **צלם בדרך הפשטנים הראשונים ז"ל** על הפסוק **נעשה אדם בצלמנו כדמותנו**, והוא כי מלת צלם ודמות כאן **אינו כמשמעו**" וכו', עיי"ש. ומי שדורש קבלה ברבים בתור פשוטו של מקרא, הוא היזק וסכנה גדולה להציבור, ומביא שאנשים יבינו סודות נעלמים באופן גשמיות רח"ל, וגם מביא לידי כפירה ח"ו, וכמו שהאריכו קדמונינו בזה באיסור למסור סתרי תורה להמון עם [עיין ילקוט חדש (לרבי ישראל בן רבי בנימין זצ"ל מבליזץ, הודפס בשנת ת"ח בהסכמת רבי נפתלי כ"ץ זצ"ל ורבי העשיל זצ"ל רבו של הש"ך), ערך תורה אות ע"א בשם הזהר]. וגם עצם הפירוש שלהם לא נזכר אפילו בהמקובלים, והם לא פירשו הפסוק בצלמנו כדמותנו באופן שפירש ה"פשוטו של מקרא", ולא נמצא שום מקור לפירושו, והוא רק התגשמות של הפסוק רח"ל.

דוגמא ד' - בהפסוק 'הנה אנכי שלח מלאך לפניך' מפרש שמלאך אינו מלאך כפשוטו

ד. בפרשת משפטים על הפסוק 'הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך' וכו' (פרק כ"ג פסוק כ'), פירש הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא", "את מלאכי (השגחת) והשראת שכינתי בעמוד האש והענן", לשמור אתכם" וכו', "[וכוונת הדברים לומר, שמסיום מתן תורה ואילך, שוב לא יבא דבר ד' אליהם בגילוי שכינה בדרגה נבואית העליונה כפי שזכו במעמד הר סיני, אלא יהיו מונהגים על ידי שליחי ד' ונביאיו, שעל פי הוראתם יעשו וינהגו] (ע"פ מלבי"ם). "ובאותיות קטנות כתבו: "מלאך על פי המבאר בחלק מן המפרשים, הלשון **מלאך** **האמור כאן אינו מורה בהכרח על מלאך מסוים**, אלא יש במשמעו עצם השראת השכינה בקרב ישראל, הן להשגיח עליהם להגן בעדם" וכו', "אשר לכך עומדים לפני ד' תדיר מלאכים ומשרתים רבים לעשות את דברו, וכענין שנאמר 'חנה מלאך ד' סביב ליראיו'" וכו', "ועל דרך זה **מכנה** גם עמוד האש והענן שעל פיו היו הולכים ישראל **בלשון מלאך**, כמו שנאמר 'ויסע מלאך האלקים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם, ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם', וכן מצאנו לשון מלאך הרומז על משה עצמו, שנאמר, 'וישלח מלאך ויצאנו ממצרים', על שם שהוא הנהיג את ישראל על פי ד' ובשליחותו, כענין שנאמר, 'ומלאך פניו הושיעם' וכו', (ראה רד"ק שם), "עכ"ל. ובפסוק כ"א שם 'כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרב' כתבו וז"ל, "אל תטעה לחשב שאם תמרה את פיו תוכל לבקש סליחתו ויכפר עוונך, כי הרי שמי בקרב, כלומר, 'בשמי הוא מצוה לכם, אבל לשאת לפשעכם אין בידו רשות' (רשב"ם)". ובאותיות קטנות כתבו: 'שמי בקרב' "שהרי עמוד הענן והאש אינו כישות נפרדת לעצמה, אלא הוא מראה כבוד ד' המתראה ומתלבש בדמות כזו, וכלשון הכתוב, 'כי אתה ד' בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה אתה ד', ועננך עמד עליהם, ובעמד ענן אתה הולך לפניהם' וכו' וכמו כן כל דברי משה ואהרן הנאמרים אל העם, הם הם דברי ד' עצמם, וכמאמר משה אל עדת קרח, בזאת תדעון כי ד' שלחני' וכו' 'כי לא מלבי' וכו', "עכ"ל.

ובקיצור כוונת דבריהם הוא, שמלאך הנאמר בפסוק אינו מלאך כפשוטו כפי מה שאנו מורגלים להבין ולפרש, וכפי שבאמת פירשו רובא דרובא מהמפרשים, רק כוונת מלאך הנאמר כאן הוא השגחה והשראת שכינה, דהיינו עמוד אש וענן. והמשך הפסוק שמי בקרב, הכוונה שעמוד ענן ועמוד אש אינו ישות נפרדת, רק הוא מראה כבוד ד' המתראה ומתלבש בדמות כזו. וגם דכוונת הפסוק כאן הוא, שבא לומר, דלא יהיה גילוי שכינה יותר

[בדרגא נבואית העליונה], כמו שהיה להם במעמד הר סיני, רק ההנהגה יהיה ע"פ שליחי ד' ונביאיו, שעל פיהם יעשו וינהגו. והנה פירוש זה מוציא כל הפסוק מפשטותו, דמדברים כאן על מלאך ד' במובן הפשוט, ולדבריהם אין כאן מלאך כלל.

פירושם הוא נגד המפרשים כולל המלבי"ם שמציינים ומוריד הפסוק מקדושתה רח"ל

והנה אין כאן המקום לפרש פסוק זה, ובפרט שהמפרשים האריכו כאן בפירושם. אבל זאת נאמר, שרובא דרובא מהמפרשים^{צט}, כולל המלבי"ם, מפרשים מלאך כפשוטו, ולא כדבריהם. וכן כל פירושם, הן דכוונת מלאך כאן הוא ענני הכבוד וענני האש, והן דהכוונה שמעכשיו כל ההנהגה של כלל ישראל יהיה ע"י שליחי ד' ונביאיו, אינו לא במלבי"ם ולא בשאר מפרשים, וללא שום סיבה הם מוציאים מציאת המלאכים מהפסוק, וגם מוציאים הפסוק מפשטותו ומורידים אותה מקדושתה רח"ל^ל.

צט. עיין תרגום אונקלוס, תרגום יונתן, רס"ג, ר"ח, רשב"ם, רמב"ן, אבן עזרא, אברבנאל, מלבי"ם, נצי"ב, ועוד, ואפילו מיעוט המפרשים שלא פירשו כפשוטו דהולך על מלאך - שהוא מיעוטא דמיעוטא מהמפרשים - הוא מטעמים אחרים ואין כאן המקום לפרטם, וכמובן שכולם פירשו כפי דרכם המושך של הפסוקים, וכולם לא פירשו כדברי הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא".

ק. הנה רובא דרובא מהמפרשים ראשונים ואחרונים, מפרשים הפסוק על מלאך כפשוטו ודלא כדבריהם, והרבה מהמפרשים [כולל המלבי"ם] נתנו כאן שם מסוים באיזה מלאך מיירי הפסוק, וכסיום הפסוק כי שמי בקרבו, והכל מדברי חז"ל. גם הרי עצם פירושם, דהכוונה להשגחתו ושכינתו בעמוד אש ועמוד ענן, לא נמצא בשום פירוש, [עכ"פ בצורה שהם כתבו], ומעולם לא פירש המלבי"ם הפסוק כאן כך, והוא טעות גמור בדברי המלבי"ם. וגם מה שמתחילים להמלבי"ם, דכוונת הכתוב כאן הוא דהנהגה יהיה מכאן ואילך על ידי שליחי ד' ונביאיו, ולא גילוי שכינה בדרגא נבואית כמעמד הר סיני, גם פשוט זה לא נמצא בדברי המלבי"ם בכלל. וגם הפשוטו של מקרא של המשך הפרשה 'כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבו' אינו מתפרש לפי דבריהם. ומה שהביאו פירוש הרשב"ם להפסוק, 'כי לא ישא לפשעכם' וכו', הרי הוא להיפוך מפירושם לתחלת הפרשה של 'הנה אנכי שולח מלאך', דהרשב"ם מפרש שם שהמלאך הנאמר כאן הוא מלאך כפשוטו, וכמו רובא דרובא מהראשונים.

וגם עצם הפירוש של 'ויסע מלאך אלקים' הנאמר בפרשת בשלח, דהולך על עמוד הענן ועמוד האש, דזה לקחו מדברי המלבי"ם, ליתא במלבי"ם, וכוונתו שם הוא רק על עמוד האש עיי"ש בפרשת בשלח, רק דכאן כתב דגם עמוד הענן היה מלאך, [וכוונתו] - וכן הוא כוונת מפרשים אחרים שכתבו על העמוד ענן ועמוד אש שהיו מלאכים - דעמוד הענן והאש היו מלאכים כפשוטו בצורת עמוד הענן

דוגמא ה' - מפרש פרשת המגדף כאילו שהוא רק סיפור מעשה בלי תוכן רח"ל

ה. בפרשת אמור (פרק כ"ד פסוק י' והלאה) בהפסוקים של 'ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי' וכו', 'וינצו במחנה בן הישראלית' וכו', 'ויקב בן האשה הישראלית את השם' וכו', 'ושם אמו שלמית בת דברי למטה דן'. פירש הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא", ויצא וכו', "בן אשה ישראלית שאביו מצרי, קם ויצא מאהלו אל תוך המחנה, שם רב ונתקוטט עם איש אחר ישראלי מאב ומאם", ויקב וכו', "ובתוך ריבו עם האיש הישראלי נקב וכו' (שאמר לו ארור אתה ואלקיך)", "ויביאו אותו אל משה לדעת מה יעשה בו, כי לא ידעו השופטים וכו', וכבר נאמר (שמות י"ח כ"ב), והיה כל הדבר הגדל יביאו אליך", ושם אמו וכו', "ושם אמו הנשואה למצרי שלומית בת דברי, שהיה משבט דן", עכ"ל.

הנה הם פירשו הפסוקים כאילו שהם מפרשים כאן איזה סיפור מעשה שאירע, ולא ביארו שום דבר בכל הפרשה, רק כתבו תרגום היבש של הפסוקים - וכאילו שזה נחשב 'פשוטו של מקרא', אתמהה. ואילו כל המפרשים לא הספיקו בתרגום היבש, כי אין זה נחשב פירוש של 'פשוטו של מקרא' כלל, אלא הוצרכו לעמול בו ולפרש: א' - הסיבה שבא הפרשה כאן, ואמאי נכתב כאן. ב' - לשון "ויצא", מהיכן יצא, ולא ניחא להם סתם לפרש שיצא מאהלו,

ועמוד האש, והמעין היטב בהמלבי"ם יראה שי"ל שהוא מלאך מסוים, ודלא כדברי ה"פשוטו של מקרא" שמפרש **דהם מכנים בלשון מלאכים**, אך אינם מלאכים בעצם], עיין שם במלבי"ם. וחוז' מזה, הם עצמם לא פירשו בפרשת בשלח הפסוק של ויסע מלאך אלקים שהולך על עמוד האש, עיי"ש בפירושים.

והנה, פירוש המלבי"ם כאן הוא עמוק מאד כמו שנראה להמעין שם, דמיירי בדרגא גבוהה של מלאך ששמי בתוכו עיי"ש, וכמרחק מזרח ממערב - כך הוא המרחק בין פירושם לפירוש של המלבי"ם. ואין כאן אלא חילול הפסוק כביכול בשם המלבי"ם וחלק מהמפרשים, **וכמובן שאין כל זה שייך לפשוטו של מקרא כלל**, וק"ו שאין להשתמש בפירושים שהם עמוק עמוק מאד לפשוטו של מקרא, שאינו יוצא שום פשוטו של מקרא מזה, **רק סילוף וחילול של הפסוק והמפרש**. אך הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" לא בא באמת להעתיק דברי המפרשים כמש"כ לעיל (פרק ה' אות ג'), רק להוציא דברים מדבריהם, אך מה שמוציא אינו דבר הנוגע לפשוטו של מקרא, רק דבר שאפשר לפשוט את הפסוק מעדיו ולהוריד אותו מקדושתו רח"ל, וכמש"כ.

ויבינו במקרא

כאילו שליכא כאן שום לימוד. ג' - זה שהתורה פירט כאן שהמגדף היה בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי. ד' - זה שהתורה פירט שנתקוטט עם איש ישראלי, וכן על מה היה המריבה ביניהם. ולפי ה"פשוטו של מקרא" היה סתם מריבה, כאילו שהיה בלא סיבה וליכא צורך לדעת בשביל מה הם רבו. ה' - אמאי נזכר בתורה שם של אמו של המגדף. ועיין בחז"ל ובמפרשים^{קא}, שביארו כל זה כדי לפרש הפשוטו של המקרא כאן. ולדברי הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" ליכא כאן שום לימוד לפי פשוטו מהפסוקים, והוא סתם סיפור דברים בלי צורך רח"ל. ומשום הכי הספיקו בתרגום היבש של הפסוקים, וכאילו שהתורה רצה סתם ליתן לך כל הפרטים של המעשה, שהיה איש ששם של אמו כך, ואביו היה מצרי, והתקוטט עם איש ישראלי, ונקב השם. וכאן הוא שוב עוד דוגמא למש"כ לעיל (פרק ח' אות ב' וסוף אות ג'), שמרוקן פסוקים אלו מכל הלימודים של חז"ל והמפרשים כאן, וכאילו שלא נכתב כאן כלום.

דוגמא ו' - משמיט כל הלימודים של הפסוק 'אם בחקתי תלכו'

ו. **בריש** פרשת בחקתי (פרק כ"ו פסוק ג') 'אם בחקתי תלכו, ואת מצותי תשמרו, ועשיתם אותם', פירש הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" אם בחקתי וכו', "אם תתנהגו בהתאם לחקי התורה, ותשמרו (תזכרו ותקפידו), לעשות ולקיים את מצוותי, אז תזכו לכל הברכות האמורות להלן", עכ"ל. והנה ידוע דברי רש"י, מה הכוונה של המילה בחקותי - "שתהיו עמלים בתורה", והוא שעמד רש"י על הלשון בחקתי ומצותי. אך לא רק רש"י, אלא כל המפרשים טרחו לבאר כאן כוונת המילות בחקתי תלכו ומצותי תשמרו, דמה מונח בכפל הלשון של חקתי ומצותי, ומדוע יש כאן שינוי לשון שגבי בחקתי כתיב תלכו, וגבי מצותי כתיב תשמרו, וכן מהו החילוק בין הלשון חק להלשון מצוה, ומה פירושם. ואילו לפי הפירוש של ה"פשוטו של מקרא" לא נאמר כאן כלום, רק שתתנהג בהתאם לחקי התורה, ותזכרו ותקפידו לעשות המצות. ואצלם הלשון חק הוא לשון כולל של חקים, להבדיל כמו חקי המדינה, ובסגנון זה הם מפרשים כוונת הפסוק כאן, שתתנהג בהתאם לחקי התורה. ובדברים אלו הפקיעו כל הלימוד שבא התורה לומר בפסוק זה וכמש"כ, ודחו כל דברי המפרשים^{קב},

קא. עיין באבן עזרא, רמב"ן, חזקוני, רלב"ג, אברבנאל, מלבי"ם, נצי"ב, הגרש"ה, ועוד.

קב. עיין אבן עזרא, חזקוני, ספורנו, רלב"ג, אברבנאל, מלבי"ם, הכתב והקבלה, נצי"ב, הגרש"ה,

ועוד.

שהתורה בא כאן ללמדנו כל מיני לימודים. וכאן הוא שוב עוד דוגמא למש"כ לעיל (פרק ח' אות ב' וסוף אות ג'), שמרוקן פסוקים אלו מכל הלימודים של חז"ל והמפרשים כאן, וכאילו שלא נכתב כאן כלום.

דוגמא ז' - מזלזלים במשה רבינו ע"ה בפירושם לפרשת מי מריבה

ז. **בפרשת חקת** (פרק כ' פסוק י"א) גבי חטא מי מריבה, האריכו הרמב"ן ועוד מפרשים לבאר, שהחטא הוא סוד וא"א להבינו, ומ"מ כולם טרחו לבארו. וכתב הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" ע"פ הרשב"ם, "ואע"פ שד' אמר ודברתם וכו', היה סבור משה כי ההכאה במטה זו היא צורת הדבור אל האבן" וכו', "וסמך בזה על העבדה הקודמת שהיתה ברפידים" וכו'. "ואכן היה בדעתו, שאם יראה כי הסלע אינו מוציא מים בהכאה, אז יוסיף וגם ידבר אליו, כי שמא בכל זאת לא כון היטב לדעת ד', וצריך דבור ממש, אם דבור לבדו, אם דבור בנוסף להכאה. אבל לאמתו של דבר היתה כונת ד' להבליט ביותר את גדל הנס יותר מאשר היה ברפידים, שיעשה הכל רק בדבור לבד" וכו'. "ברם אחר שהכה משה פעם אחת ושניה בלא דבור, הסכים ד' על ידו, והוציא מים רבים, (ע"פ רשב"ם)". "פעמים, בפעם הקדמת, כשהוציא מים מן הסלע ברפידים, לא הוצרך להכות פעמים, שהרי שם נאמר לו במפרש והכית בצור, אבל כאן שכונת ד' היתה שידבר אליו, הצרך להכות שוב, ורק אז הסכים ד' אליו למען כבודו. מכאן יש להניח, שלאחר המעשה כבר הבין משה, שהיה זה משגה, שהכה בסלע, כי למה לא יצאו המים הרבים מיד בהכאה ראשונה, לכן כאשר בא ד' והכית את משה ואהרן על כך, כבר ידעו במה המדבר, ולא שאלו מאת ד' שיפרש להם מה פגם היה במעשיהם", עכ"ל.

ולסיכום הם מפרשים: א' - שמשה רבינו היה צריך לדבר אל הסלע ולא להכותו, ומשה סבר שצריך להכותו, אך אם יראה שאינו יוצא על ידי הכאה, אז יוסיף דבור, כי שמה הכוונה הוא שצריך לדבר אל הסלע, או להכותו ולדבר אל הסלע. ב' - ד' הסכים למשה להוציא מים אחר שהכה אותו שני פעמיים משום כבודו. ג' - הסיבה שהוצרך להכות את הסלע פעמיים הוא, משום שבאמת היה צריך לדבר אל הסלע ולא להכותו, משא"כ ברפידים ששם הציווי היה להכות את הצור, וממילא יצא מים שם אחר הכאה אחת. ד' - מזה הסיק הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" שמשה הבין, שזה שלא יצא מים מיד אחר הכאה אחת, מורה שהיה משגה להכות את הסלע, ולכן לא היו משה ואהרן צריכים לשאול את ד' מה היה הפגם במעשיהם.

ויבינו במקרא

הרשב"ם שהביאו אינו מפרש כדבריהם

והנה הם כתבו שכל דבריהם הוא ע"פ הרשב"ם, אבל באמת הרשב"ם לא פירש כדבריהם, דהרשב"ם רק כתב שמושה חשב שודברתם אל הסלע הכוונה הוא להכותו, ובאמת כוונת הד' לא היה כך, רק הכוונה היה שידבר אל הסלע ולא שיכותו. אך הרשב"ם הוסיף, שמושה היה מסתפק בזה, ולכן חשב שאם לא יועיל הכאה, אז ידבר אל הסלע. אך זה שמושה הכה את הסלע פעמיים, כתב הרשב"ם, שההכאה הוא כעין חמה וכעס, וכוונתו כאילו שמושה חשב שהציווי היה להכות בצורה כזו. והוסיף הרשב"ם שד' הסכים על ידו, [אבל לא כתב הטעם שד' הסכים], ומ"מ נענש, שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה. וסיים הרשב"ם, "ולפי שידעתי אני המפרש שמושה רבינו לא היה כי אם שוגג לעבור על דברי הקב"ה, לפיכך אני זקוק לפרש כי משה רבינו טעה, כמו שפירשתי", עכ"ל. אך זה שהמים רק יצאו בהכאה שנייה משום שהציווי היה לדבר אל הסלע ולא להכות את הסלע, לא כתב הרשב"ם, רק הם כתבו זה מדעת עצמם^{קג}.

מתחצפים ומעיזים נגד משה רבינו ע"ה - רח"ל

וזה שהוסיפו, שבזה הבין משה רבינו שהיה משגה, משום שהיה צריך להכות את הסלע שני פעמים עד שיצא מים, הוא דבר שבדו מלבם, והוא חוצפה גדולה שאין כדוגמתו, שהרי אם משה רבינו הכה פעם שנייה, ע"כ שסבור שכך צריך לעשות [וכמו שנראה באמת מפירוש הרשב"ם], וא"כ האיך נימא שהשיג שהיה כאן משגה משום שלא יצא מים מיד אחר הכאה ראשונה, שאם השיג זה הרי לא היה מכה אותו פעם שנייה. וכל דבריהם הוא נגד כל המפרשים, ובאמת הרבה מהמפרשים^{קד} כתבו להדיא, שבדיבור של הקב"ה למשה יען וכו',

קג. ואע"פ שרש"י כתב כעין זה, הרי רש"י פירש כל הפרשה באופן אחר, והם כתבו פירושם ע"פ הרשב"ם. ולברר ולהוציא מכל מפרש פרט אחד מה שנראה להם, ואח"כ להוסיף על זה מדעת עצמם, הוא סילוף של המפרשים, שכל אחד מפרש כל הפרשה כדרכו, ונמצא שפירושם הוא פירוש חדש שבדו מליבם.

קד. עיין במלבי"ם, בנצי"ב, ועוד, האיך שפירשו הפסוק 'יען לא האמנתם בי'.

נאמר הפגם שהיה במעשיהם. ונמצא שהם מזלזלים במשה רבינו, כאילו שעשה דבר בלי כוונה, ושוב תפס אח"כ שהיה כאן טעות, רח"ל מפירוש כזה. ובכלל, האיך יעיז אדם בן דורינו לבוא ולומר שבידו לפרש הפשוטו של מקרא של החטא של מי מריבה, כלומר, מה שכל המפרשים ראשונים ואחרונים נלאו בפרשה זו מצאו הם את הפשוטו של מקרא. וחוץ מזה שכל הפירוש שפי' ה"פשוטו של מקרא", אינו נכנס בפשוטו של מקרא יותר משאר הפירושים של כל המפרשים קה. וכאן הוא שוב עוד דוגמא למש"כ לעיל (פרק י' - דוגמא ג' אות ה'), שלא די שמפרשים נגד רוב המפרשים, אבל גם מגשימים אישי התורה ומורידים אותם מקדושתם, ומתחצפים ומזלזלים במשה רבינו ע"ה, רח"ל מהאי פירושה.

קה. עיין רמב"ן, אבן עזרא, אברבנאל, רלב"ג, מלבי"ם, נצי"ב, והגרש"ה, ועוד, וכולם לא פירשו כזה על משה רבינו מבחר האנושי, שאחר שראה שיצא המים ע"י הכאה ב' פעמים, תפס שהיה כאן משגה שהכה את הסלע במקום לדבר אל הסלע.

פרק יב

עצם האסון בפירוש שמבאר המקרא שלא עפ"י המסורה

**ה"לחמי תודה" - פירוש שמתאפשר ללמוד חומש בלי רש"י
גורם שכחת תורה שבע"פ**

א. ועיין בספר "לחמי תודה" לבעל המחנה לוי בנו ומ"מ של בעל ההפלאה (עמ' י"א טור ג') שכתב, "ולדעתי בעוה"ר נשתרבב מזה לכמה פושעים שכופרים בתורה שבע"פ, מאחר שאין מרגילין עצמן מנעוריהן לקבוע עתים לתורה, ובימים הקדמונים אף מלימוד הסדרא שלמדו בכל שבוע עם פירש"י, אשר לעין כל נגלה, שא"א להבין ממש אפילו פרשה אחת בלתי דרשת רבותינו, כאשר מבואר בדברי רש"י ז"ל, א"כ היה נראה בעליל גלוי לכל שתורה שבכתב ובע"פ הכל אחד הוא וכו', אמנם לאחר שיצא הפירוש החדש, בא לכלל חשיבות, עד שאין לוקחין להם פנאי לעיין בפרש"י כלל, ומתוך זה אחת לאחת נשכח מהם ענין תורה שבע"פ, עכ"ל. ומבואר מדבריו, דעצם הדבר שיש פירוש, שע"י זה אפשר להמון עם ללמוד חומש בלי רש"י, דהיינו דא"צ לרש"י לפרש הפסוקים, הוא אסון גדול, וגם גורם לשכחת ענין תורה שבע"פ, והמבין יבין לעניניו.

הפסק הלכה בהלכות דעות ופירוש הקרא וחז"ל נקבע לפי הקבלה והמסורת
ב. ובעצם הענין, כמו שבעניני הלכה של איסור והיתר וכדומה כל אחד מבין, שיש קבלה בפסקי הלכות ויש דברים שכבר הוכרע, על אחת כמה וכמה בעניני דעות, וגם בהבנת הפסוקים יש קבלה בענינים אלו. ועיין בתשובת הרשב"א סימן ט', מה שכתב בעניני יסודות האמונה, "דהכל תלוי בקבלה מפי הזקנים והזקנות" - עיי"ש, וה"ה לגבי פירוש הפסוקים, ועיין לעיל (הערה פ"ב) מה שהבאנו דברים חריפים ביותר מדברי הלשם. (ועיין לעיל פרק ד' אות ב' מש"כ מהמעין גנים בזה.) ומה"ט התבטא החזו"א בחריפות בנושא זה, לגבי מי שאינו מאמין בהסוגיא בש"ס שעוג מלך הבשן עקר טורא תלתא פרסי שהדברים כפשטם, שהוא בכלל יינו יי"נ, אף שיש מחלוקת בזה בין הקדמונים, ועיין בלשם הנ"ל. ועיין עוד מש"כ החזון איש בהלכות קידוש החודש לגבי תקופת שמואל מש"כ על הספר עתים לבינה, וכן מש"כ באגרות חלק א' - ט"ו בענין זה. וכן מקובל בשם הגר"ז מבריסק לגבי פירוש מסוים שהוא נגד

פרק יב - עצם האסון בפירוש שמבאר המקרא שלא עפ"י המסורה סט

הקבלה והמסורה, והאריך המלבי"ם בענין זה. ומה לנו יותר מדברים החריפים של הב"י, המובאים במחזיק ברכה קונטרס אחרון באו"ח סימן ש"ז, והמהר"ל בבאר הגולה בבאר שיש בנושא זה, נגד ספר אחד בזמנם. ועיין בדברים חריפים מהיעב"ץ בהערותיו לספר אמונת חכמים, לגבי האנשים שכותבים נגד המסורה ותולים את עצמם באילנות גדולות כמו רבותינו הראשונים, והכלל הוא שאין לזוז מהקבלה והמסורה.

פרק יג

הטעם שא"א לתקן הספר

האנשים שעסקו בעריכות הפירוש אינם יכולים לעסוק בעריכות פירוש על מקרא בכלל

א. והנה אנו רק הבאנו כמה דוגמאות^ק, אבל הוא בגדר פרט שיש בכוחו ללמד על הכלל כולו, וכמש"כ לעיל (פרק י' אות א') לגבי מטרת הספר. ומעתה הרי פשוט שא"א לתקן ספר כזה, דכל מהלך וגישת הספר הוא פסול בעצם, וכדבארנו באריכות שמוכח כן מכל המהות וסגנון פירושם, ומשום הכי לתקן הטעותים ושיבושים לא יעזור כלום. ולא רק שהספר פסול, אלא גם האנשים שעשו הספר אינם ראויים לעשות פירוש על המקרא כלל, לא מיבעיא העורכים שיש להם הגישה לפרש המקרא באופן הגרוע, וכמו שניכר מספרם. ועיין בתקנות גדולי הדור בשנת תרס"ב שהודפסו בקונטרס דרכה של תורה הנ"ל (פרק ד' אות ג'), ושם באות ב' כתבו "דהחובה לחזור אחרי מלמדים הנודעים למומחים באמונתם", ובאות ג' "דמוטל עוד יותר על האבות להזהר ממלמד שאינו הגון" וכו' - עיי"ש. וכל שכן להיות מלמד לכלל ישראל כמו הדפסת ספר, ובפרט בצורה כזו שהוא בשביל ללמד פירוש המקרא לכלל ישראל, כולל נערים, וא"כ לא יועיל שום שינוי, דאנשים האלו אינם ראויים לעסוק בפירוש המקרא כלל, וכפי שמעשיהם מעידים על עצמם.

לגבי החיבור "רש"י כפשוטו"

ב. ומה"ט הספר "רש"י כפשוטו" ג"כ יש להוציאו מחוץ לבתי מדרשות, מכיון שנתחבר על ידי אנשים כאלו. וכמו שכתב הנודע ביהודה (עיין בקובץ בית אהרן וישראל מ"ג, שנה ח' גליון א' עמוד קס"ג) לגבי ספר אחד שנתן לו הסכמה, וכיון שמצא בקונטרס אחר מהמחבר שיש לו דעות מקולקלות, כתב שאף הספר הקדום שנתן לו הסכמה פסול, כל שכן בספר שהוא מלמד

קו. אבל באמת יש עוד הרבה דוגמאות וכל הספר מלא מזה, וגם יש עוד הערות על החיבור ובאופן שנעשה, ואכמ"ל.

רש"י לכל כלל ישראל, וק"ו אחר שגם מצאנו הקלקול בהפירוש "רש"י כפשוטו" גופא כמו שהבאנו לעיל (פרק י' - דוגמא ג' אות ד'). ובאמת, אפילו בלי דברי הנודע ביהודה, הרי כבר הבאנו לעיל (הערה פ"ז) מהמהר"ם שיק בשם החת"ס, שמבואר מדבריו שאפילו כשיש רק דבר אחד שמקולקל בפירוש כנידון דידן, הוא כבר סיבה להתנגד לכל הספר.

ובאמת, לא רק האנשים שכתבו וערכו את הפירוש "פשוטו של מקרא" אינם ראויים לעשות פירוש על מקרא כמו שכתבנו למעלה, אלא אפילו אנשים האחרים שרק עסקו בהחיבור המכונה "פשוטו של מקרא" ולא מצאו בו פסול, מעידים על עצמם שדברים אלו אינם מבינים כל צורכם, ואין להם ההרגש להרגיש בדברים שאינם כפי רוח מסורתנו. ונמצא, דאף הם אינם ראויים להשתמש בתפקיד חמור כזה. וכבר אמרו (ברכות כ"ט ע"א) טעה בברכת המינים מורידין אותו מפני חשד, [בגמרא הלשון מורידין אותו והכוונה דמסלקין אותו], וכהן ששימש בבית חונו לא ישמש בבית המקדש (מנחות ק"ט ע"א במשנה שם), וכל שכן שהחובה לבער הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" שהוא מכשול גדול להציבור, ואחריתו מי תשורנו רח"ל.

האופן שאפשר להדפיס ביאור על מקרא כדי לעזור הציבור

ג. ועל כן, אם רוצים להדפיס ביאור המקרא לעזור להציבור, קודם כל יש לבחור באנשים אחרים, וגם אנשים שעיסוקם הוא בעיקר בתורה שבע"פ, וכמש"כ החת"ס בשם רבו בעל ההפלאה, שאנשים שעוסקים בעיקר במקרא אינם עולים יפה - וכמו שכתבנו לעיל (פרק א' אות ג') בשם הרב הנצי"ב בזה, שרק תלמיד חכם יכול להתקשט בכ"ד ספרים. וגם ביאור המקרא יהא בנוי ע"פ פירוש רש"י והמסורת, ובמקום שאין פירוש רש"י, יהא בנוי ע"פ המסורת והמפרשים שמפרשים על דרך חז"ל, ולא בשם "פשוטו של מקרא" יכונה ח"ו, כמש"כ שעצם השם הוא דבר הנמנע, רק בשם **ביאור המקרא** וכדו' יכונה, וכבר קדמו פירושים כמו הבית יהודה באידיש לעשות כעין זה.

ואם חוץ מפירוש"י רוצים להביא משאר מפרשים, הרי אפשר להדפיס עוד פירוש בשם **ליקוט שאר מפרשים** וכדו', ולדקדק להביא לשונם של המפרשים כל כמה שאפשר, ולהקפיד תמיד לציין המקורות, וגם לא להביא פירושים מהקדמונים שנדחו לגמרי וכמו

ויבינו במקרא

שהבאנו לעיל (פרק ד' אות ב') מהמעין גנים, וצריך ת"ח וירא שמים וגם בקי בענינים אלו להשים
עינא פקחא עלה קי'.

קז. ועיין לעיל (הערה פ"ד) מש"כ בענין טעותם אפילו בדרך אגב בדברים כאלו, וכמו אצל הפירוש
של 'לא יתבוששו'.

פרק יד

סיכום יסודי המאמר

א. לתועלת הקורא נסכם כאן בקצרה חלק מהיסודות^{קח} שנאמרו בהמאמר:

- א. כל חלקי התורה הם באותה קדושה, והתורה צריך להתלמד מתוך יראת שמים מרובה.
- ב. התורה צריך ללמוד עם פירושו של רש"י שהוא פשוטו של מקרא של חז"ל - והוא הפירוש של הפסוק.
- ג. המושג 'פשוטו של מקרא' שהוזכר במפרשים אחרים וכדומה הוא פירוש נוסף חוץ מרש"י ולא במקום רש"י.
- ד. לימוד פשוטו של מקרא שלא על דרך רש"י יש בו סכנה גדולה ויכול לגרום למינות רח"ל.
- ה. מטעם הנ"ל, הזהירו רבותינו ז"ל שאין לההמון עם ללמוד פשוטו של מקרא שלא על דרך רש"י, וכל שכן שאין ללמדם עם ילדים.
- ו. אין בדורינו מי שיכול לומר מה הוא פשוטו של מקרא כמו הקדמונים.
- ז. אופן פסק הלכה האיך לפרש המקרא נקבע לפי הקבלה והמסורת.
- ח. ביארנו בגוף המאמר איך שהספר "פשוטו של מקרא" אינו מפרש עפ"י כללים הנ"ל, וגם הקלקולים והמכשולות שיש בו, ושמה"ט א"א לתקן הספר בעצם.

קח. וכמובן ואצ"ל, שאין סיכום זה כולל ומקיף כל הנקודות שכתבנו ובארנו בגוף המאמר, ועל כן בקשתינו שטוחה לפני קורא היקר לא להסתפק בהסיכום ולקרוא כל דבר ודבר על אופניו.

ויבינו במקרא

ב. והנה כבר כתבנו בהפתח דבר שהמאמר הזה הוא בנוי ומלוקט מדברי רבותינו גדולי הדורות זצלה"ה, והוגה ע"י כמה ת"ח חשובים, ואין הכותב אלא סדרן שמסדר דבריהם בפני הקורא, וכמו שמש שמוזג הכוסות בשביל הציבור. וד' יעזור שלא יצא מזה שום מכשול בשום דבר^{קט}, ויצא מזה רק תועלת וחיזוק באמונה ויראת שמים.

וכמובן, ואין צריך לפנים, שאין לנו ח"ו שום שמחה שנמצאו אנשים שיש להם טעיות חמורות כאלו, וכמו שהבאנו מהלשם, **אלא צער גדול הוא לנו**, אבל האמת צריך להיאמר, כל שכן בדבר שנשמת כל ישראל תלויה בו, ויה"ר שהאנשים שטועים בזה יכנס בהם רוח טהרה, וישבו בתשובה שלימה, אכי"ר.

סיום המאמר

הרמב"ן - מי שחושב שהתורה רק כפשטה לעולם לא תשיג סודותיה

לסיום המאמר נעתיק דברי הרמב"ן בכתבי הרמב"ן וז"ל, "והנה כלל אני מוסר לך, כי זהו היסוד לאמונה ולחכמה. דע כי אילו תאמין על מרגלית אחת שיש לה סגולה לפעול פעולה נפלאה בטבעה ובכחה ואינך יודע מהות אותה הפעולה, לעולם תהיה דואג ונאנח עד שתשיג מהות אותה הפעולה. ואם אינך מאמין שיש באותה המרגלית כח וסגולה לפעול פעולה גדולה או קטנה, לא תהיה חושש לה ולא תחפש אחריה ולא תשיג לבך אליה. וכן הדבר ממש בתורה, אם תאמין שאינה כפשטה לבד אבל יש לה מלבד הפשטים דרכים נוראים ומעלות נפלאות, תהיה תמיד רודף אחריה ודואג על מה שלא תשיג, ושמה במה שתשיג. וכן אמר ית' (דברים ל"ב מ"ז) 'כי לא דבר רק הוא מכם', כלומר אין תורת ריקנית כפשטה לבד, אבל יש לה נשמה שנפחתי אני בתורה והוא העיקר. ואם תמצאוה ריקנית אין הדבר רק ממום שבכם, וזהו שאמ' 'כי לא דבר רק הוא מכם' וכן דרשו ז"ל (ירושלמי פאה פרק א' הלכה א') "ואם רק הוא מכם" וכו'".

"ונחזור לכוונתנו ונאמר: כי כשתאמין שהתורה עמוקה עד מאד ופנימית בחדרי משכיותיה, לעולם תהיה משתוקק וכוסף ותואב אחריה, ותהיה נפשך חושקת ונמשכת אחריה תמיד כדי לגלות דבר מסתריה, וכדי להשיג מתעלומותיה. ועל זה נאמר (דברים פרק י"א פסוק י"ג) 'והיה אם שמוע תשמע', כלומר אם אתה שומע ומאמין שיש בה סתרים גדולים ותעלומות שראויים לכל שלם לשמען תזכה ותשמע. "אם יפנה לבבך ולא תשמע" (לשון הגמרא סוכה מ"ו ע"ב), כלומר אם תאמין בלבבך שהתורה פנויה וריקנית ואין בה נשמה פנימית לעולם לא תחוש לה ולא תזכה לעד לשמוע להשיג דבר מסתריה. וזהו סוד: יהב חכמתא לחכימין ובלב כל חכם לב נתתי חכמה.

ועתה בני שמע, הנה מסרתי בידך תחלה הקדמה זו, לפי שזהו השרש והעיקר לאמונה, כי מי שאינו יודע ומכיר מהותו של דבר, לעולם לא יהיה חושש לו. ומי שלא ידע מעלת התורה ומעמקיה, לא יהיה חושש לבקש לה טעם. כי איננו שווה מי שחופר מקום למצוא בו מטמון לפי אומדן הדעת, למי שחופר ויודע בודאי שיש מטמין באותו המקום. והנה תורתנו

ויבינו במקרא

התמימה ידענו כי כולה מלאה מטמונים כמו שאמ' (משלי פרק ב' פסוק ד') 'וכמטמונים תחפשנה' ואין לך מקום בכל התורה שאין לו מטמון מעין אותה הפרשה" וכו', עכ"ל.

מִיָּמֵינוּ אֵשׁ דֵּת לָמוֹ

ליקוט דברי

הגאונים הרבנים שליט"א

אודות החיבור "פשוטו של מקדא"

שיחת הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

ראב"ד העדה החרדית ירושלים

(נאמר בישיבתו הנוכח תשפ"ב, ונדפס בגליונו)

התבוננות במלחמת יון בתורת ה'

בגמ' במגילה (ט' א') איתא "מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן, ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם, נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת וכתבו לו אלהים ברא בראשית", עיי"ש.

ומבואר שתלמי המלך שהיה מלך יון, ביקש לקבל תרגום מדויק של התורה הקדושה, ולצורך זה קרא לשבעים ושנים זקני ישראל.

והענין צריך ביאור, שהרי היוונים לחמו נגד התורה הקדושה וביקשו "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", וא"כ היאך יתכן שמלך יון בעצמו ישתוקק להבין את התורה הקדושה, ויטרח להשיג תרגום מדויק של התורה הקדושה ליוונית.

היוונים נלחמו להפקיע את "קדושת" התורה

ונראה שהיוונים בוודאי ידעו שהתורה הקדושה היא "חכמה" נשגבה, וכל מלחמתם בתורה היה להפקיע את "קדושת" התורה, והיינו שלא ילמדו את התורה מתוך כוונה להידבק באלוקים ולקיים מצוותו, אלא ילמדו את התורה כסטודנטים בעלמא שכל מטרתם הוא רק להשיג חכמה.

ולכן לא נמנע ינאי המלך מלתרגם את התורה, אלא אדרבה, בדווקא ביקש לתרגם את התורה הקדושה ליוונית כדי להפקיע את התורה מקדושתה, ולהוציאה לחולין לרחוב היווני כדי שילמדוה כחכמה יוונית בעלמא, ולהפקיע מהתורה כל זכר של דבר השיי"ת ושייכות לקב"ה.

שיחת הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

ומדוקדק מאוד מה שאומרים בנוסח 'על הניסים', "כשעמדה מלכות יוון הרשעה להשכיחם תורתך", שעיקר גזירתם הוא שעם ישראל ישכחו שהתורה הקדושה היא "תורתך" והיינו תורת ה', וילמדו את התורה כשאר חכמות רח"ל.

היוונים נלחמו על החוקים ולא על המשפטים השכליים

ובזה יתבאר מה שאומרים בנוסח על הניסים "להעבירם מחוקי רצונך", כי באמת היוונים הכירו ביופי משפטי התורה השכליים, כמו תשלומי שכר שכיר בזמנו והונאה וגזל וכיוצ"ב, ולא התנגדו אלא ל"חוקים" שאנו מקיימים אותם מחמת "רצונך" והיינו מחמת רצון ה' בלבד ולא מצד התועלת הגשמית שיש בהם להעמדת סדרי העולם.

טעמים של היוונים שטימאו את כל השמנים

וזוהו הענין שהיוונים טימאו את כל השמנים, כי הדלקת אור המנורה היה משפיע על עם ישראל שפע של אור התורה, שהתורה נקרא אור וכמוש"כ "נר מצוה ותורה אור" (משלי ו' כ"ג), וביאורו שהתורה מדלקת את נשמת האדם להיות קשור באלוקים ולקיים המצוות בהתלהבות, וענין זה היה נשפע על ישראל על ידי הדלקת אור המנורה, ולכן נלחמו היוונים נגד ה'שמנים' למנורה כדי לעקור את אור התורה, שלא יאירו נשמותיהם של ישראל בדבקות באלוקים על ידי לימוד התורה, ונתכוונו להראות בכך שחכמת התורה איננה אלא חכמה בעלמא כשאר החכמות.

ומטעם זה גופא גם סובב הקב"ה שניצחון החשמונאים יהא במציאות "פך השמן הטהור", כי מאחר שמלחמת היוונים היה "לטמא את השמנים" ולהראות בכך שהתורה איננה תורת ה' אלא חכמה בעלמא, לכן סיבב הקב"ה את הניצחון בענין זה גופא, כדי להראות שצריך דווקא שמן טהור להדלקת המנורה, ורמזו היא שעלינו לשמור את התורה בטהרתה ובקדושתה, שהתורה היא תורת ה', ויש לשמור עליה בטהרה כדי לזכות להשיגה.

לימוד התורה הקדושה מתוך יראת שמים וידיעה שזוהו תורת ה'

ולזה גופא אף נקבעו ימי החנוכה לדורות, לעורר אותנו ללמוד את התורה בקדושה וביראת שמים, ולקיים את המצוות מתוך יראת שמים וידיעה שאין זה ככל חוקי המדינות שנועדו רק למען סדר העולם, אלא כולם מצוות השיי"ת שניתנו לנו להידיבק בו ולעשות רצונו ית"ש.

ובבבלי יום מתפללים אנו בברכות התורה "ונהיה אנחנו וצאצאינו וכו' כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה", והרי שחלק מהתפילה על תורה הוא להתפלל שנהיה "יודעי שמך", והיינו

שלא נלמד ח"ו את התורה כחכמה בעלמא, וכאותם המתפלפלים בסברות רק כדי להשיג את יופי חכמת התורה, אלא נלמד את התורה מתוך דבקות בקב"ה וידיעה שזהו "תורת ה'".

ובאמת הלומד את תורת ה' כשאר חכמות לא רק שאינו זוכה לאור התורה אלא הוא גם נשרף מאור התורה וכמו שאמרו חז"ל (יומא דף ע"ב ע"ב) "זכה נעשה לו סם חיים לא זכה נעשה לו סם המוות", והיינו דאם לומד את התורה מתוך הכרה בקדושתה, זוכה להשיג את אורה, אבל אם אינו לומד את התורה בקדושתה מתוך ידיעה שזהו דבר ה', התורה גופא ממיתתו על שמוזלזל בקדושת התורה.

וסיפר לי הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, שהיה אצל הגאון רבי דוד פרידמן מקרלין זצ"ל - בעל השאלת דוד, וראה אצלו על הסטנדר, דף שכתוב עליו באותיות מאירות עיניים "שויתי ה' לנגדי תמיד", ושאלו על זה, וביאר לו שמפחד שמחמת גודל העיון בהבנת סברות התורה יסיח דעת אפילו רגע אחד שהתורה היא תורת ה' ואנו עוסקים בה כי זהו רצונו ית"ש, ולכן מניח נגד עיניו "שויתי ה' לנגדי תמיד" לזכור כל הזמן מהבורא יתברך.

והגאון רבי שמואל יצחק יפה זצ"ל סיפר על חותנו מרן ה"בית הלוי", שבכל פעם שהזכיר שם של תנא או אמורא היה אומר "דער הייליגער רבא".." "דער הייליגער אב"י".." (רבא הקדוש, אב"י הקדוש), והיינו כדי שיזכור את קדושת התורה וקדושת התנאים והאמוראים, ושאינו מתעסקים רק בחכמה בעלמא.

וזכו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל היה קורא לבחורים שלומדים תורה כחכמה בעלמא בתואר "סטודנטים", והיה חוזר ואומר כמעט בכל שיחה בישיבה, שהישיבה איננה כמו אוניברסיטה שבאים רק ללמוד שם ח"ו "מקצוע" של חכמת התורה, ובחורי ישיבות אינם 'סטודנטים' שבאים להחכים בחכמת התורה, אלא הישיבה היא מקום להתעלות בתורה ויראת ה' טהורה, וכדי להתעלות בישיבה צריך גם ללמוד בישיבה וגם להתפלל בישיבה, והיה אומר שמי שאינו מקפיד על תפילה כראוי לבן תורה, אינו "בן תורה" אלא "סטודנט" שבא רק להחכים בחכמת התורה ולא להתלמד תורת ה' מתוך יראת שמים.

חובתינו בשמירת התורה בקדושתה

ובאמת קדושת התורה נשגבה מאוד, שאין קדושה למעלה ממנה, [ולכן לוחות העדות היו נמצאים בתוך הארון במקום קודש הקדשים, כי קדושת התורה היא קודש הקדשים],

עד שמלאכי השרת התפלאו בשעה שרצה הקב"ה להוריד התורה לארץ, ואמרו "חמדה גנוזה לך תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבן אדם", והרי שקדושת התורה נשגבה כל כך עד שסברו המלאכים שאיננה שייכת כלל לילוד אשה.

ובפירוש אדוננו הגר"א לספרא דצניעותא (פ"ה) מבואר, שבתוך אותיות התורה שתל הקב"ה את השמות הקדושים עם רמזים וסודות הבריאה, וכל מה שהיה והווה ויהיה עד סוף העולם כלול בתורה מבראשית עד לעיני כל ישראל, ולא הכללים בלבד אלא אפילו פרטיו של כל מין ומין ושל כל אדם בפרט וכל מה שאירע לו מיום הוולדו עד סופו וכל גלגוליו וכל פרטיו ופרטי פרטיו, ואמר הגר"א שהתורה הוא כמו "מפת העולם" (גלובוס) שכל נקודה בה מצביע על מדינה שלימה, וכך בתורה הקדושה, בכל תיבה ותיבה טמון עולמות מלאים ממש של רמזים וסודות.

והנה בשנים האחרות מפיצים ספר "פשוטו של מקרא", וגדולי תורה ובעלי מוסר כבר העירו שהספר מגשם את התורה לפרש את התורה הקדושה כספר סיפורים, ובוחר מדעתו מתוך פירושי הראשונים מה נראה לו "פשוטו של מקרא", ומה גם שקובע מהו "פשוטו של מקרא" נגד פירוש רש"י שכבר סלל לנו הדרך לבאר פשוטו של מקרא, והסכנה גדולה כשעושים את התורה כספר סיפורים מגושם שכל אחד מפרש בה מדעתו הפשוטה.

ואנו צריכים לזהר מאוד בקדושת התורה, שאין לנו שום מושג בגדולת התורה, ומי שעושה את התורה כ"ספר סיפורים", מחלל בזה ח"ו את קדושת התורה, ובימי החנוכה עלינו לעורר במיוחד על דבר זה, ללמוד את התורה בקדושתה. (ואין הדברים אמורים כלפי המו"ל, אלא כלפי החיבור עצמו, ואין אנו דנים את המו"ל, שבשגה יצאה מאיתו).

משה זאב זארגער

רב ומו"צ בהעדה החרדית

מח"ס שו"ת "וישב משה" ושא"ס

עיה"ק ירושלים תובב"א

חודש מרחשון תשפ"ג

בעז"ה.

א. בענין פשוטו של מקרא

ע"ד אשר התריעו רבים כבר אודות ביאורים שונים ובהם "פשוטו של מקרא" ועוד, והנה שונה ביאור זה מכל הביאורים שהגם שיש לפקפק בכמה דברים, אמנם זהו גרוע מכל אלו במה ששללו שדברי רש"י אינו פשוטו של מקרא, וזה מוריד כח תורה שבעל פה שהוא יסוד הכל, וכבר אמרו גדולי עולם שרש"י בגמ' הוא רש"י, ורש"י במקרא הוא גמרא, שהתורה שבע"פ קיבלנוה יחד עם המקרא בלי הבדל.

והנה אינו מהחדש, ומי אינו יודע מביאור הרמ"ד מבערלין שהחריב את כל העולם בביאורו, וכתב בלב העברי שהמהר"ם שיק שאל את רבו החתם סופר זי"ע מה עוול מצאו בביאורו עד כדי כך, שכל גדולי עולם כעין הנודע ביהודה וההפלאה ועוד קללוהו ושמתוהו אותו וגם את ר"ה ויזל ימ"ש, והרי בכל דבריהם ציינו מראה מקומות לספרים הקדושים, ועיקר הטעם היה לפי שהוציא פירושי התורה שבע"פ והאמונה המתורה מביאורם ופירשו בפשוטו.

ומראש צורים אראנו, בגמ' שבת (דף ס"ג ע"א) אמר רב כהנא כד הוינא בר תמני סרי שנין הוה גמירנא ליה לכולי ש"ס, ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עי"ש, ומבואר שמנהג זה הוא מקבלת התורה שלמדו כל דרושי הגמ' במקרא שהוא תורה שבע"פ ולא למדו פשוטו כלל, עד שגמרו כל הש"ס, (והגם שיתבאר להלן שאינו פשוטו שלהם וכיוצא בהם).

והטעם כתב רבן של ישראל מציל הדורות מההשכלה הנוראה מרן החת"ס זי"ע (בדרשותיו בדרוש לפרשת בשלח שכנראה שהוא הדרוש הראשון למלחמתו מלחמת ה'), שזה למדו מנותן התורה ית"ש, שתיכף ביציאתם ממצרים, והיו בהלכות דרך ארץ כתרנגולין מנקרים באשפה, כמ"ש יומא (דף ע"ה ע"ב), קירבם מיד לפני הר סיני במעמד הנבחר, והראה להם מה למעלה ומה למטה, ועדיין נשאר להן רוע מנהגן ותלונותם במדבר, והטעם הסביר מרן הח"ס וזה לשונו, כי אי אפשר להבדיל בני ישראל מיתר

הגאון רבי משה זאב זארגער שליט"א

העמים וכו' ולא ללמוד במה שהם משתוים עמנו, ואפילו לא מקרא ע"ד הפשוט, כי חיש מהרה יהפך לב האדם לשוב להמונם, אם לא ירחק בתכלית הריחוק, ולא היו זוכים להגיע לאמיתות התורה והאמונה וכו', וכן בנינו וזרעינו אם ילמדו בתחילת גדלם פשטי המקראות וכו', אז מרם יגדלו ויגיעו לחלק הדורשים ותורה שבע"פ שהוא העיקר כבר בחרו בהפקירא, כאשר עינינו רואות בדור הרע הזה מכמה מדינות (כוונתו לדייטשלאנד וגרורותיה) שאין אחד מאלו הבנים שלא יצאו מהדת וכו' עכ"ל, וזה אינו רוח הקודש גרידא, שההשכלה שהכניסו בחומשים ועוד התחילה בשנות התק"מ, ועד שנת תקע"א עבר ל' שנה, והפירות הבאושים מלאו כל אשכנז ביהם ומערין וכל סביבותיהם והבן.

והנה זה ניחא שרב כהנא לא למד פשוטו ש"מ, וגם מה שלמד היה אחר שגמר כל הש"ס, אבל היתכן שלא ידע מזה כלל שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, אפילו נאמר שאמרו לו רבותיו שאין ללמוד כן עד שילמוד כל הש"ס, אבל עכ"פ היה לו לדעת דבר שכזה, כמו שעשו היום שהדפיסו פשוטו של מקרא עם פירש"י יחד, ועל כרחק שהטמינו מכל הצעירים כל פשוטו של מקרא עד שילמדו כל קבלות ופירושי חז"ל, וכלשון הגמ' "גמירנא כל הש"ס", והטעם שלא יכשלו בה ויסתכנו, כיון דשאני ביאור פשוטו שהוא דבר המביא לידי מינות דמשכא, וכעין זה כתב הנצי"ב בהקדמתו להעמק שאלה שהמחבר פי' על התורה ולא עמד על דעת חז"ל, יש לחוש שהוא אפיקורס עיי"ש.

ועי' מש"כ החיד"א בשם הגדולים על האבן עזרא וכן יש על עוד הרבה ראשונים וקדמונים, שבמקום שפירשו כפשוטו דלא כפירושי חז"ל הוא ממה ששלטו ידי זרים בפירושם ולא נכתב על ידיהם עיי"ש (והארכנו במקום אחר שכל הספרים שנדפסו בתקופת המשכילים מהקדמונים צריך בדיקה מי הוא המו"ל, שאפילו שהכת"י אמת כמעט אין ספר שלא פשטו ידיהם המזוהמות בהם, לערב כל הכפירות שלהם בפנים, ועי' מה שכתבנו בשו"ת וישב משה ח"א סי' ע"ה ע"ד הבשמים ראש).

ב. הפשוטו של זמנינו

והנה כל זה בפשוטו שהיה בימי חז"ל, שאחר שידעו הדרש למדו גם פשוטו, אבל פשוטו של מקרא שאנו דנים בה היום, אינו פשוטו של מקרא, רק פשוטו של אבות

ואמהות וכל רבותינו הקדושים לעשותם כאנשים פשוטים רח"ל.

והנה כל אחד יודע שהקמנים שלומדים חומש ורש"י כמו שלמדו בכל הדורות, מלאים עם יראת שמים בעיקר מלימוד הזה, שנכנס בלב התינוקות לכל ימי חייהם, ואפילו שיש מהם נושרים אינו דבר חדש, וכתב הח"ס (שם) שגם המשכילים בזמנו טענו שיש הרבה רקים ופוחזים מחינוך שלנו, וכתב שבכל זאת הם אע"פ שחטא ישראל הוא כל זמן שאין בלבו שום ספק ביסודות האמונה אבל בלימודיהם הם נוטים לאפיקורסים עי' שם לשונו הנורא, והיטב אמר רב גדול אחד בזמננו שהצעירים היום שמעמו טעם הליבה ועוד, הם אינם נושרים רק מנותקים, שהנושרים הרי יחנכו את ילדיהם בכל מאמציהם בת"ת וישארו מהם דורות, בהיפוך ממה שראינו שמרוב המתחכמים שלמדו חכמות הגוים ופשוטו של מקרא יחד עם התורה"ק, שבהמשך ניכרים מאוד בגדלותם, ובפרט ביוצאי חלציהם וברובם ככולם לא נשאר מהם כלום רח"ל (ועי' רמב"ן פ' נצבים עה"פ פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה וח"ס פ' שופטים).

ודי לנו בזה שגישמו בפרשת הדודאים, במה ששינו מפרש"י הק' שכתב שלא היה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים, והם כתבו שלא היה מתאוה שיהיה לה בנים ולא הסתפקה בארבע בנים שלה, מגושמים וגסים ומגלי פנים (ואינו מכיר ואינו רוצה להכיר מי הוא המחבר שאין המכתב נגד אלו או אלו, רק נגד הנשוא), האם שייך השגה כל דהו בדרכי האמהות הקדושות להרבות צרותיהן לבעליהן שהוא נגד הטבע לגמרי, וזה קדושת השבטים הנוראה שאין לנו מושג בהם, הלא מראש צורים אראנו מגבעות אשורנו שפירשו חז"ל שגם בלעם הרשע התקנא באבות ואמהות הקדושות שבגוים לא יתחשב, והא לכם לשון הספורנו שם - שהוא מגדולי הפשטנים שבמקרא - שהיה ענין התולדה אצל האבות כמו אצל אדם ואשתו קודם החטא שלא היתה כונתם בו להנאת עצמם כלל רק להקים זרע לכבוד קונם ולעבודתו, וכן כתבו כל המפרשים.

ג. ההשכלה החדשה - ומלחמת הח"ס והגר"א וכל גדולי עולם.

והנה בביאורים כאלו שנדפסו המקרא כפשוטו בצד רש"י הקדוש שהביאור מושך יותר כעין מינות דמשכא, הם מקררים כל האמונה בילדינו הקדושים, שהצורים והגבעות אבותינו ואמותינו הקדושות היו אנשים ונשים גסים כמו כל הגוים, ובוה נעשים הילדים ר"ל מנותקים מכל הקדושה והטהרה שמקבלים בחדרים הקדושים האלו, וגרם

הגאון רבי משה זאב זארגער שליט"א

החטא שגם במחיצותינו הקדושות שב"ה אין מקבלים כסף מהכופרים ואין תכנית הליב"ה וכל תכניות הלימודים שבחו"ל, נכנס בחלקם הביאור הזה נגד המסורה לבלות ולנתק כל מין קדושה מדורותינו ר"ל, וראיתי גם דברים טפשים בהם שנראה שהוא כמו מומר להכעיס לעקור הפירוש הפשוט בעין כל שהוא נמצא דוקא ברש"י ולכתוב בטפשותם פירוש אחר ואבמ"ל, ואוי להם למלמדים שמכניסים זאת בתלמידיהם ודם והתלמידים ודם זרעיותיהם מידיהם יבוקש.

וכמדומה שבאם חלילה יתארך הגלות, אז ירשמו כותבי דברי הימים "תקופת השכלה שניה" משנות ה'תש"ס-ע והלאה, הן מצד החינוך והן מצד ספרי המשכילים, כיון שתקופת ההשכלה הראשונה שהיה משנת תקמ"ג עד סוף שנות תר"מ שהשמיד שבעים שמונים אחוז מכלל ישראל נאבד בתהום הנשיה, והתחיל תקופת הציונות ובשנים אלו שהציונות עם הכוחי ועוצם ידי פשט את הרגל, גבר הס"מ והתחילה "תקופת השכלה השנייה" בלי יודעים שהוא הוא אותו קליפה נוראה רח"ל.

וכבר ידוע מה שהובא בעליות אליהו שאחד מתלמידי הרמ"ד הגיע לוילנא (לפי מקורות אחרים הוא שלמה מיימון בעל גבעת המורה הידוע), ואמר על מה שמנו חז"ל עשרה לשונות של שמחה, שדיצה אינו בכלל, ומ"ש חז"ל ורש"י אינו פשוטו של מקרא, ונודעזע הנר"א בכל גופו והלקוהו שם מלקות וענשוהו קשות על בזותו דברי חכמים, וידוע שגם הרמ"ד התפלל כל יום בביהכ"נ ג' תפילות ככל אדם ובסופו השתמדו כל בניו ורוב תלמידיו רח"ל, ובסופו לא נשאר ממנו זכר בקרב ישראל, וראש הלוחמים נגדם מרן הח"ס ואחריו תלמידיו זי"ע הצליחו יותר מבכל מקום להעמיד עולה של המסורת של מרע"ה בלי שינוי עד היום, והוא הוא ראש אמונת אומן, שכל גדולי ישראל בכל המקומות ובכל הדורות הביטו אחרי משה, כי קרן אור פני משה יותר מכל גדולי הדורות, לידע האין להנהיג עם בני ישראל שישארו תלמידי מרע"ה בלי שינוי, וכל גדולי עולם שרצו שלא ימעדו אשוריהם מדרך האמת, למדו בספריו שהם לשעה ולדורות, שלא כאותם אנשים שעל כל דבר התחברות לרשעים, יאמרו אין לנו כתפות הח"ס שאסר כל שינוי, ומחר יאמרו שאין להם כתפות מרע"ה שאסר להם שם"ה לאוין שהם שם"ה בעיות בשבילם, וכל העוסק בספריו ובפרט בדרשותיו לידע מה דעתו לא ימעדו אשוריו ומהם ישארו הדורות לעולם.

ד. ללמוד רק הפירושים שקיבלנו מרבנותינו הק'

ועוד זאת ראיתי בציוניהם כמה מהמתחרים וכמדומה שהוא חלקו הגדול שהרבה מציוני בעל הביאור הוא מספרים שלא נתקבל אצלנו, רק נתחברו במדינות החושך וההשכלה להציל מה שאפשר להציל, (ששם למדו גם ספרי רמ"ד בידוע שאחד מגדוליהם עשה יובל של מאה שנה לפגרתו של בעל הביאור שהראה שתורה והשכלה הולכים יחד רח"ל ואכמ"ל), וכבר כתב הגה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זי"ע שהצדיקים שביניהם היה כונתם שהם כרפואות לחולים מסוכנים, וברור שפירושים מסכן את הבריאם ואינו בשבילנו כלל.

ולכן מ"ש מרנא הח"ס יתקיים גם בספרי ההשכלה שבדורינו שהמגרשים אותם מביתם ומכל ביהכ"נ שלומדים בהם זרענו רגליהם לא ימער בעז"ה, ולגבי תיקון הפירוש הזה כיון שהיסוד רקוב מה שייד לתקן זאת.

והנה נתארך אגרת זו, ועוד יש הרבה בקולמוס ודי בזה כדי שכל הרוצה שימשכו דורותיו לא ירשה שום שינוי בביתו ולא ימשך חלילה אחרי מגלי פנים, ואין לנו רק מה שקיבלנו ללמוד רק חומש עם רש"י ורמב"ן כמ"ש מרנא הח"ס זי"ע, וכן הזהירו שאר גדולי עולם שאין כאן מקומם לחשבם, ודי לנו בלשונו הקדוש של מרן הח"ס בצואתו "בספרי הרמ"ד לא תשלחו יד ואז רגליכם לא ימער".

ויהיה ה' עמנו שנהיה משארית הזה שהבטיח הקב"ה שלא תשכח מפי זרעו במסורה האמיתית שקיבלנו מסיני, ונזכה במהרה לביאגו"צ כי כשל כח הסבל מהנסיגות המשוונות שבא בדור האחרון, ויהיה ה' עמנו להטות לבבנו אליו עדי נזכה לביאגו"צ שאז יבדל האור מהחשך לגמרי בב"א אנס"ו.
ובאתי עה"ח למען כבוד התורה"ק.

דעת תורה

אודות החומש "פשוטו של מקרא"

באנו לגלות דעתנו בדבר הפירוש "פשוטו של מקרא", שהוא מהווה מכשול לרבים, באשר הוא מתעלם מדברי חז"ל, והוא שינוי חמור בצורת לימוד המקרא המסורה לנו מרבתינו, וכוונתם גלויה במטרה להמיר פירוש רש"י-י שהיה מאז ומתמיד יסוד החינוך והיהדות, וביותר לצעירי הצאן, ושכל יסודות האמונה ולימוד תורה שבכתב ובע"פ בונים עליו- בפירוש זה, ר"ל.

גם בספר הנ"ל יש בו פירושים משונים ומזוייפים בשם המפרשים ורוח של העכלה יש בו, ואינו בר תיקון כלל וכבר פדסמו גדולי התורה בארץ ישראל התנגדותם בכתב ובע"פ על כן פשוט וברור שספר הזה אסור לבוא בקהל ויש להוציאו מהבתים ומבתי כנסיות ובתי מדרשות ואסור לעשות בהם מסחר.

באנו על החתום

ישראל צבי ניומאן
ר"י בית מדרש גבוה

דוד צבי שוסטאל
ר"י בית מדרש גבוה

ירוחם אלשיין
ר"י בית מדרש גבוה

ארי' מלכיאל קוטלר
ר"י בית מדרש גבוה

אהרן פלדמן
ר"י ישיבת נר ישראל

שלמה ש. פייוור שוסטאל
ר"י תפארת ירחמיה-ל

ארי' דב ונטפויגל
ר"י ישיבה זכרון משה
ד'סאט פאלסבורג

יצחק סורוצקין
ר"י טעלז ומתיבתא ד'לייקוואוד

אשר חיים ליבערמאן
דומ"ץ בית מדרש גבוה
ורב דקהל זכרון שניאור

יעקב א. הכהן פארנהיימער
דומ"ץ בית מדרש גבוה
ורב דקהל שארית עדת ישראל

אשר אליהו קאלמאנאוויץ
ר"י מיר

אהרן צוקערמאן
רב דקהל זכרון פנחס

צבי יעקב זולטי
ר"י מיר

מוקני תלמידי מרן הגר"א קוטלר זצוקלה"ה

הפירוש "פשוטו של מקרא" משפיל קדושת התורה, ומפרש הרבה דברים על דעת עצמם, לגמרי לא ככוונת התורה, גם מביא דברי הרמב"ן בסילוף כוונתו הק' וע"י לימוד פירוש כזה יתחיל הקורא למעט מאד בקדושת וגדולת האבות הק', ותחת ידיעתנו ואמונתנו שחיהם ודבריהם היו כל כולו ברוממות ומדרגות גדולות, יבוא הקורא לדעות עקומות רחמנא ליעלן **ודאי אסור ללמוד בפירוש כזה!** והרבה הרבה פעמים הפירוש הגרוע הזה הולך להדיא כנגד פירוש רש"י ופירושי חז"ל, וממעט מאד בגדלותם של האבות וקדושתם רחמנא ליעלן! ואוי לו למי שכתב דברים אלו! ומי בקש שיבואו לקרר דברי תורתנו אשר הם כגחלי אש, ותורתנו הקדושה שאין לנו שום מושג ברוממותה וגדולתה וקדושתה, באים זדים וחללוה, ומכשול גדול לרבים הם כל דבריהם. אין מקום ללימוד זכות על "פירוש" כזה. ומה שנדפס על פני הספר "ספרי איכות" אינו מובן כלל, כי אין להם "איכות", וגם לאו בכלל שם "ספר" גינהו, ובזיון נורא לתורתנו הקדושה שתהא "חומש" נדפס עם "ביאורים" זדונים כאלו. וחלילה חלילה, שבחדרים הקדושים איפה שלומדים עם תינוקות של בית רבן ישתמשו המורים והמלמדים היקרים הבאים להשתיל תורה ויראת שמים וגדולתן של האבות הקדושים בלב תלמידיהם השותים בצמא את דבריהם, דברי זדונות והיפך המטרה כאלו!

חיים ירוחם גינזבורג

בעזה"ש"ת, מוצש"ק לסדר 'כמשפטו אשר הראית' [תרומה] ה' אדר א' 'עשה עמנו אות לטובה' [תשפ"ב] לפ"ק

הוד כבוד הגאונים היושבים על מדין העדה החרדית ירושת"ו בב"א,
אחר דרישת שלום הדר"ג שליט"א.

שמעתי כי הנכם עוסקים בדיון עניין הספרים הנדפסים בשם 'פשוטו של מקרא'.
לדאבון לבבי וצער נפשי כי רב מאוד מאז נתוודעתי לספר זה וראיתי הדברים
הנדפסים, ראיתי בזה שהוא ספר המסית ומדיח הקוראים בו מללמוד התורה הקדושה
בחרדת קודש באימה וביראה ברתת וזיע כדרכה של תורה, כאילו הם ספרי מירוס רח"ל.
ולדעתי אסור להניח ספר זה בבית ככל הלכות ספר מינים, ולא בבדיקת חורין וסדקין
נמצא החומץ – הוא גלוי לעין כל בר דעה ומבין דבר.

כאשר מקיימים ובערת הרע, עוסקים בהצלת הדור ומצווה רבה היא לאין ערוך לתקן
תיקון פרצות בתורה הקדושה, אשר לדאבוננו נמצאים אנו בשפל המצב אשר לא היה
כמותו דורות רבים.

יתן השי"ת וישים חלקנו עם מזכי הרבים שאין חטא בא על ידם וזכות אבות מסייעתם
ולא תגרם שום תקלה ומכשול.
שלום רב לאוהבי תורה ואין למו מכשול.

הכו"ח בצער רב ומצפה לישועת הי"ת

טוביה הלוי נוביק

מנהל רוחני בישיבה"ק

יב"א ק"צ י"ז
מנחם מנחם הלוי
מנהל רוחני בישיבה"ק

שיחות מאת

הגאון רבי חיים יצחק קפלן שליט"א

ר"מ בישיבת פחד יצחק

משגיח ישיבת חברון

בענין הפירוש החדש הנקרא "פשוטו של מקרא" - שנאמרו בישיבת חברון

פתיחה

דברי המשגיח שליט"א נאמרו בועד בישיבת חברון לבחורים העמלים בתורה, להדריך אותם בלימוד חומש ורש"י [ושאר מפרשי המקרא] על דרך הנכון, שהוא על דרך המסורה לנו מחז"ל. וכמו שכתב שם בהערה, וז"ל, "דלכך נקט רש"י בפתיחה אשר אינה מן השורה, 'אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה וכו'', ללא פתיחה בשאלה קודם לכן. ללמדנו, כי אל החומש אין לנו שום גישה מעצמינו, אלא רק על פי המסורה לנו מחז"ל".

ושם בפנים הוסיף המשגיח שליט"א לבאר לשון רש"י שם, "אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני". וז"ל, "וכוונת רש"י היא, שאין לנו לגשת אל פשוטו של מקרא, אלא המקרא אומר דרשוני - 'אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני', ואיך, כמו שדרשוהו רבותינו. כי רק על ידם יש לנו את הגישה לתורה, ורק על ידי הדרש ניתן להשיג את מה שהפסוק אומר ואת הפנימיות שבה, שהמקרא מדבר רק למי שדורש אותו".

וממשיך שם, שמש"כ רש"י אח"כ "ואם באת לפרשו כפשוטו וכו'', שכוונת רש"י הוא, דרך אחר שלמדנו את הדרש, יש בידינו גישה אל הפשט. וז"ל שם, "דבאמת אין לנו גישה אל הפשט מעצמינו, אבל אחר שלמדנו את הדרש - אשר לימדנו כי יש את התורה וישראל שעבורם נברא העולם, הרי שמתוך ההזדקקות לדרש וההשגה אשר אותה הוא מלמדנו - יש בידינו אף את הגישה אל הפשט".

והנה, בהיות שהועד נאמר בתמצית ובקיצור לבני הישיבה, לכן ראינו צורך ליתן הקדמות לבאר דברי המשגיח שליט"א וכוונתו, כדי שיהא דבריו מובנים לכל, ואח"כ

נביא דבריו שנאמרו בישיבה. [זאת למודעי, שהמאמרים עצמם דלהלן הוגהו על ידי המשגיח שליט"א^א].

^א ההערות בהקדמות הם מהעורך, וההערות במאמרים הם מהמשגיח שליט"א, מלבד אם צוין אחרת.

הקדמה למאמר א' - 'רוח אלקים'

הנה בבראשית פרק א' פסוק ב' על הפסוק 'ורוח אלקים מרחפת על פני המים', פירש הספר המכונה "פשוטו של מקרא" וז"ל: "רוח ד' היתה נושבת מעל המים המכסים את כל הארץ. ומהו רוח ד', יש שפרשוהו כמשמעו: האויר שהיה הולך ומנשב בתנועתו מעל המים שעל פני הארץ. וכו', וקראה הכתוב רוח אלקים, להשמיענו שגם הרוח הוא בכלל הדברים הנבראים בידי ד' [כי מתוך שהיא ממלאת תמיד את כל המקום הפנוי בעולמנו, יכול אדם לדמות שקיומה מאליו ואין צורך לברא אותה]. ויש שפרשו מתוך הלשון 'ורוח אלקים' שהכוונה היא על דבר רוחני ונשגב [בדומה ללשונות הכתובים: ותהי עליו רוח ד'], והוא רומז לכסא הכבוד, ששם השראת שכינת ד' וכבוד מלכותו, וכו'", עכ"ל.

והנה, לא נכנס כאן האיך שפירשו בהמשך הדברים דברי רש"י ש"כסא הכבוד היתה מרחפת", שמוציאו מידי פשוטו, ולהיפוך ממפרשי רש"י. ופשוט שפירוש שבא לפרש פשוטו של מקרא, אין לו להתעסק ולהפשיט דברים העומדים בכבשוננו של עולם, אלא רק להעתיק דברי רש"י, ורבותינו שפירשו דבריו. וכבר כתבנו בפנים בקונטרס (פרק יא - דוגמא ב'), בדוגמא של 'נעשה אדם בצלמנו' בענין זה. ופירושים כאלו הבאים בפירוש כזו, סופם לבא לידי כפירה ומינות רח"ל, וכמו שכתבנו שם.

אבל מה שיוצא מדבריהם הוא, שמשמעות הפסוק הוא, שרוח היינו אויר. וזה שנקרא 'רוח אלקים', הוא משום שבא לומר לנו, שהקב"ה ברא את האויר, שלא תטעה שהאויר קיים מאליו. ונמצא, שלדבריהם, הפירוש 'רוח אלקים' אינו שהרוח הוא "רוח אלקים", דהיינו שיש צד אלקי לרוח, וכמו שכתבו בהפירוש השני שהביאו. אלא הפירוש הוא, רק שהרוח נברא על ידי אלקים. ולדבריהם זהו משמעות והפשוטו של המילים 'רוח אלקים' - וכמו שכתבו "יש שפרשוהו כמשמעו", ולאפוקי הפירוש השני שאינו המשמעות והפשוטו של הפסוק - אלא "ויש שפירשו".

ולדבריהם, הפירוש השני שהוא פרש"י, שהכוונה של 'רוח אלקים' הוא שיש צד אלקי לרוח, וכוונת הקרא הוא לכסא הכבוד, אינו משמעות ופשוטו של הפסוק ח"ו.

אכן כל הראשונים והמפרשים, כולל מי שפירש ד'רוח אלקים' הכוונה לאויר, פירשו שכוונת 'רוח אלקים' הוא שיש צד אלקי לרוח, ולכן קראו הפסוק "רוח אלקים". ורק נציין קצתם, ראש

וראשון הרמב"ם במורה נבוכים (חלק ב' פרק ל') שפירש שם, שהכתוב מדבר על הד' יסודות, ורוח הוא יסוד האויר. וז"ל, "ואשר חייב שיאמר רוח אלקים, בעבור ששמה מתנועעת ר"ל מרחפת, ותנועת הרוח לעולם מיוחסת לשם, 'ורוח נסע מאת ד', 'נשפת ברוחך', 'ויהפך ד' רוח ים', וזה הרבה", עכ"ל. וכוונתו פשוט, ש'רוח אלקים' הכוונה, שהרוח, הוא "רוח אלקים", משום שרוח מיוחסת תמיד לשם, וכהלשון 'נשפת ברוחך', ולא ביאר לנו הרמב"ם כדרכו טעם הדבר, רק כתב שכך הוא המציאות. וברמב"ן כתב, "וסמך הרוח לאלקים, בעבור שהיא (יסוד הרוח) דקה מכולם ולמעלה מהם, (אלקי מצד שלילת הגשם שבו), רק שהיא מרחפת על פני המים במאמרו של הקב"ה". וכן הוא בכל המפרשים, וכל אחד כדרכו נתן הסבר אמאי הרוח מיוחסת לד', דהיינו איך ייש לרוח עצמה צד אלקי.

ובאמת, ברא"ם וגור אריה ולבוש אורה ושאר מפרשי רש"י ביארו, שהסיבה שרש"י מבאר דהכוונה הוא לכסא הכבוד, משום שאין הדרך שרוח גשמי יהא מיוחס ל"רוח השם". ועיין בספר מעשי ד' שמיישב קושיותם, אפילו לפי המפרשים שמפרשים את הפסוק על יסוד הרוח. ובאברבנאל פירש, שרוח הכוונה ל"רוח אלוקי", וכמאמר חז"ל, "זו רוחו של אדם הראשון". ועכ"פ ברור מדברי הראשונים וגדולי המפרשים, שהפירוש של 'רוח אלקים' הוא, שיש צד אלוקי לרוח, יותר משאר דברים, ומיחסים אותו להקב"ה.

ונמצא, דדבריהם הם להיפוך מכל המפרשים, ועוקר הפירוש של כל המפרשים מהפסוק. שהם מפרשים, שייסוד הרוח אינו בעצם מיוחס לד', רק שהשמיענו הקרא שהקב"ה ברא הרוח. ומלבד שהפירוש אינו נכון - ואדרבה פירוש רש"י הוא כמשמעו ממש - אבל הם גם מורידים ומחללים הפסוק מתוכנה המקודש שפירשוהו בה כל המפרשים כולם, שהרוח מיוחס להשם.

ומפירושם גם יוצא, שהפסוק בא לומר דבר שאין בו צורך. דהרי זה שהאויר הוא נברא ואינו קיים מאליו, הוא מושכל ראשון ויסוד האמונה, שכל דבר בבריאה הוא נברא ואין מה להסתפק בזה. **ונמצא,** דהם בדו מלבם דברי הבאי, שהתורה בא לומר לנו, דבר שאין בו צורך לומר. [וזה מלבד שהוא נגד כל המפרשים, וגם בחז"ל במדרש מבואר להיפוך (עיין בילקוט מדרשים ובאדרת אליהו), שלא נאמר כאן בתורה בריאה על הרוח, ורק מפורש במקומות אחרים, ואכ"מ].

ובעצם דבריהם שפירשו, שפירושם הראשון הוא משמעות הקרא, ואילו פירוש רש"י הוא פירוש שני, "ש'רוח אלקים' הוא דבר רוחני ונשגב, ורומז לכסא הכבוד". נמצא שעשו,

שפירוש רש"י אינו משמעות הקרא, והוא רק דבר שמרומז בהפסוק. ואשר לפי זה נמצא, שאין פירוש זה של רש"י בשביל כל מי שלומד פשוטו של מקרא. ובדברים אלו הם עוקרים פירוש רש"י שמפרש שזהו פשוטו של מקרא, וכמו שכתבו כל מפרשי רש"י כאן, שאין כוונת רש"י ש'רוח אלקים' הוי רמז לכסא הכבוד, רק שהפירוש של 'רוח אלקים' הוא כסא הכבוד, שזהו הפירוש של רוח - שיש בו צד אלקות, וכמש"כ מפרשי רש"י שציינו למעלה, [ועיין בגור אריה, אמאי לא כתוב בתורה וכסא הכבוד מרחפת³].

ונמצא שישלש רעות נעשו כאן: א' - עקרו וסילפו פירוש הפסוק, היפוך ממה שפירשו כל המפרשים. ב' - הורידו וחיללו הפסוק מקדושתו, וגם הוציאו הפסוק לדברי הבאי על ידי שפירשו את הפסוק באופן שהתורה באה לומר דבר שאין בו צורך ח"ו. ג' - עשו פירוש רש"י - שהוא באמת הפירוש הפשוט של הפסוק - לדבר שהוא רק רמז, וכאילו שאין פירוש בשביל מי שלומד פשוטו של מקרא, רק למי שלומד רמז וסוד.

³ ומה שכתב הגור אריה שם, שפירוש מילת 'רוח אלקים' - "אינו כמשמעו", אין כוונתו שפירוש רש"י אינו משמעות הקרא, רק כוונתו הוא, שכסא הכבוד אינו רוח בעצם. ואדרבה, המפרשים ביארו, שרש"י טרח לבאר האיק כסא הכבוד נחשב רוח. אבל זה פשוט שלפי רש"י, פירוש הקרא הוא כסא הכבוד, ואינו דבר שהתורה רק מרמזת עליו. וגם פשוט, שאין כוונתו שמשמעות של רוח הוא אור, דאדרבה יעויין באברבנאל, שמיאן בפירוש הרמב"ם שרוח הוא אור, משום שאור אינו רוח, ועיי"ש עוד בדבריו וע"ע במלבי"ם ומעשי ד', שיישבו דברי הרמב"ם. אבל אפילו לפי דבריהם, הרי ודאי שמשמעות רוח אינו דוקא דבר גשמי כמו אור או רוח הנושב, דמשמעות רוח הוא גם דבר רוחני, כמו שבא במקרא כמה פעמים, כגון 'ואמלא אותו רוח אלקים' וכדומה, וכמו שפירש האברבנאל הפסוק כאן. וכן כל המפרשים יש להם דרך מהו משמעות הקרא כאן של 'רוח אלקים', כל אחד לפי דרכו שכולם יסודתם בהררי קודש, ואכמ"ל.

מאמר א' - 'רוח אלקים'

והנה לעיתות אלו חדשים מקרוב באו בעשיית שתים רעות, לעזוב ולהעזיב יניקה מבאר מים חיים, ולחפור בורות נשברים, וברוב גסותם הוציאו חומש הנקרא על ידם "פשוטו של מקרא". ודוגמא אחת נציגה כאן, ומינה נתפוס את כסילותם בכללי. דעל הפסוק 'ורוח אלקים מרחפת על פני המים' כתבו ד'רוח אלקים' הכוונה לאוויר, ובא הכתוב לומר שגם האוויר נברא על ידי הקב"ה. והוסיפו: דיש מפרשים (وهוא פירוש

¹ ושמעתי מראש הישיבה הגאון רבי דוד כהן שליט"א, דוגמא על שטחיות הפירוש הזה, ועל חתירתם להעמיד שהכל הוא ע"פ טבע הנראה להם, ולהרחיק דברים הנראים למעלה מהטבע שאנחנו מכירים. במה שפירשו על הפסוק (בראשית ו', טז) 'צהר תעשה לתיבה', שרש"י הביא על זה את פירוש חז"ל [שי"א] שהכוונה לאבן מאירה, שכוונתו הוא, ששם נח אבן שמאירה מעצמו בלי דבר אחר, [וכדוגמת השמש, כלשון המהר"ל בגור אריה כאן, ובעוד כמה מקומות], ועל ידי זה היה אור בתיבה, ולא ממקורות אחרים, כמו נרות וכדומה. והם כתבו לפרש, שלמאן דאמר שצהר הוא חלון, מ"מ עיקר האור שבתיה הגיע מנרות. וגם למאן דאמר שצהר הוא אבן טובה, מ"מ האור ג"כ הגיע מנרות, ורק שהאבן הפיץ האור יותר, כדוגמת מראות המלוטשים והמבריקות, דאי לאו הכי כיצד האירה האבן בתוך החושך.

ואינו מובן כלל מה מרוויחים בזה, דאכתי מה זה נוגע לפירוש המילה צהר, ואיזה סיפוק מוציאים הם בחתירתם, להעמיד את הכל קשור לטבעיות, וקשה לעמוד אפילו על היצה"ר שלהם.

ועכ"פ אמר הגר"ד שליט"א, שלשון צהר תעשה לתיבה הרי לפי פשוטו מתפרש על בניין והכנת התיבה, שבבנין והכנת התיבה שם נח דבר המאיר מעצמו, ושהוא הוא הדבר המאיר לתיבה, ולא ששם דבר שאינו בעצם דבר המאיר לתיבה. ועוד, שבאותם זמנים השתמשו תמיד בנרות במקום החושך, וא"כ וכי זה אתי קרא לאשמועינן, שכאן צריך דבר שיעזור קצת להנרות להביא עוד אור לתיבה, [ע"י חלון] או ע"י אבן שיפיץ אור הנרות יותר? ועוד לדבריהם מהו זה שכתוב: 'צהר' - שפירושו דבר המאיר 'תעשה לתיבה'? ואדרבה, פירוש רש"י הוא העמדת הפסוק לאמיתו של פשט, שנח שם דבר המאיר מעצמה וכמו שציוה הקב"ה - 'צהר תעשה'. (עיין בהערה ו' להלן).

והנה הם ייחסו פירוש זה שעיקר האור שבתיה הגיע מנרות להרד"ק, והמעייין הישר שם בפנים יווכח בשקר הדבר, [ועיין בקונטרס בפנים, בפרק י' - דוגמא א', שהבאנו דברי הרד"ק, וביארנו איך הוסיפו ושינו דבריו, (הוספת העורך)]. [ויש לשים על לב, מה שרואים הרבה, שהדבקים בתורת אמת הינם דוברי אמת, וכמבואר בפרק אלו מציאות על ת"ח בענין טביעות עינא באבידה, ואילו המחפשים תורת שקר, פיהם דבר שווא בכלל. שכן במהדורה זו הדפיסו ההסכמות שעל ספר אחר ללא קבלת רשות ואישור על כך, והרי שכל החיבור מזויף מתוכו. ואכן בהרבה מקומות באות המצאות של הבל של העורכים, ומיוחסות כאילו אל הראשונים, וכגון בפרשת הדודאים].

רש"י) שהוא רומז לענין רוחני ונשגב, והיינו כסא הכבוד. ושתים רעות עשו בזה: האחת, בפירושם זה ריקנו את ה'רוח אלקים' שבפסוק זה¹, דכל אשר באה רגלו בעולם הישיבות וחי בביהמ"ד וגדל בעמל הסוגיות ונתחנך על ברכי העיון והעמקות, חש הוא בריקנות הממלאת הפירוש הזה, דמה אשמועין בזה, דאין בפירוש זה שום הנאה [מלשון מהני²] עיון ותוכן, ומחפשים לעולם את הנוח והקל, ללא העמל והעומק שבתורה. והנה עתה למדנו מדברי רש"י דברים כ"כ נפלאים ועמוקים, והם בשנאתם לפירוש רש"י יחפשו תמיד להוציא את התוכן מן הדברים, [ודבר זה נובע הוא ממה שמרגישים הם עשוקים מהתורה ולומדיה, ומחפשים לרוקן את התוכן מהתורה לבל תרוקן אותם הם]. והשנית, מה נואלו ונתטפשו באשר מחשיבים הם את עצמם לחכמים יותר מרש"י?! דהלא רש"י מפרש הפסוק שהכוונה לכסא הכבוד, וזה פשט הפסוק אשר לומד כל ילד יהודי באשר הוא כבר בהיותו עלם צעיר כבן חמש [דבן חמש למקרא], ואילו הם מפרשים דזה הו"א דבר "נשגב" אשר אינו ראוי לכל אדם אלא רק לאלו אשר דעתם אצולה וכבר שמשו די צרכם³.

[בהקשר לדברי רש"י אלו יש לציין, שכמו בכל מקום, גם כאן, הלומד רש"י כראוי יתקיים בו 'גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך' הטמונים בפירושו, וכמו

¹ ואף שיש מפרשים שהפירוש ב'רוח אלקים' הוא לאויר, אך לפירושם הפסוק עוסק בפירוט סדר הבריאה דקאי על ד' יסודות, ו'רוח אלקים' שהוא האוויר הוא אחד מהם, וכגון ש'וחושך' הוא יסוד האש. אולם הפירוש הזה שפירשו דקאי על אוויר להורות על היות האוויר דבר נברא, אין בו שום משמעות.

² וכמשנ"ת בהרחבה במקום אחר, [בשיחת שלח תש"פ, פרק ג' אותיות י"ח וכ"א, ועיי"ש עוד בכל הענין].

³ וכמו שאמר ראש הישיבה הגאון רבי דוד כהן שליט"א, דכל המהות של פירוש רש"י הוא להעמיד ולהשריש את פשוטו של מקרא על פי חז"ל, כלומר שדברי חז"ל הם עצם פשוטו של מקרא. [ובמקום אחר נתבאר כיצד דברים הללו מפורשים בהקדמת רש"י לשיה"ש, והמעין שם ברש"י יוכח שהעמי הארץ משתבשים בפירוש המילים של אין מקרא יוצא מידי פשוטו]. והטועים - תועים האלו באים לאפוקי ולחלוק על עצם פירוש רש"י, רח"ל.

והרוצה לעמוד על ההבדל התהומי בין אמיתת ועומק פשט הכתובים וביאור עניינם, לבין שטחיות הגישה הטבעית והבדויה המוציאה ד"ת לדברי הבאי וריקנות, יכול לעיין בפירוש"י עה"פ 'וישמע אלקים אל לאה' (בראשית ל' י"ז).

⁴ וגם דכמה מן גסות הרוח יש בזה, "לבחור" ו"להמציא" לפרש את התורה כפי המתאים לטבעיות, ולקבוע מהו הפירוש בפסוקים, וללא הכרת והערכת גדולת מפרשיה באמת.

שהראנו לדעת בכל המבואר בענין אברהם ומלכי צדק]. ראה ברש"י בסמוך בפרשת בריאת יום שני עה"פ 'יהי רקיע בתוך המים', וז"ל "באמצע המים וכו', הא למדת שהם תלויים במאמרו של מלך". ולכאורה מלך מאן דכר שמיה, ועכ"פ מאי טעמא נקט כינוי זה דוקא. ברור שהוא נסמך, ע"מ שכבר נתגלה לנו בפרשה ראשונה, ע"ד היות כסא הכבוד מרחף ע"פ המים. [עיין רש"י פ' מקץ מ"א מ', ש'כסא', פירוש מלכות]. ובגמרא ר"ה ל"א איתא, שיר של יום השני הוא, גדול השם ומחולל מאוד, על שם שחילק מעשיו ומלך עליהם. והיכן גילוי המלכות, הרי זה מש"כ רש"י שהם תלויים במאמרו של מלך. וכלשון זו עצמה נקט רש"י בפרשה ראשונה, כסא הכבוד מרחף באויר ברוח פיו של הקב"ה ובמאמרו. וכ"ה ברמב"ן שם לפי דרכו בפירוש הכתוב דאיירי בד' היסודות, שלכן כתוב על יסוד האויר "רוח אלקים", בעבור שהיא דקה מכולם ולמעלה מהם, רק שהיא מרחפת ע"פ המים במאמרו של הקב"ה].

^ח המרומז בלשון רש"י, כסא הכבוד עומד באויר וכו'. [ולהיפוך מהפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" שכתבו, דלפי הפירוש שרוח אלקים הוא כסא הכבוד, לא נברא האויר עד יום שני, במאמר של יהי רקיע. וזה להיפוך מרש"י שפירש שיהי רקיע, היינו "שיתחזק הרקיע", אבל האויר כבר נברא ביום ראשון. ומה שכתבו, שכאילו יש שפירשו שהאויר נברא ביום שני והוא כוונת יהי רקיע, וייחסו זה כאילו להמלבי"ם בשם הרמב"ם, המעיין במלבי"ם יראה, שאין פירוש כזה. ובאמת א"א לומר כן, שהרי הרמב"ם פירש שרוח אלקים הוא יסוד האויר. וכדרכם לא עמד הפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" על כוונת הראשונים והמפרשים, ופירוש זה אין לו מקור. וכמה זהירות צריך כשבאים לפרש המקרא, ובפרט הפרשה של ששת ימי בראשית. והמעין יראה החורבן הגדול שיוצא מפירושים כאלו. (הוספת העורך)]

^ט ולא כמתעצמים בשטחיות שקרא אתא לאשמועין שגם את האויר ברא הקב"ה. והוא בכלל דרך כסיל למו, לתלות בוקי סריקי, לומר שבא ל"חדש" את הידוע לכל אחד מכבר.

הקדמה למאמר ב' - 'וישמע אלקים אל לאה'

הנה בפרשת ויצא (פרק ל' פסוק י"ז) על הפסוק, 'וישמע אלקים אל לאה', פירש הספר המכונה "פשוטו של מקרא", "שמע ד' אל תפלתה, והטה אזן אל רחשי לבה וצפיתה, אשר היא משתדלת כל כך לזכות בבנים נוספים, ותלד ליעקב בן חמישי, מלבד שני הבנים מזלפה שפחתה (ראה רש"י ואוה"ח)", "עכ"ל.

והנה ביאור דבריהם הוא, שיש כאן ב' פירושים, על 'וישמע אלקים אל לאה': א', פירוש של התרגום, שלאח התפללה ושמע הקב"ה לתפלתה, וכלשון התרגום, "וקביל ד' צלותה דלאה", וכן פירש האוה"ח, בפשט הראשון, "מגיד שהתפללה להשם", "עכ"ל. ב', שהכוונה הוא, שהקב"ה הטה אזן לרצונה וכוונתה, [דלא מצינו בקרא שהתפללה לאה].

והפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" הרכיב שניהם ביחד, שהכוונה, שהקב"ה שמע לתפלתה, וגם הטה אזן אל רחשי לבה וצפייתה. והוסיפו לבאר, מה היתה תפלתה, ורחשי לבה וצפייתה, שהיא משתדלת כל כך לזכות בבנים נוספים. דהיינו, דהם מפרשים, דלאה אמנו רצתה מאד בבנים נוספים, דלא היה די לה בד' בנים שכבר היו לה, רק רצתה עוד. וזהו רחשי לבה וצפייתה, שתהיה לה עוד בנים, ומתוך זה השתדלה הרבה בשביל זה, וגם התפללה על זה, ושמע הקב"ה לכל זה.

ונמצא שיוצא מדבריהם, שכל השתדלות של לאה ותפלתה, היתה כמו אשה רגילה, שרוצה עוד בנים, וזה היתה רחשי לבה וצפייתה.

אך הבא נראה, האיד שפירשו רש"י ומפרשי רש"י, והאוה"ח. הנה רש"י פירש, "שהיתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים". וכתב המזרחי, וז"ל, "פירוש, אע"פ שאין וישמע אלקים נופל אלא על המבקש מד' דבר שאין לו, ולאח כבר ילדה ארבעה בנים, מ"מ מפני שהיתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים, נחשב כמבקשת מד' דבר שאין לה, לפיכך אמר 'וישמע אלקים אל לאה', והפיק רצונה ברבוי שבטים, שהוא דבר שלא היה לה", "עכ"ל.

והמבואר מדבריו, דלאה לא היה לה צורך בבנים נוספים, דכבר היה לה ארבעה בנים, רק שרצתה שיהיה לה יותר שבטים, וכלשון רש"י, שיודעות היו בנבואה, שיהיה ליעקב י"ב שבטים, ורצה שמה שיותר שבטים יצא ממנה.

וכן מבואר בחזקוני, העתיקו ספר הזכרון על שם הרשב"ם, שהשכר של לאה היתה, שאע"פ שלא היתה צריכה בנים, עשתה גמילות חסדים ליעקב, שנתנה שפחתה ליעקב, שיביא יותר שבטים, ובשכר זה זכתה לעוד שבטים, מידה כנגד מידה. וכלשון החזקוני, "אבל אני הרבה בנים היו לי, ובשביל גמילות חסד שעשיתי, שמסרתי לו שפחתי, נתן אלקים שכרי", עכ"ל.

והרמב"ם ספר הזכרון לבאר כוונת רש"י על פי זה, "שלא מצינו שהתפללה לאה על הבנים מעולם ולא הוצרכה לתפלה, וא"כ מה טעם וישמע אלקים, שראה שהיתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים, שהרי כשעמדה מלדת נתנה שפחתה, לכן השלים חפצה וכוונתה", עכ"ל. וכוונתו, שהספר הזכרון מבאר, שהיתה מתאוה ומחזרת שיעקב ירבה שבטים, ולפיכך זכתה שיהיה ממנה ריבוי שבטים.

וכתב השפתי חכמים לבאר כוונת רש"י, "שלא מצינו שהתפללה לאה, לכך פירש רש"י שהיתה מתאוה וכו', וע"י זה נחשב לה כאילו התפללה, ונתן לה ד' רצונה". והביא הבאר בשדה פירוש זה בשם רבותינו מפרשי רש"י, וכתב לפרש בדרך אחר, על פי דברי הבראשית רבה, על הפסוק, 'אלי תבוא' "צפה הקב"ה שלא היתה כוונתה אלא להעמיד שבטים, לפיכך צריך הכתוב לומר וישמע אליה אלקים, וכו', והוצרך הכתוב לומר וישמע אליה, שהוא מלשון הבנה, שהבין הקב"ה כוונתה וכו'", עכ"ל. ומבואר מדבריו, דהוצרך הקב"ה להבין כוונתה, שלא היתה במעשה זו, של 'אלי תבוא', כאשה בעלמא, רק שרצתה להרבות שבטים.

ובזה נבוא לדברי האוה"ח, שהם ציינו. וז"ל, "וישמע אלקים, מוגיד שהתפללה לד'. עוד ירצה, כי הבין וידע כוונתה במעשה, שהוא לתכלית מצוה ואהבתה בהקב"ה ובמצותיו, וקלקלה השורה במעשה זה, גם ד' קלקל השורה, כי כפי השורה לא היו עולים לה אלא ד', ותהר ותלד בן חמישי יותר מהשורה ובן שישי מדה כנגד מדה", עכ"ל.

קא הקדמה למאמר ב' - 'וישמע אלקים אל לאה'

ומבואר מדבריו, מה שכתבו כל המפרשים שהבאנו, שהקב"ה הבין כוונתה, שכל מה שהיא עושה כאן הוא לתכלית מצוה ואהבה להקב"ה, וקלקלה השורה בנתינת הדודאים, לכן מידה כנגד מידה, נתן לה ד' יותר שבטים.

ומבואר מדברי רבותינו, שכל רצונה וכוונת לאה ומעשיה, היה לא להרבות בנים נוספים, רק להרבות שבטים, - שיהיה ליעקב י"ב שבטים, ושיצא ממנה ריבוי השבטים. ולהיפוך מהפירוש המכונה "פשוטו של מקרא", שכתב, שתפלתה ורחשי לבה וצפייתה, היתה כאשה בעלמא, שיהיה לה בנים נוספים.

ונמצא, שחיללו כל הפסוק כאן, והורידו כל קדושת האמהות. שהפסוק בא לומר, שלא אמו לא היתה כנשים רגילות, וכלשון הספורנו, שהיו האמהות כאדם וחוה קודם החטא^א, וכל כוונתה היתה רק להרבות שבטים מיעקב בחיר שבאבות, שהיתה השכינה שורה על מטתו, והם עשו שהפסוק בא לומר, שלא היתה אשה רגילה, שרצתה עוד בנים.

ויש כאן שנים רעות: א', הורדת וחילול קדושת לאה אמנו^ב. ב', שהוציאו כל הלימוד שהתורה בא ללמד אותנו^ג, שתכלית החיים הוא לרוחני, שבקשת לאה אמנו היתה בקשה רוחנית מסוימת שהוא להרבות שבטים, וממילא ללמדנו איך צריכים להיות מעשינו ומחשבותינו. אך הם הוציאו כל זה לתוהו, שלדבריהם ליכא שום לימוד, רק אשה שרוצה עוד בנים, ומתפללת ומשתדלת בזה, ושמע ד' לה.

והמתבונן, יתבונן בהחורבן שיוצא לכל הקורא בספרם.

^א וכידוע, שיעקב היה תיקון דאדם הראשון, ושופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון, ועיין במפרשים שם על הגמרא, דהכוונה מעין שופריה דאדם הראשון קודם החטא, ויש להאריך בזה, ואכ"מ, בפרט במאמר כזה.

^ב ועל זה נאמר בזהר, הבאנו בפנים בקונטרס (פרק י אות א), 'ובנביאי אל תרעו' - "אל תעשו עצמכם חברים ורעים לנביאים", ק"ו להאבות והאמהות הקדושים.

^ג עיין בפנים בקונטרס (פרק ח אות א, פרק א הערה ח), מה שהבאנו מספר החסידים בזה, ומהרמב"ם בי"ג עקרים, שאין לך כפירה גדולה מזו, עיי"ש.

מאמר ב'

"אמר רשע - אין רם"

נאמר בהיכל ישיבת 'חברון'

"לא פשוטו של מקרא מעניין אותם, מעניין אותם פשוטו של אנשים". "צריכים לדעת, לגבי העקדה לפי 'פשוטו של מקרא' גם החילונים מסכימים".

אני רוצה להביא דוגמא, הנוגעת לנו מאוד. ומזה להבין את כל היסוד של חנוכה. דוגמא בלימוד התורה.

הפסוק אומר בפרשת ויצא "וישמע אלקים אל לאה ותהר ותלד ליעקב בן חמישי". אומר רש"י "שהיתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים".

יש איזה עמי הארצות שהדפיסו פירוש, "שהקדוש ברוך הוא שמע אל רחשי לבה וצפיתה שהיא רוצה לזכות לבנים נוספים". מה לא טוב להם בפשט של רש"י, למה פירוש זה נחשב אצלם 'פשוטו' יותר מהפשט של רש"י.

נתבונן, הלוא יש כאן נקודה הצריכה ביאור. כתוב "וישמע אלקים אל לאה", והרי לאה לא התפללה, לא כתוב שהיא התפללה. אז רש"י אומר "מתאוה ומחזרת", מהו "מחזרת" - מה שלקחה את הדודאים^ט, מה שכתוב "ותצא לאה".

באים הם מתעלמים ממה שהיה קשה לרש"י, ומחליטים "שמע רחשי לבה וצפיתה^{טו}". פשוט מתעלמים. ברור שזה מה שרש"י בא להסביר.

^ט המשגיח מפרש, מחזרת, שחזרת על לקיחת הדודאים מתחילה כדי שתהיה לה יותר שבטים, לפני שנתנה לרחל. (העורך)

^{טו} כוונת המשגיח הוא, שהפירוש המכונה "פשוטו של מקרא" מפרש, שכל מה שכתוב כאן, שהקב"ה הטה און לרחשי לבה וצפייתה, ומתעלם ממה שמבואר ברש"י, שהכוונה שהקב"ה הבין למעשים מסוימים שלא עושה, ושכוונתה היא שהיא מחזרת להרבות שבטים. (העורך)

למה לשיטתם, זה פשט יותר טוב מרש"י. צריך להבין את היצר הרע. כבר נדבר על המניע, אבל קודם נדבר על השטות בעצמה, מה מצאו טוב יותר בפשט שלהם מהפשט של רש"י.

לא פשוטו של מקרא מעניין אותם, מעניין אותם פשוטו של אנשים. רש"י לוקח פסוק "ותצא לאה", אומר רש"י זה "ותצא"! לא סתם "רחשי לבה וצפייתה, לזכות בבנים נוספים".

יש פסוק "ותצא דינה", [וברש"י שם: "על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יצאנית היתה, שנאמר ותצא לאה לקראתו"]. ויש בגמרא בנדרים (כ' ע"ב) שמי ש"יוצאת" זוכה לבני בינה, לבנים נבונים, כיששכר. וזה "מחזרת", מחזרת, לא "רחשי לבה וצפייתה, לזכות בבנים נוספים"טז.

ולמה היתה מחזרת, אומר רש"י "להרבות שבטים". מדברים פה על האבות והאימהות, לא אנשים פשוטים.

והם החליפו לאנשים פשוטים, "פשוטם של אנשים". אין אנשים גדולים, אין אבות ואימהות. לשיטתם, התורה מדברת על אנשים פשוטים. על רחשי לבה וצפייתה של אשה פשוטה שרוצה בנים נוספים.

הגמרא בבבא בתרא (ע"ח ע"ב) אומרת "ונירם - אמר רשע אין רם". יש כזאת רשעות לומר שאין דבר רם. אנחנו יודעים שהתורה היא רם והאדם הוא רם, "תרוממי - ביוון" (ראה ילקוט שמעוני שמואל ב רמז קסג).

ויש רשע שאומר "אין רם". אמר רשע, המהות של רשע, רשע מהו אומר - אין רם. **האבות** והאימהות! התורה מדברת בפשוטו ממש. הפשוטו של המציאות, הפשוטו של אנחנו, הפשוטו של העולם כולו, הפשוטו של הקב"ה. זה האבות והאימהות הקדושים!

^{טז} כוונת המשגיח הוא, שרש"י בא לומר שיש כאן מעשה מסוים שהקב"ה ראה, [שחז"ל לומדים מזה דבר גדול], לא סתם רחשי לבה וצפייתה. (העורך)

^{יז} המשגיח מפרש הילקוט שמעוני, שמבקשים מהקב"ה שירומם אותנו ביוון. דיודע, דחכמת יוגית היתה שאין דבר רם והכל טבע, [עיין ברמב"ן בפרשת אחרי מות, ובדרשת תורת ד' תמימה, הבאנו בקונטרס בפנים (פרק י אות ד)], וזאת היתה גלות יון. ועל זה מבקשים, שהקב"ה ירומם אותנו שם, ושלא נהיו כמותם. (העורך)

אומרים הם, לא, הפשוטו של מקרא הוא - אנשים פשוטים. כלל ישראל נבנה, לשיטתם על אנשים פשוטים. על ידי צפייתה של אישה פשוטה שרצתה בנים נוספים.

לאה, אמנו הקדושה, באה להרבות שבטים. ומכוח זה נבנה כלל ישראל. הגמרא הרי אומרת שהקב"ה סייע שיצא מלאה יששכר. למה זה לשיטתם, בשביל צפייתה של אישה פשוטה שרצתה בנים נוספים!?

"הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים" (שבת כ"ג ע"ב), כל יהודיה מתפללת בשבת שיהיה לה בנים תלמידי חכמים. ואילו הם מה אומרים - רחשי לבה וצפייתה של אישה פשוטה שרוצה בנים נוספים.

מזהו היצר הרע הזה? מהו היצר הרע של הרשע האומר "אין רם"? זאת התשובה: משום שהתורה עושקת להם את החיים, וכמו שביארנו דברי הגר"א¹, אם נתבונן, מרגישים שהתורה עושקת להם את החיים.

¹ כוונת המשגיח למה שביאר בשיחה וז"ל: איתא בדברי הגר"א (מובא ב'חומש הגר"א' ומקורו מאדרת אליהו בכת"י הודפס בישורון חלק ד' ובספר דבר אליהו וכן בביאור הגר"א לשיר השירים פרק ב' פסוק ג' 'כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי') בביאור מה דדרשו חז"ל על הפסוק (פרשת וזאת הברכה) 'ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתא מרבבות קדש מימינו אש דת למו', ודרשו חכמינו ז"ל ד'זרח משעיר' וכו' מלמד שחזר על האומות, היינו על עשו וישמעאל שהן ראשי האומות ולא רצו לקבל התורה, וביאר הגר"א השייכות להמשך הקרא 'מימינו אש דת למו' - 'כי שתי לוחות היו חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה, ולישראל הראה הקב"ה לוח ימנית תחילה ולכך פתח 'אנכי' שהוא התחלת לוח ימנית תחילה, מה שאין כן לעשו וישמעאל הראה לוח שמאלית תחילה שהראה להם 'לא תרצח' 'לא תנאף', וזהו 'מימינו אש דת'.

ונראה הביאור בזה, דלישראל שעתידים להיות מהמימינים בה הזוכים שתהא להם כסמא דחיי (שבת פח ע"ב) הראה איך שהתורה היא חיים באמונה בו יתברך, דאנכי ולא יהיה, ושבת המורה על בריאת העולם ושבועה שהיא קיום העולם וכיבוד או"א שהביאוהו לחיים. אבל האומות שאף אם היו מקבלים מן הסתם לא היו אלא מן המשמאילים בה ולהם באמת הו' התורה נגד החיים ומהוה קושי והגבלה לסדרם השוטף, ואכן יש במחשבה זו מן האמת אבל אין הדבר תלוי אלא בהשקפת המתבונן. והתורה מיועדת שימית עצמו עליה ובזה ילך מלוח השמאל ללוח הימין ובזה הו' ההגבלה התרחבות א"ס. עכ"ל.

ויעויין בביאור הגר"א שם לשיר השירים שכתב ולכן ברחו שזהו עקרי עולם הזה, והוא כמו שכתב המשגיח. וכוונת המשגיח הוא שהתורה הוא רם, והוא סתירה למי שחי בשפלות העולם הזה ובחכמת יונית, ולאנשים כאלו התורה עושקת את חייהם, ועל ידי הורדת התורה מרוממותה לדרגא שלהם

ועל ידי ה'פשוטו של מקרא' הם מנסים להחזיר לעצמם את החיים. אם נתבונן נראה, שמי שמליצים על הפירוש הזה, וזה האמת - הם אלו שאין להם טעם בלימוד. וזה דבר נפלא.

*

צריך לדעת: פעם למדו עקידה, עכשיו, לדאבוננו - יש כאלו שלא לומדים את העקידה. מה שמעניין, המזרחי ששנים לא למדו את העקידה, התחילו ללמוד את העקידה.

למה הם התחילו ללמוד את העקידה? כי הם לומדים 'פשוטו של מקרא', אסור להזכיר **שום** חז"ל. רק לעסוק בהמחשת הציור.

זה כמו שאמר הגר"ש בירנבוים זצ"ל, שסתם לימוד לשם ידיעות חכמה גם היוונים היו מסכימים^ט. צריכים לדעת, לגבי העקדה לפי 'פשוטו של מקרא' גם החילונים מסכימים.

כי כשלומדים עקידה באופן של "קדושים אשר בארץ המה", לומדים מושגים של מסירות נפש, מזה החילונים נרתעים.

אבל כשלומדים היסטוריה "גופא דעובדא", כנראה זה כמו שאר הפחדים וההריגות למיניהם שמלמדים שמה. ממילא באופן של פשוטו של מקרא^ז, גם הם מסכימים, ללמד כך את העקידה.

צריך לדעת, שכל מה שזוכים להיות בבית מדרש, זה בשביל לקבל את הדבר הזה, לקבל את ה"אני חומה", גם אנחנו בתוך החומה הזאת. כאן אנחנו מקבלים מושגים, מה"שדי כמגדלות", שמזה יוצאים בני בינה.

מרגישים שמחזירים לעצמם את החיים, שעכשיו חייהם אינו סתירה לתורה, ובמקום להעלות את חייהם להתורה הם רח"ל מנסים להוריד התורה שיהא כמו חייהם. בין והתבונן בזה.

וזו היתה טומאת יון, כמו שממשיך המשגיח לבאר, וזהו מה שדרשו תרוממני ביון.

^ט כוונתו הוא שמה שהרע להיונים היתה העמילות בתורה, וכמאמר הגמרא בשבת (פ"ח ע"א) גבי ההוא צדוקי עם רבא, ועיין ברש"י שם, וכדברי רש"י על הפסוק אם בחקתי תלכו, אבל סתם לימוד שטחי, שהוא סתם קנין חכמה בעלמא, לא הרע להם. (העורך)

^ז מה שנקרא לדבריהם פשוטו של מקרא, אבל באמת אין זה פשוטו של מקרא, רק פירוש רש"י שהוא פירושם של חז"ל, הוא הפשוטו של מקרא באמת. (העורך)

"מיימינו" אשדת למו" אומר הגר"א זה תורה שבכתב ותורה שבע"פ - אותיות תלמוד,
ויה"ר שנכיר בזה שיש לנו ב"מיימינים בה" סמא דחיי, וכל מהותנו יהיה ביטוי
לשיר ורננים של "ארומך ה' כי דילתני".

הקדמה למאמר ג' - 'וחטאתי לאבי כל הימים'

בפרשת מקץ (פרק מ"ג פסוק ט') על הפסוק 'אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים', פירש הפירוש המכונה פשוטו של מקרא, וז"ל, "אם לא אחזירנו אליך, ואעמיד אותו לפניך כשהוא קים ושלם, האשמה תהיה רובצת עלי ולא אתכפר כל ימי חיי (אברבנאל)", עכ"ל.

והנה בפירוש זה, שמפרשים כל הימים שהכוונה לכל ימי חיי, הם מפקיעים מרש"י וחז"ל, שמפרשים שהכוונה של 'כל הימים', היינו לעולם הבא.

והנה כדרכם הביאו שמקורם הוא באברבנאל, אך באמת המעיין באברבנאל לא ימצא פירוש כזה בכלל. וז"ל האברבנאל, "אבל אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים, ר"ל יהיה פשעי וחטאתי קיים תמיד מבלי כפרה כל הימים", עכ"ל, הרי דהאברבנאל לא הוסיף שום פירוש על המילות כל הימים.

אך במקום אחר בפרשת ויגש, כשיהודה טען לפני יוסף, שעבדך ערב את הנער וגו', כתב האברבנאל, וז"ל, "וחטאתי לאבי כל הימים, שיהיה ענשו מתמיד ונצחי כל הימים, גם אחרי מותו", עכ"ל. הרי דהאברבנאל שם גילה, דפירוש כל הימים הוא לעולם הבא, וכלשונו גם אחרי מותו.

אך הפשוטו של מקרא כדרכם פירשו שם, וז"ל, "לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים, כך ערבתי את הנער, כאשר אמרתי שאם לא אחזיר אותו אליו, אהיה חוטא וחייב לו את האשמה הזאת כל ימי חיי", עכ"ל. ושם לא הביאו שום מקור, וזה דלא כהאברבנאל, ונמצא דבדו מלכם פירוש נגד חז"ל והמפרשים^{כא}.

^{כא} וגם רבינו בחיי, שבפרשת מקץ פירש, "וחטאתי לך כל הימים בעולם הזה, כלומר אהיה קרוי חוטא כל הימים, להיות חלקי עם החוטאים" וכו', עכ"ל. הרי אין כוונתו דכל הימים הוא רק עולם הזה, אלא דהוא גם עולם הזה ולא רק עולם הבא.

דהרי בפרשת ויגש כתב, וז"ל, "כי עבדך ערב וכו', נכנסתי ערב בשבילו וקבלתי עלי תנאי מה שאין לו פדיון כל הימים, כל אחי מבחוץ ואני מבפנים להיות מנודה בשני עולמות, וזהו שהזכיר כל הימים

ושנים רעות עשו כאן: א', שפירושם אינו נכון, דלפי פשוטו של מקרא, כל הימים בא לרבות עולם הבא. ב', דעקרו דבר עיקר שנתבאר בחז"ל, דהתורה מדבר כאן על עולם הבא, וזהו כל הימים של האדם, שהוא כולו יום, כלשון המדרש רבה. ובפירושם עקרו כל זה, דהתורה רק מדבר על כל חיי של יהודה בעולם הזה, וכאילו ח"ו שעולם הבא לפי פשוטו אינו חלק של ימי יהודה רח"ל.

בעוה"ז ובעוה"ב, כלשון הכתוב וטוב לנו כל הימים, שפירושו כן, עכ"ל. הרי להדיא, דגם רבינו בחיי מפרש כל הימים על עולם הבא, רק דמפרש דהולך על שני עולמות. ולאפוקי ממי שסובר, דיהודה רק נידה עצמו מעולם הבא ולא מעולם הזה, יעויין בתשב"ץ חלק ב' סימן ע"ב, שנקט שיהודה נידה עצמו רק מעולם הבא ולא מעולם הזה, עיי"ש, ובעוד מקומות. ורבינו בחיי שפירש כרש"י, דהיה יהודה מנודה משני עולמות, פירש שכל הימים, הכוונה בעולם הזה ובעולם הבא.

מאמר ג' - 'זחטאתי לאבי כל הימים'

קטע מתוך ועד מהמשגיח שליט"א בישיבת חברון

המחלוקת בין "פשוטו של מקרא" לרש"י, דכתוב בפסוק, שיהודה אמר ליעקב וזחטאתי לאבי כל הימים, ופירש רש"י לעולם הבא, וב"פשוטו של מקרא" מפרשים כל ימי חיי²². שהם שהעולם הבא הוא עומד לעצמו ונפרד מהעולם הזה, ולחכי כאשר יהודה אומר כל הימים, אין הכוונה לעולם הבא אלא עד יום מותו. אך רש"י מזה בא להפקיע, שהעולם הבא הוא דבר אחד עם העולם הזה, וביחד מהווים את כל ימי האדם.

²² וכדרכו מסלף וכותב שמקורו באברבנאל, אך המעיין שם יראה שלא כתב כן בכלל. דכתב שלא יהיה כפרה כל הימים, אך לא ביאר שכל הימים היינו אחרת מפירש"י. ובפרשת ויגש כתוב שם 'זחטאתי לאבי כל הימים' ופירש שם האברבנאל להדיא דהיינו אף לאחר מותי.

הקדמה למאמר ד' - 'אור כשדים'

המשגה שליט"א שלח לנו לקראת הדפסת הספר ביחד עם מכתבו המופיע בראש הספר עוד דוגמא האיך הלומד רש"י ומעמיק בלימוד המקרא יראה האיך יסודות היהדות מתפרש בפשוטו של הפסוקים ע"י רש"י הקדוש, לעומת הספר המכונה פשוטו של מקרא שלפי שטחיות לימודם שקוראים פשוטו של מקרא אין יסודי היהדות מתפרש בפשוטו של מקרא, ובמקום שיכנס היסודות היהדות בתוך כל לומד תורה שהוא תכלית התורה, כמו שאמרו תכלית תורה יראת שמים (תשובת הרמב"ם חלק ב' סימן שכ"ג, דרך חיים פרק ג' משנה י"ז בשם גמרא ברכות י"ז ע"א, ברית אברהם לאבי השל"ה פרק ב' אות ט' ע"פ גמרא שבת ל"א, ועיין במהרש"א שם, ובמה שציין לרש"י יומא ע"ב ע"ב), ע"י שבכל מילה ומילה של התורה מונח יסודות היהדות וכמו שמפרש רש"י, באים הם ועושים שאין היסודות היהדות מתפרש בפשוטו של מקרא, וממילא הלומד מקרא עם פירושם המכונה פשוטו של מקרא רח"ל, אינו נכנס יסודות היהדות לתוך לבו.

והדוגמא שנתן הוא הפלת אברהם אבינו לתוך כבשן האש וכל הלימודים שיוצא מזה, שרש"י מביא אותו כמה פעמים. א', בסוף נח, שהתורה רמזו בפסוק וימת תרח ע"פ חיי אביו באור כשדים, ששם נרמזו שתררח גרם מיתת בנו הרן, ומזה לומדים כל מה שאירע עם אברהם אבינו והרן, והחילוק ביניהם. ושוב בפרשת לך לך במילת אמרפל, ושוב שם בבארות בארות חמר, שלומדים משם פירסום אמונה של הקב"ה, שכולם יודו בהנס שנעשה באור כשדים עם אברהם אבינו. ושוב בפרשת וירא ואנוכי עפר ואפר, שמשם לומדים ההודאה של אברהם אבינו על כל זה. ומתוך ריבוי מקומות בתורה ולימודם, נכנס לכל יהודי כל הענין של הפלת אברהם אבינו לכבשן האש והצלתו ומיתת הרן, וכל הדברים הנלמדים מזה.

ואילו אצל הספר פשוטו של מקרא הושמט כל הענין, ורק במקום אחד הביאו בפרשת ברית בין הבתרים באנוכי ד' אלוקיך שהוצאתיך מאור כשדים, שכאן נרמז שהקב"ה עשה נס עם אברהם אבינו שהוציאו מכבשן האש, אבל כל הלימודים שנשנית ונתפרש בתורה, ושכל מילה ומילה בתורה בא ללמדנו יסודות, הושמט, ודי למבין.

וכאן המקום לציין לדברי החסיד יעב"ץ באבות פרק ה' משנה ב', שהוא דלא נזכר להדיא המעשה של אברהם אבינו עם נמרוד ומסירת נפשו, הוא משום שגדלות האדם הוא

הקדמה למאמר ד' - 'אור כשדים' קיא

שמוסר נפשו מחמת ציווי הקב"ה ולא מחמת הבנת שכלו, ומחמת זה באמת הושמט כל הענין של הכרת אברהם את בוראו בתורה, דתורה הוא דיבורו של הקב"ה ולא הכרת האדם את הבורא מחמת עצמו. וכמו ששמעתי מפי מו"ר שליט"א בשם זקנו הגר"ח מבריסק זצ"ל"ה, דאברהם אבינו עם כל השגתו שהכיר את הבורא מעצמו שא"א לבירה בלי בעל הבירה, אם היה נשאר עם זה בלי התגלות הקב"ה אליו שאני הוא בעל הבירה, היה נשאר אפיקורס. וכוונת דבריו הקדושים הוא, שאם כל השגת אדם את הקב"ה הוא רק מחמת עצמו, הרי הוא המחליט שיש הקב"ה בעולמו או לא, וזה גופא אפיקורסות, שנמצא שח"ו מציאותו של הקב"ה תלוי ומשועבד אליו. אבל האמת הוא להיפוך, שהשגת אדם את הקב"ה הוא ע"י מה שמגלה הקב"ה אליו את מציאותו, ובזה מציאותו תלוי בהקב"ה ולא להיפוך ח"ו. והרבה יש להאריך ביסוד זה, שהוא יסוד היסודות של כל התורה וכל היהדות.

והגם דלפי חז"ל ורוב מפרשים נחשב זה לאחד מהעשרה נסיונות של אברהם אבינו, וגם רואים הנס הגדול שנעשה בשבילו, שהקב"ה שינה הטבע לכבודו, וגם בזה הניח אברהם אבינו את יסוד מסירות נפש בשביל הקב"ה שהוא ירושה לבניו, מ"מ התורה מתחיל אחר כל זה בציווי של הקב"ה לאברהם אבינו. ובאמת שבעים פנים לתורה וליכא שום סתירה, דאדרבא הרי התגלות של הקב"ה בא ע"י זה שאברהם אבינו מעצמו הכיר את בוראו, ובגדר הבא לטהר מסייעין אותו, ואה"נ המסירות נפש שבאמת היה בשביל הקב"ה שנהיה מוסיף והולך נשרש בכלל ישראל. אבל עצם המעשה שיהא כתוב מפורש בתורה שהוא בשביל ללמד אותנו, לא נכתב בתורה, מחמת שגדלות האדם הוא שמוסר נפשו מחמת ציווי הקב"ה ולא מחמת הבנת שכלו.

וכמה הדברים מתאימים לדברי המשגיח שליט"א, שמבאר בשם הגרי"ז, דכל נס הוא בשביל התועלת היוצא מזה, וה"ה כל הזכרת נס וכל דבר בתורה בא בשביל היראת שמים היוצא מזה, וכמו שאמרו תכלית תורה יראת שמים, וממילא לא נזכר בתורה להדיא כל המעשה של אברהם אבינו ובני דורו והפלתו לתוך כבשן האש ע"י נמרוד.

ומכאן תראה החילוק בין הלומד בספר המכונה פשוטו של מקרא שנראה שמפרש התורה ע"פ מה שיותר קרוב לשכלם, ובזה נמצא שהתורה ח"ו תלוי ומשועבד לשכלם רח"ל, ומה"ט א"צ עמל בתורה כדברי המשגיח שליט"א, כיון שהתורה משועבד לשכלם וכלשון המהר"ל שעושים התורה הפקר. משא"כ הלומד תורה בדרך האמיתי וכמסורת כלל ישראל, וכמו שהנחיל

לנו רש"י הקדוש, מתעמל להבין דברי התורה, ע"י ידיעתו שהתורה אינו מתפרש ע"פ שכלו, רק להיפוך, צריך להפוך את שכלו לשכל התורה.

ובזה נבוא לדברי המשגיח שליט"א מה ששלח אלינו ויהי רצון שיתרבה הדעת ויתפשט החכמה ויראת שמים בתוך כל ישראל.

מאמר ד' - 'אור כשדים'

נראה לנכון ולתועלת לציין כאן דוגמא - העולה מכל אשר זכינו בזה - לנפקא מינה שבין הלימוד עם פירש"י לבין הממשיכים עצמם אחרי בארות נשברים בדרך של תפיסת פשטות לשון המקרא לעצמו וכעוסק ברובד הקיים לעצמו בלא יסודו וסודו. דהנה אע"פ שמעשה דאור כשדים לא נתפרש בכתוב להדיא, מ"מ ברש"י הרי הוא מופיע בג' מקומות, בכל פרשיות אלו, א' בנח א' בלך לך וא' בורא. הראשונה בס"פ נח, ולפרש מ"ש וימת הרן בחרן על פני תרח אביו, אשר אינו מובן מה בא הכתוב ללמדנו בזה, ומכאן מייסד רש"י כל הענין של השלכת אברהם [והרן] לכבשן האש ע"י תרח ונמרוד. והרי הוא מתבאר במקרא לפנינו מתוך הכרח הפשט. אח"ז בפ' לך לך עה"פ במלחמת המלכים (י"ד י') 'בארות בארות חמר' אשר צריך פירוש, ומלמדנו רש"י שיש כאן נס, ועל ידו באה קבלת הנס של אור כשדים אצל כל האומות. [ועי' רמב"ן ע"ד השייכות לאברהם]. והוא נצרך להבין עצם הפשט, דאיל"ה מה נ"מ בעובדות אלו מהמלחמה הנזכרות כאן. ובהמשך מפרש בזה רש"י מ"ש שם (י"ז) 'עמק שוה' שכ"ז עוסק בקבלת האומות את אברהם ע"ע למלך. [ומכאן שורש למ"ש בפ' חיי שרה נשיא אלקים אתה בתוכנו, כדחזי' בל' רש"י]. וכ"ז בהמשך לתחילת הפרשה, שפי' (א) אמרפל, אמר לאברהם פול. ושוב בפ' וירא עה"פ (י"ח כ"ז) ואנכי עפר ואפר שפי' ראוי הייתי להיות עפר ע"י המלכים ואפר ע"י נמרוד בכבשן האש. [ובכאן מתפרשת השייכות הנתפסת - מפירוש הפסוקים הנ"ל בלך לך - בין נמרוד ואמרפל ובין מעשה דאור כשדים ומלחמת המלכים, שהכל בא ביחד באמירת 'ואנכי עפר ואפר']. ונמצאנו למדים מעשה דאור כשדים ויסודיותו מתוך פשט המקרא.

ו'ראו מה בין בני לבן חמי' ויתרון האור מן החושך, כאשר חדשים מקרוב באו להעמיד - לעומת גברת אמת - שפחה נואמת לא כי בנך המת ובני החי, בפיתוים של חלקלקות 'פשוטו של מקרא' הנתפס בשיבוש של עם-הארצות, של המתעצלים מלעיין ומתרפים מלהעמיק, ובמהדורת החומש ופירושו שלהם, יהיה נשמט כל ענין היסודי הזה, ומושרש בכל ישראל מקטנותו, ואשר ממנו יסוד מס"נ של כל יהודי כמבואר ברוח חיים אבות (הובא לעיל אות טז). ואין לך 'מונע הלכה מפי תלמיד' גדול מזה, אשר ע"ז איתא (סנהדרין צ"א ב') שגזולו מנחלת אבותיו שנא' תורה צוה לנו משה מורשה קהילת

יעקב מורשה הוא לכל ישראל מששת ימי בראשית, ע"ש ברש"י ובהמשך הגמ'. ויעשו את התורה ואת המציאות ואת עצמם - חולין. [וכמש"נ במק"א שהיצה"ר לכ"ז הוא בקשת פשוטו של אנשים'.]

הם כאילו 'יתקנו' ולא יהיו כמוציאים כל כולו מהתורה, ושבקוה להיות נזכר כ'רמז' [בלא לציין המקור - וכן ההכרח - למשמעות זו בפסוק, והיא שיטת הרמב"ן בס"פ נח] בפסוק בבה"ב (ט"ז ז) ויאמר אליו אני השם אשר הוצאתיך מאור כשדים וגו', לדחז"ל ע"ד מס"נ דאברהם באור כשדים ומה שנעשה לו שם נס. ולעומת היות הענין נלמד ועומד ביסוד כמה פרשיות ומגיע ומשפיע בכל העובדות, ומופיע בדיבורי אברהם ואף במאמר שכנגדו - נמרוד, ומגיע למלחמתו של אמרפל, אינו אלא רמז לענין מופשט שאחז"ל, ובא לידי ביטוי רק בדיבורי הקב"ה אל אברהם.

ובאמת, הלא זהו ענין מופלא, שלא בא המקור הראשון למס"נ דאברהם והנס להדיא כ"א במ"ש על הרן. ונראה שהוא כדבריו הידועים של הגרי"ז (במ"ש שאמרו ליצני הדור מאבימלך נתעברה שרה, שצ"ע מהכ"ת ומה ירויחו בזה מאחר שלכאו' ג"ז נס, ואכ"מ) שאין הנס העיקר כ"א במה נעשה על ידו ונלמד ממנו. והרושם הניכר של מעשה אברהם כאן היה בהאמור על הרן. ועד"ז בהמשך, כאשר נתפרש לגבי קבלת הענין ע"י האומות. וכן בקבלתו ע"י אברהם עצמו בהעמדת עצמו כעפר ואפר.

וכ"ז כמש"נ שצורת לימוד התורה היא במיימין בה, טרודים בכל כוחם לדעת סודה, ושרק בכך היא סמא דחיי.